

Hisar Harat

کتابخانه اقدام

عدد ۱۲

آثار معاصریندن

Hisar Harat

محکم الدلیلات

مؤلفی

میر علی شیر نوائی

طابع و ناشری

اقدام غزته سی صاحب امتیاز و باش مخبری
احمد جودت

معارف نظارت جلیه سنک رخصتیه طبع اولنمشر

در سعادت — اقدام مطبعه سی

۱۳۱۵

Grad

1st L.

53.1

A44

M85

18.00

Burr

میر علی شیر نوائی

مستشرقیندن موسیو (به لن Belin) ك ۱۸۶۱ سنه سی شباط -
مارتنده ژورنال آزیاتیقده میر علی شیر نوائینك ترجمه حالی حقنده
یازدیغی مقاله مفصله پك زیاده شایان استفاده کورلدیکی جهتله ترجمه سی
مناسب کورلدی .

میر علی شیر نوائی دولته ، ملتله خدمات صادقانه سیله احرازینك
نام ایتمش بروزیر صاحب تدبیر اولدیغی کبی چغتای ادبیاتینك الك پارلاق
دورنده یتشمش ویا تعبیر دیکرله اولسان ادبیاتی مستعد اولدیغی درجه
کماله ایصاله سبب اولمش برادیب بی مدانی اولدیغی جهتله جهانده غائب
اولماز برآد براقشدر . معلوم اولدیغی اوزره علی شیر دور ادبی عثمانینك
انجلايه باشلادیغی برزمانده یعنی عهد جلیل فاتحده یاشامش و اودورک
الك ایلری کیدن شعراسندن شا کر احمد پاشا نوائی بی تقلید ایلمش
اولدیغی جهتله ادبیاتمز اوزرنده کوریلن شو نفوذندن طولایی بزجه
آریجه براهیت قازانمشدر . اسکیدن قالمه شعر مجموعله لر مژك همان
جمله سنده دکلسه ده اکثریسنده نوائینك هیچ اولمازسه برقاج غزلی
کورلمکده اولدیغنه باقیلورسه بوذاتک ادبیات عثمانیه اوزرنده مهم
برتأثیری اولدیغنه حکم ویریله بیلیر . ایشته لسان ادبیمز اوزرینه عربی

وفارسینک نصل بر تأثیری کورلمش ایسه چغتایجه نك ده اویله اولمشدر .
«اقدام» ایله نشر ایدیلن بر مقاله مزده دنیلدیکی وجه ایله عرب و عجم و حتی
شویاقنلرده فرانسز ادبیاتنک لسانمز اوزرنده و بونك ده اولنرده کوریلن
تأثیرات متقابله سی شایان تدقیق مسائل مهمه دن اولدینی کبی چغتای ادبیاتی
ایله عثمانلی ادبیاتنک ده بربرینه اولان تأثیری ده اولنر قدر مهمدر .
بو کبی مهم و نازك مسئله لری اربابنک انظار دقته عرض ایلدکن صوکره
ترجمیه شروع ایلوروز :

« نظام الدین میر علی شیر نوائی ، طقوزنجی عصر هجری او اخیله
اوتچینک مبادیسنده سلاله تیموریه نك عمر شیخ قولندن خراسان ،
بلخ ، طبرستان ، قندهار ، سیستان ، مازندران اوزرنده اجرای
حکومت ایله یین سلطان حسین منصور بن بقرانك عهدنده فوق العاده
اشتهار ایلمش بر محرر ذی اقتداردر . ادبیاتجده حائز نصاب
اولان حسین بیقرا ایران و تورانك علما و شعرا سندن کسب شهرت
ایدنلری نزدنده اعزاز ایلر ایدی . ذاتاً او دور ، شرقده ذوق ادینك
پك زیاده انتشار ایلدیکی بر زمان اولقلده شرق تاریخنده کوزه چارپار .
خراسان شاهلری و افراد عائله لری ادبیاته مائل اولدقلری جهتله
علما و ادبایی تشجیع و توقیر ایدرلر ایدی ؛ اشته او عصره رونق ویرن
علی شیرلر ، ملا جامیلر ، عبدالرزاقلر ، میرخوند و خواندمیرلر ودها
نیجه اکابر اوسایه ده نشوونما بولمشلردر .

علی شیر ۸۴۴ سنه سی (هری) [۱] ده خاندان تیموریه و بالخاصه
عمر شیخ قولنه منسوب برعائله دن تولد ایتمشدر . پدری اولان کجکینا

[۱] لسان فاسده بوشهر (هرات) نامیله مشهوردر . خراسان پای تختی
اولان بونامه بی علی شیر و میرخوند (هری) صورتنده بازارلر .

بهادر سمر قنده اجرای حکومت ایدن سلطان ابوسعیدك اك معتمد
آدملرندندر. (تذکره شعرا) مؤلفی دولت شاهك روایتنه کوره کجکینا
بهادر ابوسعید ايله معاصر اولان خراسان حاکمی سلطان ابوالقاسم
بابر تزدنده پك ایلری برموقعده بولمشددر. علی شیرك والدہ سنك بیوک
پدری اولان میربوسعید چنك سلطان حسینك بیوک پدری بیقرا
میرزانك دیوانی امراسندن اولدیغی کبی صاحب ترجمهده سلطان
حسینك مکتب آرقداشی ایدی. دیز دیزه درس یاپان بوايکی طالب
معرفت اودوره شبايده بربريله عقد روابط محبت ایدهرک بیودکلری
زمان یکدیگرینه ابراز معاونته سوز ویردیله .

۸۵۰ سنه سی شاهرخك ارتحاله مبنی علی شیرك پدری برچوق
عائله لرله برلکده خراساندن عراقه رحلت ایتمشلردر . براقشام کیجه
یاریسنه طوغری بوقافله مولانا شرف الدین یزدینك بولندیغی برموقعه
نازل اولدی [۱] . هنوز آلتی یاشلرنده بولنان علی شیر سائر چوجقلرله
برلکده قوشوشوب اویناشمقده ایدیلر. علی شیر ، فوق المعتقد حاصل
اولان بوکورلتی بی دیکلمکده اولدیغی حالدہ اوطوران ، شیخك
انزوا کاهنه کیردی . شرف الدینك نظری علی شیره منعطف اولدوق
چوجغی یاننه چاغیردی . آرالرنده شو محاوره جریان ایلدی .

شیخ — مکتبه کیدیورمیسك ؟

علی شیر — اوت ، افندم .

— پك اعلا ، نرمیه چیقكد ؟

— « تبارك » سوره سنه .

[۱] شرف الدین یزدی (تفت ایزد) دنیلن قصبه یه منسوب اولوب
بورایه سکز فرسخ مسافهده کائن بریرده اختیار انزوا ایتدیکنی مستشرقیندن
(قاترصر) تحقیق ایتشددر .

— فبارك الله ! مادام كه سنى چاغيرديغم وقت يانمه كلك ، آرتق دوست اولدق ، سكا برفاتحه ايدهيم [۱] .

ايشته بو آزالق كجكينا بهادر ايله يول آرقداشلىرى حضور شيخه عرض احترامه كلديلر . على شير : « ايشته اوزمان شيخك قلبله القا ايلديكى حرمتى كوردم » دييور . مولانا شرف الدين قصيده برده يه بر شرح ، شرح اسماء الحسنى ، ظفرنامه [۲] ايله برده ديوان معميات يازمشدر .

كجكينا بهادر لذت علميه يي آلمش و بونى تقدير ايلمش ذواتدن اولدينى جهته اوغلنك ده تحصيلنه پك زياده اقدام كوسترمش و بوبابده هيچ برشى اهمال ايتماشدر . پدرك اقدامى چوجقده حال طبعيده بولنان ذوق ادينك انبساطنى موجب اوله رق حاز اولدينى اصالتك ايجاباتندن اولان برموقع عالى يه بحق وصولنى انتاج ايلدى .

على شير دها پك كنج ايكن سلطان ابوالقاسم بابر ك نردينه تقرب و وقتيله پدريه اشغال ايلديكى مأموريتله مشغل اولدى . سلطان ، على شيره فوق العاده محبت ايدهرك كنديسى « اوغلم » خطابيله توقير ايدر وادبيات تركيه و فارسيله ايله اشتغال ايجون كنج شاعرى تشويق ايله موفقياتنى آلقشلايه رق خصوصى احاسن توجهاته مستغرق ايلردى . ذاتاً على شير سلطان بابر ك وزير سابق اولان مولانا معمايى قدر ذوق ادبى يي حاز اولدينى جهته ترك و عجم شعراسى آراسنده برموقع

[۱] على شير مجالس النساءسند قرائت قرآن كريمى قراء شهير حامط على جاميدن اخذ ايلديكى بيلديريور .

[۲] شرف الدين بواثر دن طولاي مؤرخلكله اشتهار ايتمشدر . ظفرنامه سنى Petis de la croix « تيمور بك تاريخى » ناميله درت جلد اوزرينه فرانسزجه يه ترجمه ايلمشدر .

قزانش و بوايکی لسانده کوس تردیکی بهره حسيله « ذواللسانين » عنوانه مستحق اولمش ایدی . ۸۶۱ سنه سی بابرک مشهده ارتحاله مبنی هنوز اونیدی چاغنده بولنان علی شیر هم عبادت ، هم تحصیل ایچون بوشهرده اقامت ایسته دی . مجالسند دییورکه : « مشهده بولندیغ و غیب [۱] ایلدیکم ولی النعمتک تحسریله یانوب یاقلدیغ ائنده ایلک دفعه ، و حکایه ایده جکم صورتده ، خراسانک مشاهیر شعرا سندن حافظ مقلدی ، شیخ کمال الدین تربتی ایله ملاقی اولدم : بر قربان بایرامی ایدی ، هر طرفدن مشهده مقدس زیارتنه خلق قوشوشوردی . مجاورینک ایلری کلنلرینه زیارت معتاد اولدینی ایچون بر جوق ذوات حجره فقیرانه مه کلیوردی . زائرلر دیورالرده بولنان لوحه لری حل و قرائت ایدیورلر و مناقشات ادبیه ده بولنیورلردی . ایچلرندن بریسنک توجیهی قبول ایدلدی ؛ فقط مباحثه ائناسنده بنده رأیمی بیلدرمش ایدم . سامعیندن بریسی : « ایشته بر دیگر رأی صاحبی ده » دیدی بونک اوزرینه بحث قیزشدی ، شیخ کمال الدین تربتینک بندن طرفه رأی ویرمسی ایله دعوامی و خلقک تحسیننی قازاندم . ایشته آرامزده حاصل اولان ونه ایته قدر سورن و دادک مبدئی بوصورتده اولدی .

علی شیرینه اوزمان واوشهرده شاعر شهر ، خطاط معروف خواجه محمد خضر شاه ایله ده کسب الفت ایتشدی . بوذات یوسف و ذلیخانی تقلیداً « زیدوزینب » نامیله برمشوی یازمشدر .

مشهده برمدت اقامتدن سوکره علی شیر هراته کیده رک خراسان حاکمی ابوسعیده انتساب ایلدی . اوراده ده ابوسعید طرفندن وقعه نویسلک

[۱] غیب کلمه سنک یا کلش (غائب) لک طوغری اولدینی بعض طرفدن ادعا ایدیلیورسه ده هرا یکینک معناسی بر اولدینی قاموس ترجمه سی کوستریور .

مأموریتی ایله جلب ایدیلن مولانا عبدالصمد بدخشی ایله طانشمش و بونک آنارندن بر مصرعنک و زنسر اولدیغنی اخطار ایتسی اوزرینه بومؤلفهده مودت حاصل ایتشدرد. فقط علی شیر خراسانده چوق زمان قاله میهرق ماوراءالنهرده سمرقنده متعازم اولدی. بوسیاحتنده کندیسنه سابقا هرات حاکمی اولوب او آراق سمرقنده تحویل مأموریت ایدن (احمد حاجی بیک وفائی) رفاقت ایتشدرد [۱].

علی شیر ماوراءالنهره مقر اولان سمرقنده واصل اوله رق مشاهیردن، ابواللیس احفادنندن و مملکتک اشراقندن خواجه جلال الدین فیض الله ابواللیسی نك مدرسه سنه نازل اولدی. علی شیر مجالسند دبیورکه : « خواجه فقهده ابن حاجه ممائل بر ذات ایدی. نزدنده ایکی ییل قالدیغم بوفقیهه قلبمده پک بیوک بر حرمت صاقلایه جغم. ینه بوشهرده مشاهیر شعرادن مولانا یوسف بدیعی ایله عقد الفت ایلدم ».

سمرقنده چکلمش، تحصیل رضای باری و علومه قویولمش، احمد حاجی بیک و ماوراءالنهر والیسی امیردرویش محمد طرخان ایله عقد نادئ الفت ایتمش اولان علی شیر رفیق صباوتی، سبقداش معرفتی اولان ابوالغازی سلطان حسین بهادر خانک موقع اقباله صعودینه قدر بوشهرده قالمشدر. سلطان حسین ۸۷۳ سنه سی رمضانک او تنجی جمعه کونی هراتده ابوسعیده خلف اولدی. علی شیر، احمد حاجی بیکک مساعده سیله هراته متعازم اولدی.

« تحفه سامی » نك روایتنه کوره سلطان حسین همان جلوسنک

[۱] احمد حاجی بیک، سلطان ملک کاشغری نك مخدومی اولوب هراتده نشوونما بولدی. بوشهرک و سمرقندک حاکمکننده بولندیکی امارت، نیابت و صدارت مرتبه لرینه قدر ارتقا ایتشدرد.

ایلك كونی احمد حاجی بیکه بر ساعی چیقارته رق علی شیرك کنديسنه کوندرلمسنى امر ایتش و بیچاره شاعرك پك زیاده مضایقه ده بولمسی حسبيله بوسیاحت مصارفی احمد حاجی بك طرفدن تسویه ومعیتنه نر می قدر خدم وحشم و یریلهرك هراته کوندرلمشدر .

علی شیر اوسنهك بایرامنه طوغری هراته واصل اولدی . حکمدار کنديسنی معیتی اکبریله برلکده بالذات استقبال ایتك کبی تکریمات فائقهیه مستغرق ایلدی . علی شیرده بایرام مناسبتيله « حلالیه » ناميله معروف قصیده غراسنی تقدیم ایدهرك عرض منتداری ایلدی .

علی شیردن بحث ایدن بتون مؤلفر سلطان حسینك همان ابتدای حکومتده مهردارلق خدمته تعیین ایدلديکنى اخبار ایدیورلر . بونلر شومأمریت تاریخی بیلدیرمیورلرسده علی شیرك هراته وصولنده اجرا ایدلديکنى ایما ایلورلر . حقنده حکمدارک ارزان بیوردیغی نوازشله بختیار اولان علی شیر یالکز حسن توجه اکتسابی وبونك دوامنی آرزو ايله اکتفا ایدهرك حسین واعظك نامنه « انوار سهیلی » سنی مقدمه ایلدیکی امیر نظام الدین شیخ احمد سهیلی ك کندی یرینه تعیینی استرحام ایلدی . مطلوب واقع قبول ایدیلهرك علی شیر مصاحب ونديم خاص صفتيله سرایده قالدی . ایرتهسی یعنی ۸۷۴ سنهسی سلطان حسین (مشهد) ه کیتمش ومدت سیاحتنده هراتده براغتاش حصوله کلك اوزره اولدیغنی خبر آلمش ایدی ، نائرة فسادى آلاولانمهدن سوندرمك اوزره علی شیرى مأموریتله کوندردی . علی شیر شونازك مأموریتی ایفا ایچون محل مذکوره کیدهرك ، اساسی صلحدن عبارت اولان میلان طبعیسنه امثالاً غلیانده بولنانلری تسکین ، اغراضی اطفاء ، شکایات

حقه يي احقاق کي حرکات معقوله ومدبرانه سيله اعاده آسايشه موفق اولدی .

۸۷۵ سنه سی بایسنغرك حفيدی محمود یادکار علیه سلطان حسین طرفدن سوق ایدیلن اردوده علی شیرده بولنه رق یادکاری الیه طوتمش وشو صورتله آرتق اخلال آسايشه باعث کیمسه قالمامشدر .

میرخونديک روایتنه کوره سلیمان حسین رفیق صباوتنک دولتجه الکمالی منصبه ارتقاسنی دائماً آرزو ایتدیکی حالده نهایت ۸۷۶ منصب امارتی قبول ایتدرمشدر . علی شیر اوزم اوتوز آلتی چاغنده ایدی؛ کندیسنه توجه ایدن شواقبالدن تجرد ایچون بیک بهانه بولمش وحتی حکمدارینه ینه بوامید ایله : « امیر اولمديغیم حالده شمدي خاکپای هایونکره بتون امرادن دها یاقین بولنمدهیم . حال بوکه منصب امارته چیقارلدیغیم کون (آرات) لر ، (برلاس) لر کبی برچوق امرا بحق قولکزه تقدم ایتمک ایستیه جکلردر . شو صورتله ترفع دکل تدنی ایتمش اوله جغم » دیدی ایسه ده فکرینی قبول ایتدیره مدی . سلطان بوخصوصده اصدار ایلدیکی فرماننده یالکزر امیر مظفرالدین برلاسک علی شیرده حق تقدیمی اولمق اوزره کندیسنی « منصب امارت عالی مراتب دیوان اعلی » ایله تجیل و بورتبه اصحابنه اکسائی معتاد اولان « جبه طلادوزی » و « کلاه نوروژی » ایله توقیر ایلدی . شوتوجیه وجیهی متعاقب هرکس حضور حکمدارییه ایلک تقدیم ایدیله جک عرض کاغذینی علی شیرک نصل مهرلیه جکی مراقبه دوشمش ومنجمینک تعیین ایلدکلی اشرف ساعتده کتیریلن کاغدی دها آشاغیده بر مهر باصیله میه جق صورتده تمهیر ایلدیکی کورلمشدر . علی شیرک تمهیر خصوصنده کوستردیکی شو تواضع محویتکارانه عمومک استحسانتی

جلب ایتش و « شرف المکان بالملکین » قاعده‌ی ایجاب‌بخش اوراتک
اوصورتده تمهیرینه هرکس حسرتکش اولمشدر .

مولانا عطاءالله رازی بوبابده شویله بر تاریخ انشاد ایتمشدر :

میر فلک جناب علیشیرکز شرف
عاجز بود زدرک کمالات اوخرد
دیوان نشست آخر شعبان بداد وعدل
از لطف شاه غازی والحق چنین سزد
چون مهرزد بدولت سلطان روزگار
تاریخ شده‌مکینه : (علیشیر مهرزد)

علی شیرک منصب امارته ارتقاسی ملکجه تأثیرات حسنیه وصلاح
اداره‌ی باعث اولدی .

علی شیر مجالسنده ، شاهرخیه [۱] مدرسه‌سی مدرسارندن اولوب
میرزا بابرنامه بر « معمیات » رساله‌سی تألیف‌ایدن مولانا برهان‌الدینک
بوبابده بر قصیده تاریخیه انشاد ایلدیکنی خبر ویردکدن صوکره دیورکه :
« فقط قصیده ده مدحم پک زیاده اطرا اولندیغی جهتله یالکز تاریخ
مصرعنی بورایه نقل ایدیورم که اوده شودر :

تاریخش این بودکه : (علی شیر مهرزد)

« مع مافیه غرائبدن اولوق اوزره شونی‌ده نقل ایدییم که تاریخندن
اون ییل صوکره درویش علینک بومقامه اعتلاسی هنکامنده شاعر
بوتاریخ مصرعنی تخطر ووافق برتعديل اجراسیله یکی امیره‌ده تاریخ
دوشوردی که اوده :

[۱] بومدرسه شاهرخ طرفندن ۸۶۷ ده تأسیس ایدیلرک عبدالرزاقک

اداره‌سنه ویرلشدی .

درویش علی مهرزد

مصرعندن عبارتدر . امارتم تاریخنه (دال) و (واو) حرفلرینک
یعنی اون عددینک علاوهسیله ۸۸۶ رقمی بولنور که اوده درویش
علینک تاریخ امارتی اولیور .

هراتدن (مرو) . سیاحتلرندن بریسنده علی شیر ملاجامی نامنه
« تحفة الافکار » عنوانلی قصیدهسنی انشاد ایلدیکنی « خمسة المتحیرین »
نام اثرنده بیان ایدیور . سلطانکده محظوظیتنی جلب ایدن بوقصیدهک
صوک مصرعندهکی تاریخ ۸۸۰ در .

نائل اولدینی توجه و اعتماد ایله برابر برطاقم رقیلر ایله اوغراشمق
مجبوریتنده بولسان علی شیر ، موقعی محافظه ایچون چکدیکی مشکلاتی
« خمسة المتحیرین » ننده تفصیل ایدر . ایشته بولردن طولای
مأموریتندن عفوی کمال ابرام ایله استرحام ایتش وحتی کندیسنه
ویرملک ایستیلن معاشی ده آلمیهرق ، محبوب وجدان ایدندیکی مشاغل
ادبییه وریاضات دینهسیله اشتغاله وقت بوله بیلیمک ایچون ذاتاً عائله
غائله سنده قاریشامش اولدینی جهته ، اختیار عزلت وانزوا ایلمشدر .
مولانا لامعینک ترکیهیه ترجمه ایلدیکی « نفحات الانس » ده
ملاجامی : « مصالح عمومیه ایله استغالدن استغنا حاصل ایدن علی شیر ،
درویشانه فرط مجتبی حسیله ۸۸۱ ده معیشت فقیرانهیه کیرمکه متجاسر
اولدی . ایشته شوصورتله بر موقع رفیع وشریفدن طریق وضع روحانی
وصوفییه سلوک ایلدی ، دیور .

« تذكرة الخطاطین » مؤلفی علی شیرک مولانا جامی واسطه سیله طریق
نقشبندییه سلوک ایلدیکنی اخبار ایلر .

علی شیرک ارباب سلوکه پک زیاده حرمتی وارایدی ؛ دعالرینک

مؤثر اولديغنه قانع واستجلابنه جاحدايدى. مجالسده دييوركه: «زماننده.
ترجكه خطا بتده بى نظير اولان مولانا لطفى علوم ظاهريه بى اكملدن
صوكره تصفيه باطن ايچون طريق تصوفه داخل اولدى. مظنه كرامدن
اولان شوذاتك حقمده ايتديكى (فاتحه) لردن برايكيسنك نزدخداده
مظهر قبول اوله جغنى اميد ايلرم .»

على شير كندى حقمده بر محبت پدران سنى حس ايلديكى شاعر سيد
احمد اردشيري بك سور ايدى . بوذات ده سلطان حسينك توجهنى
قازانمش اولديغى حالده اختيار فقر ايلمش ايدى . على شير : « تركر
وسارتلر [۱] ايچنده بونك قدر مكمل كيمسه يه راست كقدم « دير .
۸۸۱ تاريخنده يعنى هنوز اوتوز يدى ياشنده ايكن امور عامه دن
ال چكن ، هراتده اختيار اقامت ايله ين على شير ، ينه حرمت وتعظيم
كور يوردى . ملكى وعسكرى امرا وبالذات حكمدار كنديسنة افراط
مرتبه رعايت واحترام كوستريورلردى : سلطان حسين خانه سنه كاير ،
سفره سنه مسافر اولور ايدى ، شهزادكان كنديسندن تلمذ ايله محظوظيت
حاصل ايلر ايدى ؛ سلطان كنديسنة يازديغى نامه لرده مطلقا شو القابى
تسغير ايلر ايدى :

« جناب هدايتاب معالى آياپ، زبدۀ ارباب دين ودولت، قدوة
اصحاب ملك وملت، مؤسس الخيرات، موفق المبرات، ركن السلطنة، اعتماد
الملك والدولة الخاقانى، مقرب الحضرة السلطاني، نظام الحقيقة والدين،
امير عايشير، ضاعف الله توفيقه »

على شيرك نائل اولديغى حرمتك درجه سنى تعيين ايچون (سامى) نك

[۱] سارت ، تركك غيرى اولان اهالى يعنى اعجامدن هبارتدر .

تذکره سنده ، وزیر مجدالدینک علی شیر طرفدن نائل اولدینی هدیه بی صورت قبوانی کورمک کفایت ایدر .

بلخ حاکمی احمد مشتاقک بعض احوال اغتشاشکارانه سنه منی سلطان حسین بالذات اوزرینه یورومش و علی شیر ده معیتده کوتورمش ایدی . بلخ محاصره سنده مهماته نقصان طاری اولدیغندن لوازم تدارک و سوقی واردونک تقویه سی ایچون علی شیر هراته کوندرلمشدر .

ابوسعید زماننده احمد حاجی بیگ و سلطان حسین عهدنده سلطان احمد میرزا طرفدن اداره ایدیلن بلخ حاکملکنه ۸۸۴ علی شیرک نصب ایدلدیکنی میرخوند خبرویریور . بوتاریخدن ۸۹۲ یه قدر علی شیردن بحث ایدلدیکنه باقیلورسه اوزمان ایچنده رسمی امور حکومتله مشغول اولدیغنه حکم ویریه بیلیر . ایشته بوتاریخده قیشین (مروشاجهان) ده بولنان سلطان امیرولی بکک ارتحالندن بری جرجان حکومتنده بولنان امیر مغولی نزدینه دعوتله یرینه ، خوند میر و میرخوندک دائما قوللاندقلری تعیر موجبنجه « مقرب حضرت سلطانی » بی یعنی علی شیری تعیین ایلدی . کندیسى بومأموریتدن عفوی استرحام ایلدیه ده قبول ایتدیره مدیکندن جرجانه کیتمه که مجبور اولدی . ایالت مقری اولان (استرآباد) ه یاقلاشدینی زمان امیر مغول (مرو) ه طوغری چکلدی ، علی شیرده اوکنده سادات ، علما ، اشراف و متحیزاندن خلاصه بتون اهالیدن مرکب برزمره مستقبلین بولندینی حالدیه شهره کیردی . مازندران ، رستمدا وکیلان حاکملری علی شیرک مقرامارته وصولی متعاقب کرانها هدیه لر تقدیم ایلدیلر . حتی یعقوب میرزا بیله امیر برهان الدین

الله علی شيرك استر آباد حا كميته تعييني حقنڊه شوتاريخي انشاد ايلدي :

آن مير عليشير كه دارد
اوصاف بيرون ز حد تقرير
چون كرد قبول باز امارت
تاريخ شدش : (امارت مير)

۸۹۲

علي شيرك چكلمسي رقباه ميداني بوش براقديغي كبي مقرب سابق
خواجه مجدالدين ده طقوز ييل هجران دن صوكره عودت ايدهر ك نيابته
تعيين اولندي .

مأموريتنك آغزلق واهميتي علي شيرك ذوق واستعداد طبعيسنده
تحولاتي موجب اوله مديغني هراتده بولنان فضلا دن وموسيقى شناسان دن
پهلوان محموده كوندرديكی شوربا عي دن استدلال ايديلور :

در كعبه ودر دير بارشاد تويم
در صومعه وميكده باياد تويم
ذاكر سحر وشام باوراد تويم
يعني كه يتيم نعمت آباد تويم

پهلوان ده شوجوابي ويريور :

اي مير توپير وما بارشاد تويم
دائم بدعا كوي وباياد تويم
اين شهر بتوخوش است وما باتوخوشيم
مرديم وخراب استر آباد تويم

سلطان حسينك هرات دن مفرشتوي اولان مروه انتقالنده ، علي شيرك

معیتده بولمق استرحامنی حاوی تنظیم ایلدیکی غزلی ده ینه بوزمانلرده
تقدیم ایلدیکی محتملدر .

علی شیر برییل جرجانده بولندقدن صوکره هراته کیتمک ایستدی ،
بوخصوصده استخاره [۱] ایده رک یرینه امیر بدرالدینی توکیل ایتدی ،
کندیسی ده پای تخته متعازماً یوله چیقهرق اورادن تبدیلی استرحام
ایلدی ایسه ده قبول ایلدیکی کبی برایکی کون صوکره محل مأموریتنه
عودت امرینی بیله آلدی . ایشته بوندن طولایی علی شیر برچوق آیلر
دها استرآبادده قالدی . صوکره پای تخته برچوق ایشلری تسویه
ایتمک اوزره امیرحیدری کوندردی ؛ بوذات صالحه برشی اولدیغندن
علی شیرک نائل اولدیغی توجهدن وحتی حیاتندن اسقاطنی موجب
اوله جق صورتده اداره لسان ایتش یعنی دعوای استقلاله قیام
ایده جک کبی کوسترمشدی . حکمدار مسموعاتنی همان علی شیره یازارق
تهمتدن قورتلمسنی امر ایلمش و بونی علی شیرده فرصت بیله رک همان
تدارکاتی اکال ایله هراته کیتمشدر . نزد حکمداریده براثت ذمتی
ایچون هیچ برزحمته کیرمه یین علی شیر مأموریت و امارتدن عفوی
تکرار استرحام ایلمش و بوکره قبول ایتدیره رک امانه نائل اولمشدی .
فقط یوقاریده اسمی کچن خواجه مجدالدینک و قتيله نیابتدن
عزلنه علی شیر سبب اولمش و بوندن طولایی عداوتنی قزانمش ایدی .
بوکره خواجه نک مقبل اولسی حسیله دائماً علی شیره اعتراض
ایتمک و نظر دن دوشورمکه چالشمقده ایدی . حق « علی شیرک
برادری » لقبی ایله شهرت آلان بلخ والیسی درویش علی ، علی شیرک
[۱] موسیو (به لن) استخاره یی برکتاب آچهرق اجرا ایدیلن تفأل دیه
تعریف ایدیور ، یعنی اصول استخاره یی بیلمدیکنی میدان قویور .

موقع اقبالدن سقوطنی کندی حقنده تهلکلی کورمش و نفسنی محافظه
 ایچون بعض احوال نامرضیه به جسارت آلمش ایدی . مجدالدین بوندن
 استفاده ایله علی شیرک بیله صداقتی شبهه ده براقه جق القا آتده بولنش ایدی .
 حال بوکه بلخ اوزرینه کیدن حکمدار خواجه دهدارک حسن تدبیری
 ایله درویش علی بی بر والی صداقتکار حالده بولدی . بوندن صوکره
 علی شیر حکومتجه ظهور ایدن برچوق اغتشاشاتک تسکیننده پادشاهنه
 کمال صداقت و خیرخواهی ایله خدمت ایتمشدر . ۹۰۴ تاریخده، بوراده
 تفصیلنی لزومسز صایدیغمز احوالک اندفاعنه مبنی اوتهدن بری ایفاسنی
 اوزلدیکی ادای حجه قرار ویره رک هراتدن چیقوب مشهده کیتمش
 واورادن مساعده استیذانی حاوی یازدینی عریضه سنی طیب عبدالحی
 ایله حضور سلطانی به تقدیم ایتمش ایدی . آرادن ایکی اوچ کون
 کچمه دن طبیبک کتیردیکی جوابنامه حکمداریده احوال حاضره
 مناسبیه مملکتی ترک ایتسی جائز اوله میه جفندن هراته عودتی امر
 ایدلمش ایدی . مشهده بولسان اکابر و فضلا دخی علی شیردن دینجه
 و دولتجه ایدیله جک استفاده لری دوشونه رک هراته عودتی استدعا
 ایلدیلر . بناء علیه بوکرده (مرو) . توجه ایلدی، (بازرکان بوبه) منزلده
 سلطانہ ملاقی اوله رق پک زیاده توجه ایله قبول ایلدی، مسقط رأسنده
 اوطورمغه مأمور اولدی، اوراده علما و اشراف طرفندن فوق العاده
 بررعایتله استقبال ایلدی، علی شیرده بونلره مکلف برضیافت چکدی.
 میرزا بدیع الزمانک هراتی قرق کون محاصره سنده ایچریده بولسان
 میرعلی شیر و سائر امرا فوق العاده مقاومت ایده رک ابراز صداقت
 ایلدیلر .

۹۰۶ سنه سی ابتدا سنده اجرا سنده لزوم کوریان بر حرکت عسکریه
ایچون ، سلطان حسین هراتدن جیقمش و پای تختك محافظه سنی امیر
صداقتکاری علی شیرایله امیر مبارزالدین محمدولی بیکه حواله ایتمشدر .
بوسفر برجولان عسکری صورتنده وقوعه کله رك مدت قلیله ایچنده
ایشه خاتمه ویرلمشدی .

جمادی الاخره بشنجی بازار ایرته سی کونی کلن برقاصد سلطانك
عودت ایتك اوزره بولندیغنی اخبار ایتدیکنندن علی شیر ایرته سی کونی
اعیان شهردن برجم غفیر ایله استقباله کیتدی . ایشته شو اقدام علی
شیرك ولی النعمته قارشو کوستردیکی صداقت واحترامك صوکی اولدی .
چونکه سامی نك قولنجه : « دست قدرت طومار حیاتی دورمش ،
ایدی .

او کونك اقشامی (پوریان) منزله وایرته سی چهارشنبه کونی
(پایاب) . واصل اوله رق اوراده موکب سلطانینك تقریبی خبرینی
آلدی . سلطان ایله یاقده ملاقات ایدم جکندن طولایی حاصل اولان
سرورک ویردیکی هیجان درون اوکیجه کوزینه بر آن اولسون اویقو
کیرمه سنه مانع اولمش وهمان صباحلین ارکندن سلطانك کیجه پی امرار
ایدم جکی (میر محمدولی بیک) منزله قوشمشدر . براز ایلریده موکب
سلطانینك پیشدارلرینه تصادف ایتدیکی کبی (خواجه عبدالله) دنیلن
یرده ده کردونه شاهی کورلمشدر . آزاجق اوته ده سلطانك استفسار
خاطر ایچون ارسال ایتدیکی خواجه شهاب الدین عبدالله ایله ملاقی
اوله رق مصافحه یوللی بوینه صارلمش ايسه ده شوملاقاتك بخش ایلدیکی
سرور حالی دیگر کون ایدم جك صورتده باعث هیجان اولمش وهمان :
« خواجه عبدالله ، طوت بنی ، طوت بنی ! » دیه حایقرمشدر . ینه آته

بينه رك ايلرولديكى صروده كردونه شاهى كورنديكندن حيوانندن
اينه رك اوطرفه متعازم اولدى ؛ فقط يورويه جك قدر باجاقلرنده
قوت قالماش ايدى ، برطرفدن خواجه عبدالله وديكرندن مولانا
جلال الدين خوندميره اتكاييله ولى النعمته متوجه اولدى . حكمدارينك
النى اوپه بيلدى ايسه ده آرتق آياقده طوره جق وسلطانك تلطفكارانه
سوزلرينه جواب ويره جك حالى قالماش ايدى . ايشته شوصورتله
درگاه حقه متوجه اولدى . ذاتاً شوصوك ييللرده دوچار اولديغى آلام
قليه واجراسنه مأمور ايدلديكى مشاغل مهمه على شيرك صحتنى كركى كې
اخلال ايتمش ايدى . بونى ايكنجى واوچنجى ديوان تركيسنه ،
مقدمه سنده شويلاهجه كنديسى نقل ايديور : « ضعفم اودرجه يه
كلدى كه وجودمده كى عضلات صايلير اولدى ، آرتق آياقده طوره ميورم .
دوچار اولديغى امراض كونا كوني تشفيه دن طب عاجزدر . » بابرنامه ده كى
شوييتى ده بونى تأييد ايدر :

بودردا يلا كه اولار مين مرض چو ظاهر ايماس
طيبيلار بوبلاغه نى چاره قيلغايلار ؟

« لسانم نتيجه سز سوزلردن بشقه برشى سويلميور : بوده ذهنمده كى
قاريشقلقدن واوده بشون وجودمه عارض اولان اغتشاشدندر .
كوندوزلرى برلقمه ييه ميور ، كيجه لرى بردقيقه اويويه ميورم ، بردكنكه
طيانمقسزىن آياقده طوره ميور ، براز هوا آلمق ايچون ايكي كشينك
ياردىمى اولمقسزىن آته بينه ميورم . »

ميرخوند ديوركه : « حكمدار بو حالدن متأثر اوله رق اميرك
كندى محفه سنه نقانى وچابوجق شهره ايصانى امر ايلدى . خواجه

عبدالله ده ياننه ويرلدى . پوريان منزله وصولنده نبض آغرلشمش ايدى ؛ محلى اطباسى جريان دى تسهيل ايچون قان آلمغى توصيه ايتديلر . سده ، طبه ده انتسابى اولان مولانا عبدالحى بونلرك فكرينه اشتراك ايتمهرك شهره كيدلمسنى واوراده بر مشاوره طبيه اجراسيله ويريله جك قراره كوره حركت ايدلمسنى بيان ايلدى . خواجه عبدالله ده بورايدى بولندى . « يوله دوام اولندى . ميرخوند ديركه : « شويوك آدمك الطافه مستغرق اولانلردن اولديغى جهتمله براضطراب اليم ايچنده بولمقده ايدم . شوسبيله خواجه عبدالله خسته نك حالى بكا پك آغير كورنديكى واکر قان آلمقده ده ازياده تاخر ايديليرسه ييجاره نك الدن چيقاريله جنى محقق اولديغى سويلمكدن كندىمى آله مدم . خواجه عبدالله معروضاتمدن متأثر اوله رق احوالى عرض ونه يولده حركت ايديله جكنه دائر اراده استحصالى مأمور يتيله بر ذاتى حضور سلطانه كوندردى . حكمدار توصيه مك قبول واجراسنى اراده بيوردى ايسه ده نزدينه كيدوب كلك وبر جراح كتيرمك ايچون اوج فرسخك يول آلمق ايچساب ايتمش ، قيمتلى بر زمان غائب ايدلمش ايدى . بناء عليه طماره اوريلان نيشترك آچديغى محلدن بش آلتى دامله قان چيغه بيلدى . خسته لقده آرتق ترقيدن قالمدى . جمعه كيجه سنك ياريسنه طوغرى مريض كندى اقامتگاهنه ايصال ايدلدى . ايرته سى كون دعوت ايديلن شهرك اطباسى بردها قان آلمغه قرار ويرديلر . قان آلمدى ، نتيجه كورلمدى ؛ اميدلر محروم اولدى ! ايسته بو آراق حكمدار مريضك نزدينه داخل اولدى ، خسته كندى بيلموردى ، آرتق مدت حياتنك آزالديغى كوردى ، نديم خاصنك اوزرينه بول و آجى كوز ياشلرى دوكدى . بازار كوني خسته بوس بتون آغرلاشدى ، ۹۰۶ سنه سى

جماذی الاخره سنک ۱۲ نجی پارار ایرته سی کونی اکمال انفاس ایلدی. [۱]
ارتحالنده علی شیر آلتش ایکی یاشنده ایدی .

« شمس افقدن نمایان اولدیغی هنکامده ، بو خبر مؤلم شهرده شایع
اوله رق بتون سکنه نك قلوبندن قوپان بر آه جکر سوز سماواته قدر
چیقمش و اوده بونلره اشتراك ایده رك بلوطلر قاپانوب ارضی بر طوفان
دموعه مستغرق ایلمشدر .

« حکمدار ومهد علیا خدیجه بیکم آغا [۲] علی شیرك خانه سینه
متعازم اولدقلری کبی سادات ، مشایخ و علما غسلنده بولندیلر .
تجهیزندن صوکره جنازه عیدکاهه [۳] نقل ایدیله رك نمازی قلنمش
وبوخادم انسانیتك بنا ایلدیکی مسجد جامعه [۴] دفن ایدلمشدر .

« حکمدار دموع تأسفی مرحومك اوداسنککنه مزج ایده رك
اوج کون اجرای تعزیت وماتم ایلدی ، ویدنجی کون ترویج روحی
ایچون کورکانیلرک عادتجه برسماط چکدی ، وبوسماطده خوانسالارایله
تواجیلرینی بولندیره رق ابراز احترام قلندی . سادات ، علما ، شعرا ،
ادبا ، امرا ، صدور ، وزرا و بتون اهالی ، پای تختك عیدکاه دنیلن
محلنك صول طرفنده واقع (حوض باهیان) ده ویریلن اوضیافتده
حاضر بولندیلر . خلاصه علی شیرك ارتحالنك یدنجی کونی حکمدارك

[۱] تحفه سامی و عثمانلیجه یه مترجمی اولان لامی یوم ارتحالی « بازار ایرته سی
وجماذی الاولی » قید ایتشلردر .

[۲] زوجه حکمداری .

[۳] عیدکاه مصلی دیمکدر . هرات عیدکاهنی شاهرخ تنظیم ایتدیرمشدی .

[۴] بوجامعه « پهلوی مسجد » دیدکلرینی سلطان حسین تألیف ایلدیکی

« مجالس العشاق » ده بیان ایدر .

« خیمه دوازده پایه هایون » [۱] دنیلن چادری ده اورایه قورلمش ایدی ، سلطان حسین اورایه کلهرك تخته جلوس ایلدی . خوانسالارلر ایله تواجیلر سفرده خدمت ایتدیلر . صوکره حافظلر قرآن کریم تلاوت ایلدیلر . ختم شریف اتمامدن صوکره ایچ آغلاری مرحومك متعلقاتنك کیندکاری ماتم البسه سنی چیقارته رق فاخر خلعتلر کیدیردیلر . بونلری اوطاغ هایون یاقنه دعوت ایلدیلر . حکمدار قدر دان ، محبت ، لطف و خیر خواهی ایله ممزوج اوله رق برنطق ایرادیه بونلره پدرانہ نصیحت و کندیسيله بتون مملکت خلقنك حس ایلدکاری شو ضیاع عظیم وابدی یه صبر ایلملرینی توصیه ایلدی .

« شعرا وادبا مرثیه و تاریخلر تنظیمنجه عادتاً مسابقه یه قویولدیلر . بونلردن امیر جمال الدین ابراهیم امینی نککنی میرخوند تاریخنه نقل ایلمشدر [۲] . ینه بو مؤرخ میر علی شیرک مکارم اخلاق ، مزیات ، تألیفات وانشا ایلدیکی مبانی و خیرات حقنده معلومات ایدنمك ایچون « مکارم العشاق » نام اثر مشهوره مراجعتی توصیه ایدیور . »

علی شیر ، مرثیه خوانلری میاننده بالذات حکمدارینك ده داخل اولسی کی بر شرف عالی یه نائل اولمشدر . سلطان حسین « مجالس العشاق » ادلی اثرینك سکسان دردنجی بابی علی شیره تخصیص ایلمشدر . (وزیر مولانا صاحب آستر آبادی دارا) تنظیم ایلدیکی مرثیه کونا قصیده سنك هریتنك برنجی مصرعنده علی شیرک تاریخ ولادتی وایکنجیسنده ارتحالی کوسترمشدرکه شویت اوندندر :

[۱] تیموریلرک خیمه لری عادت قدیمه ترکیه اوزره طقوز پایه لی اولدیغی کی اون ایکیلی ده اولور . « خیمه دوزاده پایه » حالا ایرانده موجوددر .
[۲] میرخوند : « ولایت انبشاه » ترکیبنك ده تاریخ ارتحالی اولدیغی بیان ایدر .

آنکه اورا جسم و جان بهر نبی بود و علی

۸۴۴

مایه دین زبده ایمان علی شیر ولی

۹۰۶

« تاریخ نجبه » ده شوتاریخ مندر جدر :

آن میر بلند قدر عالی همت ،

چون کرد ازین جهان بخت رحلت

از سال وفات و جای او پرسیدم .

دادند جواب من که (جنت جنت) [۱]

علی شیر ، نامنك دخی دلالت ایده جکی وجه ایله خاندان نبوته زیاده سیله
محبایدی . بوندن طولایی کنديسنه شیعه لك اسناد ایدیلیور . موسیو
(به لن) ده بوطنده بولنیور . بزجه شو اسناد طوغری دکلدر . کنديسنك
طریق نقشیه سالکانندن اولمسی ده فکر مزی تأیید ایدر .

علی شیر مجالس النفائسده شونی حکایه ایدیور : « اسمم ، معمیاتده
شرف الدینه هم عیار اولان مولانا علاشاییه معما تنظیمی ایچون
وسیله اولمشدر . سمرقنده ایتدیکم سیاحتده ، آياغندن مضطرب
اوله رق یاتمقده بولنلر بوذاتك زیارت و عیادتنه کیتدم و نامنه اوله رق
تنظیم ایتدیکم شو معمای کنديسنه تقدیم ایلدم :

[۱] « سفینه الشعرا » ده بوتاریخ ترکیبی شویله برقطعه ده کوستریلیور :

میرجم قدر نوایی چو بفر دوس برین

زد سرا پرده زد نیای دنی باشوکت

سال تاریخی وی و منزل او پرسیدم

آمد آواز ز فردوس که (جنت جنت)

دور باد از تو درد و زحمت پا

دشمنت را بلا نصیب و عنا

« مولانا آرقه مدن کنديسنى زيارت ايدن بومسافرك آدينى اوكره نهر ك
تلاميذندن بريسى ايله نامه تنظيم ايلديكى شومعمايى كوندردى :

چشم تو مراديد ومنش سيرانيدم

چون سیر به ینم ز تو اینست امیدم

برايكى لسانده شعر سويله ين شاعر لرك چوغى كې على شيرده تركجه
اشعارنده (نوايى) وفارسيسنده (فنائى) ياخود (فانى) تخلص
ايدردى ؛ فقط (نوايى) ايله اشتهار ايتمشدر . « آتشكده » مؤلفى
لطف على بك فنائى مخلصنى قبول ايلديور وبونك طوغرى اولمى
احتمائى مخلص تركيسى ايله متوازن بولمىسده تقويه ايليور ايسهده
« لسان الطير » نام اثرنده شاعر كنديسنك مخلصى (فانى) اولديغنى
تأييد ايلديكندن (فنائى) رد اوليور .

على شير بك بنام وكثرت آثار ايله مشهور انام براديب ، حكيم
ومؤلف ذى اقتداردر . زماننك كافه علومنه واقف اولديغى كې مباحث
مختلفه ومتنوعيه دائر برچوق اثر ميدانه كتيرمش وادبياتده خسرو ،
نظامى وجامى به تقليد ايلديكنى هرمناسبت دوشدكجه سويلمشدر .
تاريخ ، اخلاق ، كلام وتصوف ، شعر ايله ذهن وقلمنى اشغال ايتمشدر .
بالخاصه تركجه افادهسى سليس ومتيندر . اولدجه اوزون سورن مدت
حياتنده افكارنده تشويش كورلمشدر . اصل ونسلى ايله افتخارايدر ،
وفارسيدهده ابراز هنره اقتدار كوسترير ايكن فارسينك نظم ونثرجه
لسان مليسى اولان تركجه دن پست برپايهده بولنديغنه قناعت ايتمش

وايشته اومقصده مبنی « محاکمة اللغتين » نام اثرينی يازمشدر ، که بزده اواثرک طبعی مناسبيله شو ترجمه حالي ترجمه يه مجبور اولدق ، لسانه خدمت قصديله آثارينک چوغنی ده ترجمه يازهرق تألیفات نافعه لریني عربجه وفارسجه يازان اسلاقدن آیرلمشدر . مهارت منشیانه سنه برده خطاطلق علاوه ایتش وحسن خطده کی مهارتنه تذکرة الخطاطين مؤلفی شوصورتله شناخوان اولمشدر : « رسیده درجه حسن کمال وکمال حسن ایللمشدر . » [۱] دیور .

صنایع بدیعه اسلامیه دن رسم ، قطع ، تذهیب وموسقی یه ده واقف ایدی . موسقی بی جامینک اقرباسندن خواجه یوسف برهانندن اوکرنمشدی . خواجه یوسف موسقیده بر شهرت فوق العاده صاحبی اولدینگی کبی صلاح حالیه ده مشهور ایدی . بوذات صوکره تلمیذ صاحب استعدادینک برچوق اشعارینی بسته له مشدر . علی شیرک بسته لرندن برطاقی حالازمانمزه قدر بقا بولمشدر . تقسیملری پک زیاده موجب محظوظیت اولور ایدی .

پک زیاده کتاب محبی اولان علی شیر مهم وزنکین برکتانخانه ایدنمش ایدی . بعض ذواته بورادن اوزمانجه پک زیاده قیمتدار صاییلان آثار نفیسه اهدا ایدرایدی . از جمله یعقوب میرزانک ندماسندن فقیه وشاعر قاضی عیسایه برطاقم کلیات جامی ایله دیگر نفائس آثار اهدا ایللمشدر . دائماً علما وفضلا ایله الفت ومصاحبه بی آرااردی ؛ اک زیاده مناسباتده بولندینگی فضلا شونلردر .

[۱] موسیو به لن بو « تذکرة الخطاطين » مؤلفنک نامنی خبرویرمیورسه ده مشاهیر علمای عثمانیه دن مستقیم زاده سلیمان افندی مرحومک اثری اولاق مزنوندر .

۱ شیخ نجم — بوذات شاعر اولمله برابر شمدي اسمنی خبر ویردیکمز قاضی عیسانک یعقوب میرزا نژدنده اهالی حقنده کی بعض القات غیر محقه سنی تعدیل وطریق حقه سوق ایتمکله مشهردر .

۲ حافظیاری — مدرسه اخلاصیه مدرسی قراء وشاعردر .

۳ خواجه احمد مستوفی سبزواری — هیئتشناس وسلطان حسینک مداحیدر .

۴ مولانا ویسی — اولدجه مقبول بردیوان صاحبیدر .

۵ خواجه مسعودقی — مشویات وغزل تنظیمنده مهارت صاحبی اولدینی کبی سلطان حسینک وقایع تاریخیه سنی حاوی ۱۲۰۰۰ بیتلی بر اثری ، یوسف و ذلیخا ، شمس و قمر ، سیف و قلم عنوانلی منظومه لری و یک مشهور بردیوانی وار .

۶ امیر شیخ سهیلی — اولجه سلطان ابوسعید میرزانک نژدنده بولنش ویکرمی ییل صوکره سلطان حسینیه انتساب ایدرک مناصب عالییه ترفع وندیم خاصی اولمشدر .

۷ مولانا زمانی — نژدنده بولندینی میرزا بدیع الزمانک مخلصنه بکزتمک ایچون علی شیرک تکلیفی اوزرینه (وفایی) مخلصنی (زمانی) یه تحویل ایتدیکی کبی مؤخرآینه بویله تخلص ایدن احمد حاجی بیکدن آیرلق ایچونده بونی ابقا ایلمشدر .

۸ خواجه فصیح الدین — فضلالی علمادندر . علی شیر مجالسنده شویله دییور : « شواثریمی یازارکن بوذات عالی اوتوز ییلق بر مدرس ایدی . وسعت معلوماتی اودرجه درکه علوم ظاهره دن اوقوده میه جفی هیچ برفن یوقدر . درس لرنده ایضاحات کافیه ویردیکی کبی کتابلری ده علمانک مقبولیدر .

۹ میری شاهی سبزواری — علی شیر بوذات ایله وجاهاد کل مکاتبه طانشدیغنی مجالسده بیان ایدیور. کندیسی (سرابدارن) نسلنددر، اسمی میر آق ملک در. بایسنغرك ندماسندن ایدی، لطف انشا وسلاست ادا ایله معروفدر. مرتب دیوانی وار.

علی شیرك افراد عائله سی میاننده برچوق ادبا واردرکه بونلردن مجالسده ذکر ایتدیکی شونلردر:

۱ میرسید قبولی — ابوسعید میرزانك سراینده نمابولمشدر. علی شیرك (طغائی) سی یعنی دایسیدر.

۲ محمد علی عربی — شاعرك عموجه سیدر. اشعاری لطیف، موسیقیشناس، سسی کوزل ایدی. سلطان حسین، علی شیرك عائله سی میاننده ال زیاده بوذاتی تقدیر ایدر ایدی. ترکی وفارسی اشعاری وار. ۳ میرحیدر صبوحي — علی شیرك یاقین اقباسندندر، کندیسنه اولاد ایدنمش ایدی. سلطان حسینك سراینه ملازمت ایدر ایدی، تحصیلی مکملدر. ادبیات ایله اشتغالدن وازچهرک عسکرلکه داخل اولمش و صوکره طریق صوفیه یتساب ایتمشدی.

علی شیرك الطافدن بتون شعرا محروم قالمازایدی؛ بونلرك مراجعت واسترحامنه قلبی دائماً کشاده ایدی، بونی کندیسی ده مجالسده شویله نقل ایدر: «هراتده مولانا قبولی آدلی برفقیر وارایدی، «بازارچه شیخ چاوش» نام بازارده کتاب صائمقه کچینیردی. برکون تزدیمه برچوق کیمسه لر داخل اوله رق برکون اولیسی شوفقیرك کندیلرینه: «یارین بودنیایی ترک ایده حکم، تجهیز و تکفین ایچون بر (نیم)» (یعنی آقچه یه) مالک دکلم، اثرم اولان شودیوانی علی شیره کوتورکز، بنی سادات مزارینه دفن ایتدیرمه سنی رجا ایتدیلمی سویلیکنز» دیدیکنی

خبر ویردیله ، دیدیلر که : « بوسباح مولانای کورمه کیتدک ، وفات ایتمش بولدق ، بناء علیه وصیتی موجبجه دیوانی آلدق ، حضور فخیانه لرینه ، بیچاره نك وصیت واسترحامنی ، عرضه کلدک ، علی شیر دیرکه : « بیچاره نك مسئولی اسعاف ایتمکه قصور ایتدم ، جنازه سندن صوکره دیوانی آچدم ، کوزلر مه شویت تصادف ایتدی :

اگر قبول تو یایم قبولیم ورنه

بهر دو کون چومن ناقبول نتوان یافت »

علی شیر مباعدتندن عودتنده پدرینک میراثنه نائل اولمق ، امور حکومتده مناصب عالیده بولنمقدن طولانی بیوجک برثروت ایدندیکنه شبهه یوقدر . ایشته او ثروتی سمیحانه بر صورتله امور خیریه یه صرف ایلر ایدی . یوقاریدهده خبر ویردیلمز وجه ایله خزینهدن معاش آلمق شویله طور سونی حکمدارینه آغیر هدیله لر بیله تقدیم ایدر ایدی . برچوق مبانی دینه وانسانیتنه نافع آثار خیریه تأسیس ایلدی . کمال غیرتله حسنه و تعمیم معارفه جهد ایلر ایدی . لطف علی بیگ ، سام میرزا ایله تذکره الخطاطین ونخبه مؤلفلری علی شیرک خراسانده انشایتدیردیکی مبانی خیریه نك اوج یوز یتمشه بالغ اولدیغنی وبونلر میاننده سیاحین ومسافرینک آرزولری وجه ایله اطعام واسکانه مخصوص طقسان (رباط) بولندیغنی متفقاً خبر ویریورلر . بو آثار خیریه نك شرط واقف موجبجه اداره سنه مأمور بروقف اداره سی وار ایدی . بونلردن ماعدا علی شیر مسجد جامع ، تکیه ، مدرسه ، کوپری وسائرهدن عبارت برچوق شیرلر یاپدرمشدی . پارس کتابخانه ملیسنده بولنان کلیات آثارنده هراتده نهر (انجیل) ، اوزرنده بنا ایلدیکی برجامع ایله مدرسه نك وقفیه نامه سی مندرجدر ، بوجامع ایله مدرسه یه ملحق

اولان تکیه ، خسته خانه ، حماملر سیاحلرک انظار حیرتی جلب ایدر ایدی . بونلر « کوشک مرغی » دنیلن قصر شاهی جوارنده سلطان حسینک ۸۸۸ تاریخنده علی شیر اهدا ایلدیکی اراضی اوزرینه یاپلمشدی . دیانت وشفقته متعلق اولان بومبانی بی انشادن مقصدی حکمدارینه ابدیاً دعا آلدرمقدن عبارت اولدیغنه بونلره ویردیکی « اخلاصیه » نامی بيله شهادت ایدر .

تعمیر ایتدیردیکی بنالر میاننده غور یلردن غیاث الدین محمد بن سامی نک اثری اولان برجامع ايله برده مسجد اولدیغنی « نخبة التواریخ » ۹۰۴ سنه سی وقایعی صره سنده خبر ویریور .

علی شیر حقنده زمانی مؤلفلرینک مدایحی ايله مطلع اولنه بیلن . آثارینه دائرده معلومات ویره لمده سوزی کسه لم .

(بابرنامه) مؤلفی سلطان بابر : « علی شیرنه اقبال ونه ده ادبارنده . اطوار وحرکاتی اصلا تبدیل ایتمه مش ، تراکت وظرافت ذاتیه صاحبی ایدی . کرک اوج اقبالده کرکسه حال مباعدتنده ، هرات ویاسمرقنده . علی شیرینه اوعلی شیر ، برمردبی نظیر ایدی . مافوقلرینه قارشى ادیب وحرمتکار اولدیغی کبی حیات مغویه سنده رهنمای صاحب رضا ، مصالح عامه دن هنکام فراغنده برانیس تسلیتبخشا ، آثاری ایچون تقدیراتی ايله مبتهج اولدیغی برادیب یکتا عد ایلدیکی مولانا جامی حقنده . فوق العاده برحرمت کوستریر وسامینک تعیرنجه : « غاشیه مطاوعتی . بردوش وحلقه ارادتتی درکوش ایلرایدی . علی شیر جامی حقنده کی حرمت مخصوصه سندن طولایی مجالسنده بوذاتک تاریخ ادبیسنه دائر بحثه جسارت ایده میهرک یالکز : « وسیله رحمت اولمق امینه سیله . اسمنی ذکر » ایدر . مع مافیه جامینک وفاتنده : « اکدارینی تهوین .

ایچون « خمسة المتحیرین » ی یازمقدن وبونده جامی ایله اولان مناسبات ومحاوراتی تصویردن بشقه چاره بوله مدی .

علی شیر ، سلطان حسینک قدرت شاعرانه ، مهارت نادرانه سنی
تقدیر ایله سلطانک تنظیم ایدوب سرایی شعراسنی مسابقه طریقله
تنظیره تشویق ایلدیکی برقصیده ترکیه یه نظیره سویلمکه قدرتی اولدیغنی
اعتراف ایدیور . بابرنامه مؤلفی دیورکه تاریخده نام براقان فنون
وصنایع نفیسه حامیلرینک ال منورالافکار والکسمیحی اولان علی شیرک
سایه حمایه وتشویقاتنده اوستاقولی بیک ، شیخ نایی ، حسین عودی کبی
هنروران موسیقی یتشهرک شهرت فوق العاده قازانمشلردر ؛ ینه اوسایه ده
اوستاییه زاده وشاه مظفر اکتساب شهرت ایلدکلی کبی تألیفی
تشویق ایلدیکی کتابلر عددنجه هیچ برحامی اثر وجوده کتیرده ممشدر ،
بناء علیه علی شیر ال بیوک برحامی علم وعرفاندر .

سام میرزا علی شیرک اوصافی تحریردن عاجز اولدیغنی اعترافله
برابر : « بویوک آدم ، بوقاضل حیاتنک برآخی ضایع ایتمشدر .
عمرینی کاملاً تحصیله ، اجرایی فضائله ، آثارحسنیه ، فقرای ادبایه ،
نام وشاتی الی الابد ابقایه کافل اولان تألیفات ادبیه یه حصر ایلمشدر ؛
خلاصه :

آن امیر علی شیر کین وصف
صورت نام اوست درازهان
الملقب بصاحب الخیرات
المقرب بمحضرت سلطان »

جامی ، دولت شاه ، سام میرزا ، لطف علی بیک ، سلطان بابر بالاتفاق

علی شیری کمال حرمت و تقدیر ایله یاد ایدهرک چغتای ادبیاتنده حائز قصب السبق اولدیغنی بیان ایدرلر .

میرخوند و خوند میر باشلیجه اثرلرینی علی شیره تقدیمه ایتمشلردر . معرفت و فضائی ایله مشار بالنبان اولان علامه بلخی به یعنی میرخونده علی شیر « روضة الصفا » نام تألیف بهینی وجوده کتیرمک ایچون ایجاب ایدن مأخذلرک کافه سنی و یردیکی کبی خانقاه اخلاصیه ده برده اوطه تخصیص ایتمشدر . علی شیر مجالسده « بن بواثری یازارکن میرخوند اثرینک تقریباً یاریسنه کلمشدی » دیور .

دولت شاه علی شیره تذکرة الشعرا سنی تقدیمه ایتمشدی ؛ برچوق زماندن بری ترتیبی ذهنده احضار ایلدیکی تراجم احوال اولیانی جامی به توصیه ایدهرک « نفحات الانس » ی میدانه چیقارتدردی . علی شیرک پک چوق تألیفاتی واردر . مطلع اوله بیاید کلر من بشونلردر :

- ۱ مناجات بدرکاه قاضی الحاجات — غایت لطیف ترجمه یازلمشدر .
- ۲ اربعین — قرق حدیث شریفک چغتایجه برر قطعه ده تفسیرندن عبارتدرکه سلطان حسینیه اهدا و تقدیمه ایتمشدر . [۱]
- ۳ نظم الجواهر — حضرت امام علی به اسناد ایدیلن (نثر الالهی) نک قطعه قطعه ترجمه سیدرکه بوده سلطان حسین نامنه تقدیمه ایدلمشدر .
- ۴ سراج المسلمین — عقائد اسلامیه به متعلق ترجمه بر منظومه در .
- ۵ نسائم المحبة من شہائم الفتوة — کندی توصیه سیله ملاجامینک

[۱] نزد عاجزانه مده بوانسان (اربعین حدیث) نام اثری ۴۲ حدیث شریفک برر قطعه ده ترجمه سندن عبارتدرکه جامینک فارسیجه نظم ایلدیکی اثرینک ترجمه به ترجمه سی اولدینندن اثرینی اصل مؤلفه تقدیمه ایتش و طرفدن نشر ایدلمشدر .
نجیب عاصم

تألیف ابتدیی « فارسی نفحات الانس » نک ترجمه سیدر، که بوکا
فریدالدین عطارک « تذکره الاولیا » سندن حاشیه و مشایخ ترکیه و هندیه
تراجم احوالی ده علاوه ایشدر .

۶ لسان الطیر — فریدالدین عطارک منطق الطیرینک نظماً
ترجمه سیدر . اصل فارسیسنک وزنجه یازیلان بواثر سلطان
حسینه مقدمه ایدلمشدر .

۷ حیرت الابرار — حیرت نامه ، نامیله ده معروف اولان بواثر
نظامینک « مخزن الاسرار » ، خسروک « مطلع الانوار » ، جامینک « تحفه
الاحرار » نامیله وجوده کتیردکلی آثار فارسیه نک ترجمه نظیره سیدر :
۸ فرهاد و شیرین — شهزاده غریب میرزایه مقدمه ایدلمش ترجمه
برائر منظومدر .

۹ مجنون و لیلی — سلطان حسین و بدیع الزمان میرزا ناملرینه
تقدمه ایدلمش بر منظومه ترکیه در .

۱۰ سبعة سیاره — نظامینک « هفت پیکر » ینه ترجمه نظیره در که
بهرام کورک سیاحت و احوالی حکایه ایدر ، جامی ایله سلطان حسینه
تقدمه در .

۱۱ سدا سکندری — اسکندر کیر تاریخی ، ترجمه در . جامی ،
سلطان حسین و بدیع الزمانه اهدا ایدلمشدر .

۱۲ خطبه دواوین — آشاغیده صر و سیله صایدیغمز ترجمه درت
دیوانه یازدینی مقدمه لر در .

۱۳ (ا) غرائب الصغر — چو جقلغنده یازدینی اشعاری .

۱۴ (ب) نوادر الشباب — شبابتده کی اشعاری .

۱۵ (ج) بدائع الوسط — سن و قوفده کی اشعاری .

- ۱۶ (د) فوائد الکبر — آثار اخیرہ سی .
- ۱۷ میزان الاوزان — سلطان حسینک امریہ چغتایجہ یازلمش عروضدر .
- ۱۸ محاکمۃ اللغتين — فارسی ایله ترکیجہ نک مقایسہ سندن عبارتدر .
- ۱۸۴۱ ده پارسده متوفی موسیو (قاترمہر) معرفتیلہ نشر ایدلمشدی .
- ۱۹ خمسة المتحیرین — جامی حقندہ کی خاطرات .
- ۲۰ مجالس النفائس — بوائزک برنسخہ سی آیا صوفیہ کتابخانہ سندہ موجوددر .
- ۲۱ تاریخ انبیا و حکما .
- ۲۲ تاریخ ملوک عجم — سلطان حسین نامہ در (قاترمہر) معرفتیلہ پارسده نشر ایدلمشدر .
- ۲۳ وقفیہ — کندی اوقافی حقندہ یازدقلری .
- ۲۴ حالات پهلوان محمد ابوسعید و حالات سید حسن اردشیر .
- ۲۵ منشآت ترکی .
- ۲۶ قصہ شیخ صنعان .
- ۲۷ مفردات درفن معما .
- ۲۸ محبوب القلوب — میر خسروک (انیس القلوب) نہ ترکیجہ نظیرہ در . مطبعہ عامرہ ده نشر ایدلمشدر .
- ۲۹ مخزن الاسرار — تصوفدن باحثدر . خمسہ نظامینک عین عنوانی قسمنه نظیرہ در .
- ۳۰ دیوان ترکی .
- علی شيرك آثارى اکثریتله مؤرخدو کہ صرہ سیلہ آشاغی یازیورز :
سنه
- ۸۷۳ قصیدہ جلالیہ

۸۸۰ قصیده تخفة الافکار

۸۸۶ اربعین حدیث ، ایکی کونده یازدیغنی سویلیور .

۸۸۸ حیرت الابرار

۸۸۹ سبعة سیاره ، فرهاد و شیرین

مجنون و لیلی ، سدا سکندری نک تاریخلریغنی علی شیر ذکر ایتیمور
فقط بونلر خمسة سنه داخل اولدیغنی جهته اوتاریخده یازدیغنه حکم
ایدیله بیلیر .

۸۹۰ نظم الجواهر

۸۹۶ مجالس النفائس

۸۹۹ یاخود ۹۰۰ خمسة المتحیرین

۹۰۱ نسایم المحبه

۹۰۴ لسان الطیر . کیجهلری ایکشر ساعته چالشه رق بوییل

ایچنده بتیردیکنی سویلیور .

حیاتنک صوک دورلرنده سلطان حسینک امریله « نوادر النهایه »
و « بدایع البدایه » عنوانلی دیوانلریغنی ترتیب ایتمشدر . آتمشندن صوکره
بوکا مأمور اولدیغنی شویله حکایه ایدیور : « آرتق ایشلردن یورلمش
ایدم ، بشقه ایشه باقه حق حالد دکلدم . سلطانک امر و تشویقی یاردیم
ایتدی . »

رباعی

شہدین چوبونوع لطف واحسان تابتم
امید داغی بی حد و پایان تابتم
ظلمت آرا ایردیم آب حیوان تابتم
یوق یوق اولوب ایردیم که یانکی جان تابتم

بوايكي ديوانى بالذات سلطان حسين تدقيق وتصحيح ايله « خزائن المعانى » عنوانى ويرمش ايدى . فقط صوكره دن بواثرلردن هر برينك برر دوره حيات اخطاريني آرزو ايلديكندن يوقاريدى اسملريني خبر ويرديكمز صورتده ديوانى درده آيرمشدر .

۹۰۵ « سراج المسلمين » و « محاکمة اللغتين »
ايشته على شيرك ترجمه احوالى موسيو (به لن) واسطه سيله يازلمش
ونجيب عاصمك عاجز قلمى ايله شو صورتله منقحاً ترجمه ايدلمشدر .
فى ۲۴ ذى القعدة سنة ۱۳۱۴

— لاحقه —

« المتكلم » اسم جليلنك مظهر تامى اولان ذوا اللسانين امير كير على شير حضرتلرينك ترجمه حال عاليبريني مختص اولدينى علمده يكانه استاد منر نجيب عاصم بك افندى قرداشمز مفصلاً يازديلر . متنك اهتمام تامله تصحيحنى ولسان عثمانى يه نقانى مع الافتخار ادا ايلين « محمدولد » حقير دخى اشبو كتابك ماهيتى حقنده بيانات آتیه ي علاوه ايله قبل المطالعه بعض اصول اوزرينه قارئين كرامك نظر تدقيقنى جلب ايتكم ايسته يور :
« محاکمة اللغتين » حضرت امير فاضلك الكصوك و « فلسفه لغويه » و « ادبيات حقيقيه » اربابنجه الك مهم اثر بى نظيريدر . بواثر كرك بالا صاله وكرك بالتبعيه حاوى اولدينى حقايقى تفصيل ايتكم عادتاً بوكتابى بتمامها تكرار ايله مك ايله حاصل اوله جفندن موضوعاتنه عائد شوراده بعض اشارات درج ايله اکتفا ايدلدى :

۱ — عجم زباني ايله تورك ديانك هانكيسى دهافصيح و بليغ ،

هانکیسی دها واسع ، هانکیسی دها صنایع لفظیه و معنویه به ال ویرشلی اولدینی محاکمه ایدوب ترکجه نك جهات معروضه و سائرده فارسی به رجحاتی ناقابل تعریض بر صورتده اثبات ایله مشدرکه فلسفه لغویه و موازنه السنه اربابی عندنده حضرت امیرکبی بر محقق بی نظیرک افکار موشکافانه سی جداً مهمدر . [۱]

۲ — کنديسنك عربجه و عجمجه ده کی وقوف تامنی براهین مقنعه ایله سرد ایله مشدر بوده حضرت امیرک حیات ادیبی حقنده شک و شبهه دن عاری موضح بر ترجمه حالدیر .

۳ — زماننده کی الکزیده ترك و عجم شاعرلرینك شیخ و استادی اولمه سی و جمله سی آثار ادبیه لرینی کنديسنه کوستروب تصحیح ایتدیرمه سی و مباحثات ادبیه ایچون حکم تعیین اولنمه سی جهتلری دخی او دورده کی ادبیاته نوایی طورینك صورت تأثیری حقنده بر فکر مخصوص ویرر .

۴ — بومیانده عجم و ترك ادوار ادبیه سی ایله بوا یکی قومک مشاهیر شعراسی مسلکی حقنده معلومات مفیده واردر .

۵ — بر قومک سیاست و ادباً تکملی لسانی اصلاح و تعمیمه متوقف اولدینی سلطان حسین بیقرا و امیر علیشیر نزدنده تحقق ایله مش بر حکمت قطعیه اولمغله پادشاه بالذات ترك لساننده دیوان و سائر آثار ترتیب بیوروب ترکجه شعر سویله ینلری دخی پک بیوک احسانلره مستغرق ایله مشدر . امیر کیرایسه پادشاهنك اثرینه اقتفا ایله بوا و غورده فعلاً ابراز مساعی ایله مکله ثمراتی ده بحق اقتطاف ایدلمشدر . بوتشبتلری

[۱] علمای لسانك بوکون میدان وضوحه چیئاردینی بعض اصوله مغایر اولان افکار و محاکمات کتابك اهمیت عمومیه سنه باغیشلانیر خطیئاتندیر .

ادبیات عثمانیه نك بيله مبدأ ترقیسی اولدیغی و اودورده دولت عثمانیه ايله ارتباطات سیاسیه لرینه پک یوک یاردیم ایلدیگی ادبا و سیاسیه و نمزك معلومیدر ایشته (محاکمة اللغتين) ك اسباب تألیفندن اك مهم بر سببده بودر كه بوبابده غایت قیمتدار مطالعات عالییه واردر .

۶ — نوایینك شعر و انشاده التزام ایلدیگی مسلك حقنده معلومات کافییه واردر. حضرت امیرك مسلکی ادبیات عثمانیه ده ایکی عصر قدر حکمفرما اولدیغندن بوجهت دخی ادب امرجه معلومات مهمه دن معدود در .

۷ — ترك دیلی و فلسفه لغویه اربابی دخی الفاظندن برخیلی استفاده ایلرلر .

۸ — شعر و انشاده حضرت امیر کیملرك آثارینی سرمشق اتخاذ ایلدیگی یلینیر .

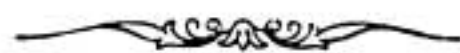
ایشته قارئین کرام شو معلومات مجمله یی دریش ایدرك بو کتاب حکمت نصابی قرائت ایلر سه اهمیتی او وقت میدانه چیقار .
بو کتابك لسانمزه نقلی اثناسنده مراجعت ایدیلن (لغات ترکیه) شونلردر :

۱ الادراك للسان الاتراك — لابی حیان الاندلسی « استانبولده باصلمشدر »

۲ ترجمان ترکی و عربی — ۷۰۰ مبادیسنده قونیه ده یازلمش اولان بر نسخه سی اوروپاده باصلمشدر . مؤلفی معلوم دکلدر

۳ التحفة الزکیه فی اللغة ترکیه — غیر مطبوعه در . مؤلفی مجهولدر .
[بو کتابك اوچی ده غایت محققانه یازلمش وقواعد ترکیه یی دخی حاوی بولنمشدر]

۴ چغتای لغتی — شیخ سلیمان البخاری نك اثریدر « استانبولده باصلمشدر » .

مُحَاكِمَةُ اللُّغَتَيْنِ

مؤلفی

امیر کبیر علی شیر نوائی

عثمانلیجه یه ناقلی

چاکر آل محمد ابن مولانا ولد

غرة محرم الحرام سنه ۱۳۱۵

﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴾

الحمد لله امتاز الانسان على سائر المخلوقات بشرف النطق واللسان و اظهر من
عذوبة لسانه و حلاوة بيانه سكر الشكر و شهد الشهود و الامتان
(رباعی)

ای سوزله قیلن بنای کونه آغاز انسانی اراده ایلین محرم راز
چون کن فیکون لوحنه اولقله طراز ایتدک آتی جمله دن سخنه ممتاز

سبحان الله ! نه قدرت کامله در کیم انسانه (خمرت طینه آدم بیدی اربعین
صبحاً) ~~کریمه سی~~ مضمونی اوزره (علم الاسماء کلها) قابلیتی و یردی .
و آتی (المتکلم) اسمی مظهری قیلدی . اودخی بومظهریت شرفیله جمیع
مخلوقاته سرافراز اولدی . و بوتشریف ایله جمله سندن امتیاز بولدی .
(رباعی)

وقتاکه بو عالمی یاراتدی معبود بالجمله مکوناته بخش ایتدی وجود
انسان ایدی مقصود که اولدی موجود انسانلردن ده فخر عالم مقصود

برمتکلمدر که عرب فصحاسی بلاغت کلبانکنی سپهر کلشنندن آشیردینی
هنکامده آنک بلبیل نطقی (انا افصح) ترنمی ایله انلری زبان بست و ده والری
آوازه سین یره پست قیلدی .

(رباعی)

اولدم که نه عالم وار ایدی نه آدم قدرت الی قیلمه مشدی بونقشی رقم
اورمشدی بنی خلقت ذاتندن دم منطوقی ایدی (کنت نبیاً) فافهم

وصلی الله علیه و آله الطیبین و اصحابه الطاهرین وسلم تسلیماً کثیراً کثیراً

تکلم اہلی خرمینک خوشه چینی وسوزدر ثمنی مخزینک امینی ونظم کلستانی نک
 عندلیب نغمه سرابی یعنی علی شیر المتخلص بالنوای « غفر ذنوبه وستر عیوبه »
 بویله عرض قیلا رکیم : سوز بر در درکیم آنک دریاسی کوکل در . کوکل
 بر لوح درکیم جامع معانی جزؤ وکلدر . نیتہ کیم کوھر دریادن غواص واسطہ سیله
 جلوہ نما اولور . و آنک قیمتی دخی جوھر شناسان نزدندہ اعتلا بولور .
 كذلك لؤلؤی سخن دخی کوکلدن نطق شرفه صاحب اختصاص وسیله سیله
 گذارش و آرایش کوسترر . و قیمتی دخی مرتبه سہ نظرلہ انتشار و اشتہار بولور .
 اینجو وار کیم همان مفرح ایچون صاتیلر بر درملہ بر مثقال
 کوشوار ملوک اولورسہ اگر و یریلر ملک قیمتی اموال

مقادنجہ جوھر قیمتک بر درمہدن یوز بیک دینارہ قدر مرآتہی واردر .
 كذلك :

سوز بر جوھر کہ قیمتینک شرحندہ در اہل نطق عاجز
 ادناسی اولور مضرو مہلک اعلاسی اولور مسیح معجز

منطوقنچہ سوز درینک تفاوتی جوھر دندہ بی غایت و مرتبہ سی بی نہایتدر .
 اول رتبہ کہ لطیفندن اولمش بدنلرہ روح ایریشور و کشیفندن جسم ذی حیاتہ
 زہر ہلاہل خاصیتی ظہور ایدر . الحاصل کلامک تنوعی تعقلدن بیرون
 و تصوردن افزونددر . اگر مبالغہ سزجہ اجمال یوزندن قلم سورولسہ و اختصار
 جانبندن رقم اورولسہ یتمش ایکی فرقہ نک تکلمنہ دلالت ایلہمک اوزرہ بوعدد
 مقدارینہ بلوغندہ شبہ و تردد متصور دکلدر .

بواجلاک تفصیلی شویله درکہ : ربع مسکونک ہریدی اقلیمندہ نیچہ کشور و ہر
 کشوردہ نیچہ شہر و قصبہ و کوی و ہر صحرا دہ نیچہ کرویہ و صحرائین قبیلہ
 و ہر طاغدہ نیچہ طوائف وار . ہر جماعتک الفاظی و ہر کرویہک لہجہ سی
 دیگر لرینہ مفایر و دیگر لرندہ کورولمین خصوصیتلہ متبذدر . حتی بر محلہ
 بولنان سباع و بہائمک تویلری و آواز و خروشلری بیلہ دیگر موقعدہ کی حیواناتہ
 مماثل دکلدر . الفاظ و عبارتدن مراد معنی و مذکور مخلوقاتک وجودندن
 مقصود انسان دینیلن مظهر معانی و بیان اولدیغہ کورہ موضوع بحثمز انسانلر
 اولہ جقدر . اولہ ایسہ سوزک بیانہ و کلامک داستانہ کلہلم :

بالادہ سرد اولنان بونچہ متنوع شہر و قرا و جبال و صحرا و مشجر و دریا

خلفینک مجموعی ادای معنی ضمننده ایجاد الفاظ اینچون لسانه مالکدر . جمله سندن عرب دلی فصاحت آینی ایله ممتاز و بلاغت تزینی ایله معجزه طرازدر که بوبابده هیچ برلسان اهلنک اعتراضی یوقدر . زیرا ملک علام جل و علا حضرتلرینک کلام معجز نظامی اول دیل ایله نازل و رسول علیه الصلوة والسلامک احادیث سعادت انجامی اول لفظله وارد اولمشدر . واولیای کبار و مشایخ عالی مقدار که پک چوق حقایق و معارف نشر ایله مشر و معانی زیبالرینه تقریر دیبالرینی کیدیرمشلردر . اول فرخنده عبارت و اول خجسته الفاظ و اشارت ایله واقع اولمشدر . الله الله ! . اول روضه روح افزاده نه نصارت و اول کلشن دل آساده نه نراحت نمایاندر که باغبانی (وانزلنا من المعصرات ماءً ثجاجاً لنخرج به حباً ونباتاً و جناتٍ الففا) آیت کریمه سیله تکلم قیلار و عندلیب خوش نواسی نبوت بیانی و رسالت نغمه و الحنی ایله سرود کوستر . جمله طپورندن بری (لوکشف الغطاء ما ازددت یقیناً) اداسی ایله ترنم نهایتنه ایرر . و سائر قوشلری ولایت اظهاری و هدایت آثرندن نوای ارشاد آیین و صدای رشاد تلقین اظهار ایلر .

(بیت)

وار اولدجه جهان باغی بوکلشن میوه دار اولسون
حریمی عندلیباننده بوکلبانک وار اولسون

عربجه دن سوکره اصل و معتبر عد اولنان اوچ دیل وارددر که اول دیل لک جوهر عباراتی قائلینک اندام اداسنه زیوردر . و بونلرک فروعی پک چوقدر . اما ترکی و فارسی و هندی اصل دیل لک منشأیدر که نوح پیغمبرک اوغللری اولان یافث و سام و حامه منتهی اولور . بواجالک تفصیلی شویله در که : نوح علیه السلام طوفانک تشویرندن نجات وانک مهلکه سندن حیات بولدینی هنکامده عالم معموره سنده بشر جنسندن آثار و انسان نوعندن نمودار قالمامشدی . یافثی — که اهل توار یغ « ابوالترک » دیه یازارلر — خطا ملکنه کوندردی . و سامی — که « ابوالفرس » تعبیر ایدرلر — ایران و تورانک وسطنده والی قیلدی . و حامی — که « ابوالهند » دییورلر — هندستان بلادینه کوندردی . بو اوچ پیغمبر زاده نلک اولاد واتباعی ذکر اولنان ممالکه یایلوب تکثر ایلدیلر . ابوالترک اولان « یافث » حقنده اهل تاریخ بالاتفاق دیمشلردر که :

مشارالیه نبوت تاجیله سر افراز و رسالت منصبیله قرداشلرندن ممتاز اولدی .
 بو اوچ دیل بو اوچ ذاتک اولاد و اتباعی اره سنده شایع اولدی . حام ، نوح
 علیه السلامه بی ادبک قیلدینی جهندن بد دعالرینه مظهر اولمش ایدی .
 بوسبیدن بیاض رنگی سیاهه مبدل اولوب ولسانی شکستهک ظاهر قیلوب
 فصاحت و بلاغت حلیه سندن عاری قالدی . هند کشوری اهالیسی اولان اولاد
 و اتباعنک چهره لری دخی اطفال مکتبک مسوده دفتری کبی شبکون و دیللی
 اطفالک قیریق قلمی مثللی ادای دیکرله تحریر و تقریر قدرتندن عاجز و زبون
 قالدیلر . کذلک سیاهابه ایله روی اوراقه یوزلری قاره سی کبی نقش ایلدکلری
 تسویدی ولسانلری کبی شکسته قلملریله ادای مافی البال قیلدقلری صحافی
 کندیلرندن باشقه کیمسه بیلمز . واول پای کلاغ آسا اشکالی اول سوادا هلندن
 ماعدا کیمسه اوقومز و فهم قیلمز .

چونکیم عربی دیل و مقال ایله کلام و هندی الفاظ ایله کذاب نافر جام بری
 غایت شرف و علوم منزلندن و بری نهایت دنو مرتبه دن طولایی ارادن چیقدیلر .
 بوصورته ترکی الفاظ ایله مقصود اداسی و عبارت فارسی ایله کلامک معناسی
 باقی قالدی .

اوله معلوم اولیور که ترک (سارت) [۱] دن دهاتیر فهم و بلند
 ادراک و خلقتی ده صاف و پاک اوله رق خلق اولنمشدر . سارت دخی تعقل
 و علمده ترکدن ده دقیق و کمال و فضل و فکرتده ده عمیق ظهوره کلشدر .
 بو حال ترکلرک صدق و صفا و خلوص نیتلرندن و سارترک علوم و فنون و حکمتندن
 ظاهر در .

ولکن هرایکیسنک دیلرلرنده کی کمال و نقصان حیثیتلرندن طولایی بینلرنده
 فاحش تفاوتلر کورولور . یعنی الفاظ و عباراتک ترتیب و وضعنده ترک سارته
 فائق کلشدر و کندی لساننده نکات و اشاراته عائد الفاظه مزیتلر کوسترمشدر که
 ان شاء الله مبحث مخصوصنده مذکور اوله جقدر . ترکک ملایمت طبعینک سارتن
 افزون اوله سنه بوندن ده واضح دلیل و بوندن ده لایع شاهد اوله بیلریم که :
 بویکی طائفه نک کنجی و اختیاری بلکه اعلادن ادنایه قدر اره لرنده علی السویه

[۱] اصلی فرس اولدینی حالدیه ترکستانده متوطن اولان قبائل و عشایر در .

(تات) و (تاجک) دخی دیرلر .

اختلاط اولوب يکديگرلريله آمېزش وکفت وکذارلری جاری وبربرلرینک همسنک
تکلم وکفتاری ایکن وینه سارت اره سنده اهل طبع ودانش وزمره علم وایقان
وبینش پک چوق اولوب ترک ایلنده ایسه بالنسبه اجلاف وساده دل خلق دها چوق
اولدینی حالدہ ترکک بیوکدن کوچکنه وعمله دن بکنه قدر جمله سی سارت دیلندن
بهره منددرلر. بر صورتده که امور خسیسه لرینه وارنجه یه قدر قونوشیورلر. ایچلرنده
فصاحت وبلاغتله متکلم اولانلری ده آزدکلدر. نته کیم لسان فارسی ایله انشاد اشعار
ایدن بر چوق ترک شعراسی کورولور. اما سارت قومنک ارادلندن اشرافنه
وعامیسندن دانشمندی نه قدر هیچ بریسی ترک دیلیله تکلم قیله مزلر. تکلم
اولنانک معناسنی دخی بیلمزلر. اگریوزده بلکه بیکده بری بودیلی اوکره نوبده
سویله سه بیله هر ترک انک سارت اولدیغنی بیلر. بوسورتده ترک دیلیله تکلمه
هوسکار اولان بر سارت کندی سوزیله کندی رسوا یلغنه کندیسی اقرار ایتمش
اولور. ترکک اصل خلقتده سارتدن طبیی ملایم اولدیغنه بوندن دها بوالعجب
شاهد یوقدر. هیچ بریسی بومدعاضرک مقابله دن دم اورده مز. سارترک
باجمهم ترک هبارتنک اداسنده عاجز اولملری ضر ویدر. چون که ترک الفاظنک
واضی پک چوق کره مبالغه اظهاری ضمننده جزوی مفهومات ایچون الفاظ
وضع قیلمشدر که بر صاحب وقوف ظاهر قیلمدقچه قولایجه تسلیم ایداز. مثلاً:
چیکر یماک (اویقو قاجق ، سهر) دومسایماق (طوموشمق ، صومورتمق ،
حدتندن صورتنی صارقیدوب اوتورمق) اومونمق (اومق ، مأمول ایتک)
اوسانماق (اوصانمق) ایکیرماک (کتان کبی شیلری اکیرمک) ایکارماک (دونمک ،
تعقیب ایتک ، حکمفرما اولمق) تاریقماق (طاریلمق ، دلتنک اولمق) آلداما
(آلداتمق) ارغاداما (مکرو حیه ایله بر آدم اوزرنده اجرای نفوذ ایتک)
ایشانماک (اینانمق ، اعتقاد ، اعتماد) ایکلانماک (اکلنمک ، توقف ، اشتغال)
ایلانماق (دونمک ، دور ، کردش) ایکرانماک (ایکرنمک) آوونماق (م)
قستانماق (عجله ، سرعت) قینماق (ذم و شمات) قوزغالماق (قیلدا نمق ، حرکت ،
تموج) ساورولماق (ساورولمق) قیانماق (قیلدا نمق ، حس ایتک) قیزغانمق
(قیصقانمق) سیلانماق (صایلمق ، حرمت وتعظیم اولنمق) تانلامق (تفریق
ایتک ، سچمک) قیمردامق (قیلدا نمق) سیر پماک (سر پمک) سیرماماک
(صییروب آلمق ، چکوب آلمق) سیغریقماق (سیوشمک ، صیریلوب قاجق)
سیغینماق (سیغنمق) یالینماق (شعله پاش اولمق) مونکلانماق (بوکلنمق ، بوکالمق ،

غملنمك (اينداماك (اوله مك ، چاغرمق ، دعوت) تيركاماك (صورمق ،
 تحسس) تيوراماك (ايكنه ايله برشي ديككم ، سيورى برشيله دورتمك)
 قنكغايماق (زينقيله دمق) شغالداماق (شافيرده مق) سينكراماك (هينچقره هينچقره
 سسسزجه آغلامق) ياشقماق (ياشه مق) ايسقارماق (تخطر و تخيل ايتك) كونكرانماك
 (حدتلى حدتلى ميرلدا نطق) سوخرانماق (صوقرانق) سپاماق (صيوامق ، بر آدمك
 آرقه سنى اوخشامق) قارالاماق (تسويد ، مشق) سوركاناك (سوروكلنمك ، مبتدل
 اولق) كويماك (بهانه وتعلل ايتك) اينكرانماك (ايچنى چكه چكه آغلامق) مونغايماق
 (مايوس قالمق ، تالم) كورو كساماك (كوره جكي كلمك) بوشورغانماق (تالم ، تفجع)
 بوخساماق (اضطراب و خلجانله بوغولمش كې برحاله كلمك) كيركينماك (كركينمك)
 سوكاداماك (اضطرابدن قور تولدقن صوكره ديكلمك) بوسماق (طوزاق قورمق ،
 انفعال ايدوب كيتمك) بورماك (بورمق) تورماك (دورمك) تامشماق (طامله طامله
 صوايچمك) سيقارماق (سوزه رك ، صوره رق صوايچمك) جوركانماك (چوركلمك ،
 قيوريلمق) اورتانماك (قاوريلمق) سيزغورماق (صيزيرمق) جوپروتماق
 (چبرشديرمك ، تبشديرمك) جيرغاماق (ذوق سورمك) سنكورماك (هضم
 طعام) كوندالاتماك (يوارلانق ، اياغنى بوقاغوله مق) كومورماك (كيرمك)
 كونكورداماك (اختيارله مق ، وجوده كوشكلك طارى اولق) دوپتولماق (جمع
 كشيرطويلانق) چيداماق (قاتلانق ، تحمل ايتك) توزماك (دوزمك) قازغانماق
 (قازانق) قيجيغلاماق (قيجقلامق) كانكيراماك (ككره لشمك) ياداماق (يادر
 غامق ، اجتناب ايتك) قاداماق (ميخله مق) كوندورماك (ياقق) سوندورماك (م)
 سوقلاتماق (صوغوقلاتمق) [١] مقاصد غريبه اداسنه دلالت ايدن اشبو يوزلفظ
 مقابلنده لسان فارسيدنه كلمات وضع ايدله مشدر حال بوكه حين تكلمده انسان بونلرك
 جمله سنه محتاج اولور . بونلرك بك چوغنك معناسنى عجملره تفهيم ايتك قابل اوله من .
 بعضيسى اكلادلق ايسته نيلسه برلفظك افهامى ايچون اوزون بر جمله مركبه ياقق
 لازم كليركه انده دخى كلمات عربيه استعمال ايدرك حقيقت مفادى تصوير ايديله بيلير .

[١] متنده كى لغات مسرووده ايچنده برقچنك معناسنه دسترس اوله مديغمزدن
 تاچار اثبات ايدمه مدك . نمونه ايچون ايسه بوقدرى كافيدر . بوقدرجق برتفسير ايله
 لغتك قوت اصليه مى تظاهرايتمز . برلفت ايچون برقچ شواهد ايله برخيلي
 توضيحات ويرمليدرك حقيقتى اكلاشيلسون . اكاده بوراسى مساعد دكلدر .

ترکجه ده دها بویله فارسی مقابلی اولین الفاظ پک چوقدر. از جمله اشبو تسطیر ایدیلن یوزلفظک برقاچنی توضیح ایدم که خصم من مقابلده الزام اولسون. و سائر لرینی بوکا قیاس قیلسون اکابر شعرادن بعضری (می) تعریفده مبالغه قیلدقلری معلومدر. بو برقاعده صریحه در که می ایچمک اصولده خیلی سوزلر بولوب نهایتسز ظرافتله اظهار قیلارلر. از جمله (سیقارمق) لفظیدر که بوبابده بوندن زیاده مبالغه اوله من. ترکجه نظمده شومطلع کورولور

ساقیا توت باده کیم بر لحظه اوزومدین بارای

شرط بوکیم هر نیجه توتسانک لبالب سیقارای [۱]

عجبا بو (سیقارای) مضموننک سرفنه لزوم حس ایدلدکده فارسی شعرده نه چاره قیلارلر. و (تامشیاق) که غایتله ذوق و نشئه دن طولانی بردن بره ایچمیوب لذت آله آله یعنی یوطوم یوطوم ایچر. بومعنا غریبک اداسی خصوصنده شومطلع واردر:

ساقی چو ایچیب منکا توتار قوش تامشی تامشی آنی قیلای نوش [۲]

(بوخساماق) لفظنک اداسنده ترک بومطلی دیمشدر:

مجراند وهیدا بوخساب مین بیلا آلمان نیتای

می علاجیم دور قوپوب دیر فناغه عزم ایتای [۳]

فارسی کوی ترک بکار و میرزاده لر بو (بوخساماق) ی لسان فارسی ایله ادا ایله مک دیله سه لر نه تدبیر قیلارلر. شعرک بنا ومداری عشقه راجعدر. عاشقلقده اغلامقدن دها دائمی الوقوع برحالت یوقدر. آغلامه نکده انواعی وار. (بیغلامسیناق) حقنده ترک بویله دیمشدر:

زاهد عشقین دیسه که قیلغای فاش بیغلامسینور و کوزیکا کیلای یاش [۴]

[۱] ساقی! باده ویر که بر لحظه عقل و اندیشه دن دور اولوب راحت ایدیم. همده هر ویردیکک لبالب باده لری امه امه سوزه سوزه ایچمک شرطیله

[۲] ساقی ایچوبده ایکنجی قدحله دخی بنی نشو سه تشریک ایلدیکی وقت بنده اوقدسی کمال التذالده یوطوم یوطوم ایچیم.

[۳] مجران غمیله بوغوله جق برحاله کلدیم. نه تدبیر ایدم جکمی بیله میورم. نیم علاجم میدر. باری قالقوب - غم عالمدن تجریدایدن - دیر فنا بخشایه عزیمت ایلیم

[۴] زاهد عشقنی اعلان ایله مک قصد ایتسه اغلامسینور یعنی جعلی بکا کوستر اما کوزینه یاش کلز.

(اینکراماک) و (سینکراماک) که درد ایله کیزلیجه یاواش یاواش آغلامقدر .
آرالرنده پک آز بر تفاوت واردر . شومطلع ایکیسنی ده جامعدر :

ایستاسام دور اهلیدین عشقینکنی پنهان ایلاماک
کیجه لار که اینکراماک دور عادتیم که سینکراماک [۱]

فارسیده بومضمونی مفید برکله اولمزه شاعر نه چاره قیلار . آغلامه نک ال مبالغه لیلی
مقامنده ایراد ایدیلن (سیقتاماق) مفادینی ترک شو یوله ادا ایدیور :

اول آی که کوله کوله قیراغلای مینی بیغلای مینی دیمای که سیقتای مینی [۲]
یوکسک سسله اعتدالک فوقنده آشوب ایله آغلامغه (اوکورماک) دیرلر که
اومعنی بومطلعه مذکوردر :

ایشیم تاغ اوزره هرکون اشک سیلابینی سورماک دور
فراق آشوبیدین هر دم بولوت ینکلیغ اوکورماک دور [۳]

مادام که (اوکورماک) مقابلی اوله رق لسان فارسیده لفظ یوقدر عجم
شاعری بویه بر غریب مضمونک ادا سندن محرومدر . اغلامق انواعندن اولان
بو (اوکورماک) ک مقابله دخی (اینجکیرمک) واردر که اوده اینجه سسله
کریان اولق دیمکدر . لفظ صرقوم ترک دیلنده بونوع ترکیب ادا قیلنمشدر :
چرخ ظلمیدا که بوغزومنی قیریب بیغلارمین

ایکیورور چرخ اورر اینجکیریب بیغلارمین [۴]

کرچه اغلامغه (های های) لفظی علاوه خصوصنده شعرای عجم
کندیلرینی ترک شعراسنه تشریک ایدرلر سه ده بولفظده فی الاصل ترکی اسلوبدر .
فقیرک بومقطعی مشهوردر :

[۱] عشقی خلقه افشا ایله مه مک قصیده کیجه لری عادتیم کاه ایچی چکه
چکه ، کاه هینچقیره هینچقیره سسزجه اغلامقدر .

[۲] کوله کوله بنی نزدینه قیریب ایدن او آی چهره لی کوزل بنی اغلاتدی
دیم . بلکه هجوم یأسله طیقانق حاله کتیردی .

[۳] طاغلرده سیلاب سرشکه جابجا جریان ویرمک وهر دم غم فرقتله
سحاب رعدانکیز کی ال یوکسک سسله هایقیرمق معتادم اولمشدر .

[۴] فلکک مظالمندن طولای بونی بوکوب ایکی طرفه چیرپنیر واینجه سسله
حزین حزین اغلام .

نوابی اول کل اوچون های های بیغلامه کوپ

که هی دیکونچه نی کلبن فی غنجه نی کل بار [۱]

الفاظ ترکیه ده (قیسمانق) و (قیزغانق) صورتند ایکی لفظ غریب دخی
وارد که بویتده ادا ایدلشدر :

عذارینک فی آچارغه قیسا نورمین ولی ایل کورما کیقا قیزغانورمین [۲]

عجم شاعرلری ایشته بوقدر کوزل برمضمونک اداسندن محروملردر .
عاشقک ایاغنه باتان دیکنه آنلر (خار) دیرلر . اما دهامؤل اولان (چوکور)
انلرک لسانده یوقدر . ترکیه ده شویولده ادا ایدلشدر :

چوکورلار کیم سینینک یولو نکدا تیور المیش ایاغیم غه

چیکیب اول کوی کردین سرمه تارتارمین قاراغیم غه [۳]

عاشقه معشوقک نظاره سی میسر اولنجه طریق عشقده عاشقک نیازجهتندن
معشوقه (تیلورمه) سی یعنی حزین حزین نکران اولمه سی پک مناسب ایشدر .
حال بوکه بولفظ انلرده یوقدر . ترکیه ده شویولده ادا ایدلشدر :

توکادور قانینی هر دم کوزلارینک باقیب توروب

کیم نیجه یوزومکا باققایسین بیراقدین تیلوروب [۴]

ترک دیلنده کی (یاسانق) لغته بدل سارت لسانده هر نه قدر (آراسته ،
ارایش) لفظلری وارایسه ده (یزانماک) مقابلنده بر تعبیرلری کورلیور .
حال بوکه بزنگک یاسانمغک مبالغه سیدر . ترکار شویولده ادا ایدرلر :

[۱] نوابی ! اوکل ایچون فریاد که سربستی وبره رک او یله پک چوق های های
اغلامه . که او یله (هی) دییه جان آته جق ، فدای حیات ایده جک نه کل اغاجی ،
نه غنجه ، نه کل واردر .

[۲] یوزکدن پرده بی آچغه تشوق ایدرم . فقط باشقه سنک کورمه سنه ده
قیصقانیرم .

[۳] راه کویکده ایاغیمه باتان چوکورلری چیقاروب خاک کویکه سوردرک
بعده کوزومه سورمه کبی چکرم .

[۴] « نه وقته قدر بکا اوزاقدن او یله محزون محزون باقه جقسک » دییه
متصل کوزلرک بکا باقه رق قانمی ایچمکده در .

ایرور بس چو حسن و ملاحه سنکا
 یاسانماک یزانماک فی حاجت سنکا [۱]
 خوبلرک کوزلریله قاشلری اراسنده کی عضوه (قباغ = قباغ) دیرلر. فارسیده
 بوعضوک آدی یوقدر. کوزلرک وصفنده کی برمشویده شوپله دینلمشدر :
 مینکز لاری کل کل مژه لاری خار قاباغلاری کینک کینک آغیزلاری تار [۲]
 کذلک اطوار عشقه آغلامق انواعنده آه ایله کوزدن خون کرم نثار ایتک
 مهم اساسلردندر. ترکلر (دم) ی شمشکه و آهی ییلدیرمه نسبتله شوپله برمضمون
 ادا ایتشلردر :

فراقینک ایچره اولوس اوتاما ککا ای ماهیم
 چاقیندورر میم وایلدیر مدورر آهیم [۳]
 سارت دیننده (بک = خال) کبی متعین و معتبر برشیئه آدقویمه مشلردر .
 ترکلر بوتعینی بویولده ادا ایله مشلردر :
 آنینک کیم آل اینکیند امینک یاراتی
 بوی بیرله ساجینی تینک یاراتی [۴]

الحاصل انلرک اداسنده تقصیر قیلدقلری الفاظه برر برر تعرض قیلینه جق
 اولسه سوز اوزار . زیرا پک چوقدر . کذلک بالجمله ارباب طبع عندنده روشن
 و مجموع فصحا نزدنده مبرهندر که شعرده تجنیس وایهام پک چوقدر . بوفرخنده
 عبارت و خجسته الفاظ و اشارتده ترک دیلینک پک جوق تجنیس آمیز لفظی

[۱] کفایت ایدر بوملاحه سنکا اوزنمک بزئمک نه حاجت سنکا
 (یاسانماق) اعضای وجودینی تطهیر و تزین (بزئمک) بزلرله یعنی قاشلرله
 کندینی طونامق
 [۲] چهره لری کل ، کرپیکلری دیکن کبدر . کوز قاباقلری واسع
 و آغزلری طاردر .
 [۳] بوبیت سقامتدن خالی دکلدردر . لغتلر (چاقین) ی ده ییلدیرم معناسنه
 کوستریبورلر . حال بوکه (چاقین) رعد (ایلدیرم) برق اولمق لازم کلیر .
 و بوسورتده مصرع ثنی دخی (میمدر ایلدیرم و هم چاقیندورر آهیم) اولوب
 برق کلرنک شرابه و رعد غلغله بخشا آه جانکاهه تشبیه ایدلمش اولور .
 [۴] جاتانمک چهره سنده بک یارادان الله ؛ بوی ایله ساجینی ده دنک یاراتمشدر .

وابهام انگیز نکته‌سی وارد در که نظمه موجب زیب و زینت و باعث تکلف و صنعتدر . مثلاً (آت) لفظی کبی که بر معنای علم یعنی نام ، دیگری مرکب یعنی اسب ، دیگری امر در یعنی (طاشی و یا اوقی ، آت) دیدگاری کبی ، بوتجنیس شوقطه ده جمع ایدلشدر :

چون پری و حور در آتینک بیکم سرعت ایچره دیو دور آتینک بیکم
هر خدنگی کیم اولوس آندین قاچار ناتوان جانیم ساری آتینک بیکم [۱]

بوابکی بیت تجنیس تام مثاللرندندر . بونوع شعر ترك شعراسنه خاصدر . سارنده یوقدر . ترکار بوکا (نویوغ) [۲] دیرلرکه تعریفی (میزانالاوزان) [۳] نامنده کی عروضده یازلمشدر . (ایت) لفظنده دخی بویولده اوج معنی موجوددر :

ای رقیب اوزنی انکا توتسانک همایت یزکارحم آیلاب آتینک کوییدین ایت
کرچه باردو زخچه عشقینک شعله‌سی یزنی اوزایلکینک بیل اول ساری ایت [۴]

(توش - دوش . یان ، یاق) کبی بی نهیاه الفاظده بویولده اوج معنی موجوددر . درت معنای حاوی اولان برخیلی لفظ دخی بولنه بیلیر . (بار) لفظی کبی که (موجود ، وارمق مصدرندن امر ، یوک ، میوه) معنایینی جامعدر . (ساغین) لفظی کبی بش معنای اولان کله لرده وارددر . صاغینمق

[۱] بکم ! مادام که اسمک (حور) و (پری) دییه سویلنیور . مادام که آتک دخی دیو کبی برسریر سریعه مالکدر . اویله ایسه خلقک حذر ایدوب قاچدینی نه قدر اوقکز واریسه بنم جان ناتوانم جانبته آتکز .

[۲] عجمک رباعیسی مقامنده ترکک برنوع وزن ملیسیدر که اکثر یا اوج ویادرت مصراعنک قافیه‌سنده جناس تام بولنور [۳] اشارتلی اولان (میزانالاوزان) بومثللی اوزان ملیه بی حاوی دیمک اولدیغندن بزجه اهمیت عظیمه‌سی وارددر . [قارئین کرامت ایچنده بوکتابی بیانلر وار ایسه بزیه مستفید بیورمه‌لری لسانم نامنه رجا اولنور .]

[۴] ای رقیب اگر سن کنیدیکی جانانم کو پکلرندن عد ایدیورسه که بزه ده رحم ایدوب انک کویی خلقی میاننه ادخال ایله . هر نه قدر عشقک تابش وحرارتی جهنمدن نشان ویررسده سن هیچ حذر ایتیموب بزیه کنیدی الکله اولجهته آتی ویر .

مصدرندن امردرکه یاد ایت دیمکدر ، سودلی قویون آدیدر = صاغمال ، هشقك مستلك و مجنونلق و بیمارلغنه ده علی الانفراد (ساغین) اطلاق صحیحدر . (توز) ده بویله در . اوق و نیزه کی شیلره توز = دوز دیرلر . هموار اولان دشته دخی دوزدیرلر . طوغری آدمه ده دوزدیرلر . سازی دوزمکلك باینده امردخی بولفظله ادا قیلینیر . ایکی کشی اره سنده موافقت حاصل ایله مک ده دوزمکله توصیف اولنور . اسباب مجلسی دخی دوز دییه امر ویریلیر . (کوك) لفظی ده برقاج معنایله استعمال ایدرلر . برنجیسی آسمان ، ایکنجیسی آهنگ ، اوچنجیسی کوك کنارینك ماویلیکی ، دردنجیسی چیوی ، بشنجیسی سبزه و اوقك چوبی معنارینه در . بومثللی اوچ درت ودها زیاده معنی افاده ایدن الفاظ ترکیه ده پك چوقدر . الفاظ فارسیده او قدر یوقدر . معروف و مجهول صورتنده بولسان وای و یائی قافیه لر فارسی اشعارده ایکی حرکه دن زیاده اولماز . وای : خود ، دود ، زور ، نورکی . یائی : پیر ، شیرکی . ترکی الفاظده بومعروف و مجهول حرکه لر وای و یائی اولق اوزره درت نوعی بولنور .

واو معروفه — (اوت) آتش ، (اوت) مرور ایت
واو مجهوله — (اوت) مثلاً قارجی به قازانق ایچون امردرکه استانبوله
(یوت) صورتیله استعمال ایدرلر . (اوت) مثلاً قویون کله سنك قیللریخی آلاوده
پاك ایله مکلكه امردر . [۱]

یائینك مشالی اوچ حرکه دن زیاده بولماز . (ییز) نحن ، ما . (بیز) بز
ایپلکدن طوقونمش قماش کذلك (تیر) دیرمك ، دیو شیرمکدن امردر .
آندن اینجه تلفظ اولنان (تیر) عرق ، خوی ، ترمعناسنه . دها رقیق تلفظ
اولنان (تیر) اوق معناسنه اوچ حرکه ایله وضع قیلینان بونوع پك چوق الفاظ
حالا شایعدر . کذلك نیجه حروفه عباره وسعتی ، بلکه قافیه سهولتی ایچون
مشارکت ویرمشلردرکه الف ایله ها اراسنده کی مشارکت بوقیلدندر . مثلاً
(آرا) لفظی (سرا) و (درا) ایله ده قافیه اولور ، (سره) ، (دره)
ایله ده تقفیه قیلینیر . کذلك (یدا) لفظی ده هم (صدا) هم (باده) ایله
مقفا اولور .

[۱] تطویلدن احترازاً بعضی امثله نك مقدار کافیسی یازیلوب باقیسی اسقاط
ایدلدی . ایسته یین متنه مراجعت بیوره بیلیر .

واو ايله ضمه ارسندهده بونوع مشاركت واردر . (ايرور) لفظى
 (حر) ، (در) ايله ، كذلك (غرور) ، (ضرور) ايله تقفيه ايدملك
 جائزدر . يا ايله كسرهده دخی مشاركت واردر . (آغير) و (باغير) الفاظى
 هم (صادر) و (قادر) ايله ، همده (تأخير) و (تغيير) ايله قافيه قيلنسه اولور .
 ايسته الفاظ فارسىده بونوع سهولتلىر يوقدر . بوالفاظك واضعلىر چوق
 كلمهده جزئياته تعرض قلوب غريب مضمون و مفهوملىر ايچون الفاظ وضع
 قيلمشلردر . نتهكيم بالاده ايراد ايديلن بعض مصادرده مرور ايلدى . كذلك
 (ييكولوك = يهينتى) ديديكمز هر نوع مطعومات خصوصنده سارت خلقينك
 بك چوغى بلكه جملهسى هم (ييك) ي ، هم (اينچمك) ي (خوردنى) لفظى
 ايله ادا ايدرلىر . بيوك و كوچوك قرداشك هرايكيسنده انلىر (برادر) ديرلىر .
 تركلىر بيوكنه (اغا) ، كوچوكنه (اينى) ديرلىر . انلىر بيوك و كوچوك قىز
 قرداشه (خواهر) ديرلىر . تركلىر بيوكنه (ايكاجى) ، كوچوكنه (سينكىل)
 ديرلىر . تركلىر بابانك قرداشنه (اباغه) و انانك قرداشنه (طغايى = دايى)
 ديرلىر . انلىر هيچ برينه اسم تعيين قيلميوب عربجهسى اولان (عم و خال) ي
 استعمال ايدرلىر . (كوكتاش = سود قرداش) ي و (اتكه = اتا ، پدر) و
 (اينكه - ينكه) يده تركجه اوله رق سويلرلىر . (آق اوى) ديديكمز چادره
 (خركاه) ديبورلرسهده (تونكلوك ، اوزون ، تورلوق ، باسروغ ، چيغ ،
 قنات ، كوزنك ، اوغ ، باغيش ، بوساغه) كې اجزاي سائرهنك چوغنى ترك
 ديليله سويلرلىر . (آو) و (قوش) كه سلاطينك آداب و رسومنده هربرى باشقه
 باشقه ايشدر . ايكيسندهده (شكار) ديرلىر . اك باشليجه آو (كييك) در .
 ترك انك ارككنه (هونه) و ديشيسنه (قلچاقى) دير . كذلك (سويقون =
 صيغين) ك ارككنه (بوغو) ، ديشيسنه (مرل) ديرلىر . سارت (آهو ،
 كوزن) دن باشقه برشى ديمز . اك مهم اولردن برىده طوموز آويدر .
 آنكده ارككنه (قابان) ديشيسنه (ميكچين) يا وروسنه (چورپه) ديرلىر .
 سارت جملهسىنى (خوك ، كراز) لفظيله ياد ايدر . كذلك قوش شكارلىرى
 مياننده مقرر و مشهور (ايلباسون اوردك) در . سارت ايلباسونى بيلمز .
 تركلىر اوردكك ارككنه (سونه) ، ديشيسنه (بورچين) ديرلىر . سارت بوكاده
 آد قويميوب ارككنه و ديشيسنه (مرغابى) ديرلىر . قوشجىلر عنندنده
 (جوركه ، ايركه ، سوقتور ، الهه باش ، چاقرقنات ، تيمورقنات ، الدلغه ،

الہیکہ ، باغچال) کبی اور دکنک انواعی یتمشہ بالغ اولیور . سارت بونلرک
جملہ سنہ (صرغابی) دییور . بر برندن تمیزی ایجاب ایدرسہ ترکجہ اسملرینی
سویلمکہ مجبورلر در . (توبوچاق ، ارغوماق ، یکہ ، یابو ، تاتو) کبی بالجملہ
آت انواعنک دخی ترکجہ اسملرینی سویلرلر . آتک یاشلرینک دخی برچوغنی
ترکجہ سویلرلر . یالکز (قولون — قولوک) . (کرہ) دیرلر . ماعداسی اولان
(طای ، غونان ، دونان ، تولان ، چیرغا ، لانغہ) کبی کلماتی فصحای فرس
ترکجہ اولہرق سویلرلر . اما پک چوقلری بونی دہ بیلزلر ، آتک اکرینہ
(زین) دییورلر سہ دہ (جیلکر ، حنا ، توقوم ، جارلیغ ، اولارچاغ ، غنجوغہ ،
جیلور ، قوسقون ، قانتار ، توفک ، توقہ) کبی برچوغنی ترکجہ سویلرلر .
کذلک قامچی بہ (تازیانہ) دیدکلری حالہ (بولدورکہ) سیلہ (جوبجورغہ)
سینی ترکجہ سویلرلر . (جبہ ، جوشن ، کوہہ ، قالفاندورق ، قاریجی ،
کیچیم ، آہہ) کبی آلات جنک اسملرینی دہ ترکجہ سویلرلر . البسہ معروفہ دن
(دستار ، قالباق ، نوروزی ، توپی ، شیرداغ ، دکلہ ، یلک ، یاغلیغ ،
تیرلیک ، قور) مثللی شیلرک جملہ سنی دہ ترک دیلہ سویلرلر . ماکولات
قسمندہ دخی مثلاً قویونک اگرچہ بعض اعضاسنک فارسی اسمی وار ایسہ دہ
آرقہ نک آشیقلی ایلکک یان میکنک قابورغہ نک چکہ میکنک اورتہ ایلکک ،
غرتلاغک اسمی ترکجہ سویلرلر . ینہ یمک انواعندن قالباق ، قاتلامہ ، بولاماج ،
قوروت ، اولہ بہ ، مانتو ، قویماغ ، اورکہ میج کبی برچوق اسمی ترکجہ
قوللانیرلر . (قیز ، سورمہ ، باخوم ، بوزہ) کبی مسکرات انواعنی دہ ترکجہ
سویلرلر . (تاتماج ، اوماج ، کومج ، تالغان) ی دہ ترکجہ سویلرلر . بومثللی
جزئیات ایلہ اشتغال قیلنسہ فوق العادہ چوق بولنور . بناءً علیہ بزکلیات
جهتنہ سوق کلام ایدہ لم :

لسان عربک اصطلاحات صرفیہ سی ابوابی اردسنده (مفاعله) بابی واردرکہ
ایکی کشینک فعلی میانندہ مشترک برصیغہ دن عبارتدر . (معارضہ ، مقابلہ ،
مشاعرہ ، مکالمہ) کبی برباب مستقلدر . فارسی کویلر بونجہ فصاحت و بلاغت
دعواسیلہ برابر بویلہ بر فائدہ عظیمہ دن محروملر در . اما ترک بلغاسی مصدرہ
بر (ش) علاوہ سیلہ بوفائدہ بی حاصل ایلہ مشلر در : چاپیشمق — محاربہ .
تابیشمق — مقاسمہ . قوچشمق — مصافحہ . اوپشمک — ملائمہ — کبی .
کرچکدن سزاوار تحسیندر کہ بوصیغہ نک واضی اولان عزیزلر بویلہ

برکوزل اساس ايله سارتلر اوزرينه برامتيار مخصوص کسب ايله مشلردر .
 صرف عربی اصطلاحنده ايکی مفعول آلان فعللر واردرکه اوده کليتی ومعتبر
 براساسدر . آندن ده سارتلر محرومدر . ترکلر ايسه اکادخی اک کوزل برادا
 ايله متابعت ايله مشلردر . مثلاً عربجه ده (اعطيت زیداً درهماً = زیده درهمی
 ویردم) دینیلیر . ویرن ذات ویریلن درهمی ویردیکی زیده بر (اعطاء) فعليله
 ادا ایتیش اولیور . شوقدر وارکه عربلر بومقصدی اوج کله ايله افهام ایدیورلر .
 اما ترکلر صیغه یه همان برحرف آرتیرمقله ضماثر فعليله ايله برابر بویابه ممائل
 غایت مختصر ومفید براصل وجوده کتیرمشلردر یوکورت = یوروت .
 قیلدورت . یاشورت = کیزلت . چیقارت کبی . منصب و یا هنر و یا صنعتک
 اظهاری ایچون بعض الفاظک اخرینه (چی) لفظی کتیرلرکه بوده فارسیده
 یوقدر . بلکه انلرقسم اعظمی ترکیه اوله رق سویلرلر . (قورچی ، سوچی الخ)
 کبی . ترکلرکینه برنوع عبارهلری واردرکه برایشی تحقیق جهتیله اولیوب
 بلکه ظن وحدسه برشخصه نسبت ایدرلر (بارغودیک = وار یجیلین .
 یارغودیک = آمرجیلین ، یاخود آمرجه سنه الخ) کبی . بوتعبیرده فارسیده
 مفقوددر . بعض اصولک اواخرینه بر (ج) - دهها طوغریسی خفیفلرده
 بر (کج) ، ثقیللرده بر (غاج) - علاوه ايله اوکله دن سرعت مثلی برمعنا
 مراد ایدرلر . (یتکاج = ایریشنجه . یتکاج = سویله نجه) کبی . بعض
 الفاظک آخرینه بر (ر) علاوه ایدوب اندن سی ومبالغه اراده ایدرلر .
 (بیله کور ، قیله کور) کبی [۱] بررنک ویا صفتک مبالغه سی ایچون اوصفتی
 ادا ایدن کله نك ایلک حرفی هقبنجه بر (پ) ویا (م) علاوه ایدرلر .
 آب آق ، قاب قاره . کوم کوك ، بوم بوز کبی [۲] .
 كذلك بعض الفاظه (ول) علاوه ایدوب سلاطینک رزم وبزم اسبابندن
 بعضلرینه صفت معینه قیلرلر . قراول = عسکر بکجیسی . چند اول =
 دمدار . یاساول = یاساقچی وامشالی کبی . کله نك اخرینه بر (ل) علاوه
 ایتکله موصوفنک اوصفتده رسوخنی اراده ایدرلر (قهال ، یاسال ، قبال)
 الخ کبی .

[۱] و [۲] كذلك بونلرده دخی مزیدانک تعریفنده خطا واردر . اما
 یوکی اوافق خطالر ارباب لسانه ظاهردر .

الحاصل ترك ديلىنده بومثللى دقايق پك چوق اولدىنى حالده بوكونه قدر
 هيچ كيمسه حقيقت لسانيه مزى ملاحظه قيلمديفندن مستور قالمشدر . تركك
 بي هنر خرظريف كنجلرى قولايذر زعميله لسان فارسى ايله شعر سويله مكه
 مشغول اوليورلر . حقيقت حالده اكر كوزلجه ملاحظه قيلينه جق اولورسه
 مادام كه تورك ديلىنده بورتبه وسعت وميدان بلاغتنده بودرجه فسحت واردر .
 لازم كلييور كه بولسانده هرنوع سخن كذارلق وفصيح كفتارلق ونظم
 سازلق وفسانه پردازلق دهامكمل اوله . وفيالواقع مكملدر . مادام كه
 ترك ديلىنك جامعيتى بونجه دلائل ايله ثابت اولدى . مناسب اولان اول ايدى كه
 تركده ظهوره كلن ارباب طبيعت لياقت وطبيعتلى آثارىنى كندى ديلىلرى
 طوروركى باشقه لسان ايله وجوده كتيرمه مى ايدى . اكر هر ايكي لسان ايله
 سخنسرالغه قابليتلى وارايسه كندى لسانلرنده دهاچوق آثار ادبيه وجوده
 كتيرمى ايدى . اكر دهامتجاوز حركتنده بولورلرسه باري ايكي لسانده بيله
 مساوى برصورتده ايراد نظم ايلملىلر ايدى . يوقسه احتمالى پوقدر كه ترك
 شعراسى بالجله تركجه نظمه مقتدر اولدىنى حالده بالالتزام سارت دليله سويليوبده
 تركجه سويله ميه لر . بلكه اك طوغريسي تركجه نظم انشادينه مقتدر دكلردر .
 اكر نظم ايدجك اولسه لر بعينه سارترك تركجه شعري كبي فصيح تركارك
 حضورنده اوقومغه مقتدر اوله مازلر . اوقوسه لر هرلفظلرنده يوزعيب بولور
 وهرتركيبلرينه يوز اعتراض وارد اولور . مسروداتمزدن شو حقيقت نمايان
 اوليوركم بوديله غريب الفاظ وادا چوقدر . بوني خوش آينده برصورتده
 ترتيب ودلنشين برحاله تركيب ايله مك دشواردر . مبتدى شاعرلك طبعى
 ترك شعرينى دشوارلقه نظم ايتكدن دلتك ومتنفر اولور . وآسانتر اولان
 جهته ميل قيلار . ديمك كه مبتدى برقاج كره بويولده طبعى تجربه قلوب
 طبعى خوى قيلمش ومعتاد طبعى قويوبده غير معتاد جهته ميل ايله ميه مى
 متعذر اولمشدر . كذلك ارباب اقتدار دخی عموم نوهوسلرك فارسى شعر
 سويله مكه ميل واشتغالى كورور ، جمهورك مائل اولدىنى طريقدن چيقمى
 مناسب كورمىوب اوده بويوله سالك اولور . كذلك مبتدينك عاداتندركه
 نتيجة طبعى اولان شعر كندى نزدنده محبوب اولغله زاده طبعى بوفن اربابه
 عرض ايله مك ديلىر . حال بوكه بوفن اهلى فارسى كويلر اولوب ترك ديلىندن
 بهره مند اوله ملريله مبتدينك طبعى تركجه جاتبندن اعراض ايدوب بوفن اربابى

اولان فارسی دانلر جهته میل کوسترر . وبومیلی سببیه اشعار فارسیه به کسب انتساب ایدوب اوده بوزمره دن اولور . نته کیم زمانم زده اوپله اولمشر .
الحاصل ترکجه نکه فارسی به بودرجه رجحانی ونفس الامرده بونجه دقت ووسعتی ظاهر ایکن هر نه سببیه اولورسه اولسون ترک دیلنده سخنسراقی شایع دکلدی . وکتمان نهانخانه سینه دوشمشدی . بلکه متروک اولغه یاقلاشمشدی .
بوخاکسارک اوائل صباوتده آغیزحقه سندن براز جوهر ظاهر اولغه باشلامش ایسه ده اول کوهرلر هنوزنظم سلکنه کیرمه مش ایدی . فقط ضمیر دریاسندن نظم سلکنه چکیلن جوهرلر طبع غواصینک سعی ایله اغر ساحلنه کلمکه باشلادینی نمایان اولیوردی . بناء علیه بیان ایدیلن قاعده وجهله طبع فارسی جهته میل ایلدی . سن شعوره قدم باصدیغمده حق سبحانه وتعالی حضرتلرینک طبعمه بخش ایلدیکی غرابت پرستلک میل ذاتیسی ودقت ودشوار پسندلک آرزوی جلیسی اله ترک لسانه دخی اعتبار ایله مملکی لازم کورنجه نظرمه اون سکزیبیک عالمدن واسع برعالم متجلی اولدی . افلاک تسعه دن عالی اولان زیب وزینت سپهری طبعمه معلوم اولدی . درلری کواکب کوهرلرندن رخشنده تر اولان فضل ورفعت مخزنی بکا منکشف اولدی . کلری سپهر اخترندن دها رخشان ، حریمی اطراف بیگانه ایاغی ایرشمکدن مصون ، اجناس غرائی اغیارک الی دمکدن مأمون برکلهشه مصادف اولدم . فقط مخزینک حامیسی اولان اژدرلری خونخوار وکلرینک خاری بی حدوشمار ایدی . یعنی بو عالمده وصول ومحصولندن التقاط مأمول همان ممتنع الحصول درجه سنده ایدی .
ایشته بوسبیدن طولایی بکا ظاهر اولدی که خردمندان ارباب طبیعت بواژدرلرک نیشترنیشی خوفیه بو مخزنندن بهره المفسزین کذر ایتشلر ونظم خیلینک کلدسته بندلری بودیکنلرک سرزنشی خوفندن ناشی بوکاشندن بزم اسلوبم زجه بردمت یامه دن یوله روان اولمشردر . اما بو طریقده بنم هتم عالی وطبعم لاابالی اولمغه بو عالمی براقوب کیتمدی . بلکه تماشاسنده طویمدی . اول عالم فضا سنده طبعم سیاهی ترکتازه باشلادی . وصرغ خیالم بلند پروازلقلر کوستردی . اول کنج جواهرندن سراف ضمیرم قیمتدار بی نهایه اعل ودرئین الدی . اول کلشن ریاحینندن کوکل کلچینی حد وغایتسز نکبت دار کل ویاسمن طوبلادی . الحاصل بومواهب ایله غنالر وبوغنایم ایله استغنالر میسر اولنجه بونلرک ثمره سی اولان کللر ابنای روزکاره نثر اولتی اوزره بی نهایه آچیلمغه باشلادی انلردن بری (غرایب الصغر)

دیوانیدر که کوچك یا شمه تقریرمدن کذارش و تحریرمدن نکارش بولشدر .
 غربای معانی به البسه غریبه اکساودرون عرفای اول غریستان آتشله سوزان
 ایلم . کذلک بری ده (نوادرالشباب) دیوانیدر که اوائل جوانیده کلك بیانمدن
 نمایش دیوانه و آرایش بوستانه کیرمشدر . واول نوادر تماشاسندن
 دیر نوجوانی به غوغا صالمش وجوانان شهرک کوکلندن آرام وقراری الممشدر .
 بری ده (بدایع الوسط) دیوانیدر که اواسط عمرمده خامه خیالم انک زیورینه
 نقشبندک وزینتینه سحر پیوندک قیلمشدر که اول بدایع واسطه سیله شیدا
 کوکلر ابوابی سنکپاره عشق ایله دق ایدوب اول جهته آفت وفته آتشی ایصال
 ایلمه مشدر . دیکری (فوائد الکبر) دیوانیدر که اواخر حیاتمه خامه تخیم انی
 رشک نکار خانه چین و غیرت خلد برین قیلمشدر که انده پیران ادبه زلال فوائد
 ایصال و آتش هوسلرینی ماء الحیات نصایح ایله تسکین ایلمه مشدر . بودرت دیوانک
 آوازه شهرتی ربع مسکونه ایرشدیردکن صوکره خسه نویسلر ایله دخی
 پنجه لشم . (حیره الابرار) باغنده طبع کلر آجده ده شیخ نظامینک روحی
 (مخزن الاسرار) دن باشمه درلر صاحبشدر . (فرهاد و شیرین) شبستانه
 خیالم یوزطوتدده امیر خسروک نفس پاک (شیرین و خسرو) آتشدن چراغمی
 اویاندیرمشدر . (لیلی و مجنون) وادیسنده عشقم پویه اوردده خواجو همت
 (کوه نامه) سندن شهریمه جوهرلر کوندرمشدر . (سبعة سیاره) رصدینی
 ضمیرم باغلا دده اشرف (هفت پیکر) ینک یدی حوری لقاسنی بکا پیشکش
 ایچون احضار ایلمه مشدر . (سدا سکندری) اساسنی مهندس خاطر م طرح
 ایلدکده حضرت مخدوم [۱] (خرد نامه) قلعه سندن کوس اصلاح و امداد
 چالمشدر . بوخسه شغلندن دخی فراغت بولدقن صوکره تخیم کیتی نوردینی
 سلاطین تاریخی دشتنه صالدم . نامه سوادى ظلمتندن (زبدة التواریخ) اداسنی
 دوزمکله سلاطینک مرده ناملرینی بواب حیوان ایله زنده قیلدم . (نسایم المحبه)
 نفخاتینک بیانندن کلکم فیض رسان اولقله اولیاء الله مقدس ارواحی فیضندن
 عالم طولشدر . (لسان الطیر) الحانیله ترنم قیلد بغمده حقیقت اسرارینی قوش
 دبی اشارتیه مجاز صورتنده کوسترمشدر . (نثر الالهی) خزانی ترجمه سنه
 واصل اولدوغمده (نظم الجواهر) ایله ابکار معانی حله لرینی ترصیع قیلدم .

[۱] حضرت مخدوم سامی مولانا جامی نورالله قبره

(میزان الاوزان) بھرلنده غواص اولدوغمده اول معیار ایله نصیر طوسینک نقصاتی میدانه چیقاردم . فارسی سحر سازلر و پهلوی افسانه پردازلرك اوراق آراسته واجزایراسته قیلدقلری نیجه وادیده بن دخی برخیلی رسائله قلم سورمش و مکاتبه رقم اورمشمدرکه برصرد دانا حکم عدالت نقطه سندن نظر ایتسه واولکی فارسی ایله صوکره کی ترکی لطائف ودقایق موازنه ومقایسه قیلسه هرایکینک مرتبه سنی تعیین اواننده امیدم ارلدرکه بنم آثار ترکیه مک مرتبه سی باشد بولنه جنی درکار و طوتدینم وادینک کوکبه سی اعلا درجه دن باشقه محلی بکنمیه جکی آشکاردر . بوسوزلرمدن خصم بویله بيلمسون ومدعی بویوله کن قيلمسون که بنم طبعتم ترك لسانه ملایم دوشدیکي ایچون تعریفنده مبالغه قیلارم وفارسی ربانه مناسبتم دها آزاولدینی ایچون ردنده مبالغه اظهارایلرم . حال بوکه فارسی اله ظ استیفاسنی واول عبارتک استقصاسنی کیمسه بندن زیاده قیله من وصلاح وفسادینی بندن دها ای بیله من . زیرا کلشن عمرمک تازه بهارینک طراوت چاغی وحیتم روضه سنک نورس سبزه زارینک نراهتی وقتی که اون بشدن قرق یاشمه قدردر . ایتسه بواوانده انسان زمره سنک بلبل طبعی هرکل جمالنه شیفته وروحی پروانه سی هرشمع حسنه فریفته اولور . بودوردم بردلبرک حسن ونازینی ویا کندی عشق و نیازینی شرح ایله مک نوجوانان شعرا ایچون پک چوق واقع اولور . انسان بواوانده یاغزلپردازلغه اوغراشیر ویاغزلیات او قومقله مشغول بولور . او قومغه لایق اولان دواوین ایچنده بوقفیرک مطالعه سیله مشغول اولمدینی همان یوق کبیدر . بالتخصیص عشق ودرد اهلینک راهبر وپیشروی (امیر خسرو دهلوی) دیوانی کیم عاشقلقده درد و نیاز وسوز وکداز طریقنی اومنتشر قیلدی وانک مشعله عشقندن بوتیره عالم خاکدانه بوپرتویاییلیدی . ینه تحقیقت اهلینک سرخیل وسرافرازی (خواجه حافظ شیرازی) نکات واسرار کی انقاسی روح القدسدن نشان ویرر وروح الله انفاسندن اثرتشدیرر . ینه بوقفیرک پیری واستادی وطریققت اهلینک صاحب ارشادی جمیع اهل الله مقتدا وشیخ الاسلامی حضرت مخدومی نورالملة والدین مولانا عبدالرحمن جامی (قدس سره) نک روح پرور لطایفی وروح کستر ظرایفی کیم انک هرغزلی عالی شان ورفیع المکاندرکه هرلفظ قیمتداری درثمیندن دها آبدار وحرقتده لعل آتشیندن برق کردارددر . بالاده مذکور اولان ایکی عزیزک کلام معجز نظامندن دخی حضرت مخدومک کلامنده چاشنی ونصیب اولوب کندیلرینک

و کالات و نهایت حالاتی دخی بوکا اضافه قیلینجه هذاشی عجب مرتبه سینه بالغ
اولشدر . ایشته بوا عظمک دیوانتی پک چوق کره لر مطالعه ایله مشم ، بک
مجموعی خاطرده طوتمشدر . قصیده و غزلرینک غرایب و لطایفی بیلیم بلکه
اک غریب و لطیفترینه نظیره بیه سویه مشدر . از جمله امیر خسروک (دریای ابرار) ی
اول قدر مشهوردر که مشارالیه حضرتلری بیه « دیوانده یوز بیکدن زیاده
اولان غزلیاتم و قصاید و مثنویلمک ابیاتی اکر صحیفه عالمدن سیلنسه و دوران
صفحه سندن محو اولسه ده یالکنز بو قصیده م قالسه آندن قدرت شاعرانه مک
استیفاسی وافی و بوفن اربابی ایچون فضائله بر دلیل کافیدر . » بیورمشلردر .
مطلع مشهوری شودر :

کوش شه خالی و بانک غلغلش درد سرست
هر که قانع شد بخشک و ترشه بخرو برست

بو شعره ملاجای حضرتلری (لجة الاسرار) نامنده بر نظیره یازمشلردر که
مطلی بودر :

کنکر ایوان شه کز کاخ کیوان بر ترست
رخنهادان کش بدیوار حصار دین درست

حقا که اکر اودریای ابرار ایسه بوده ابر بهاردر . مرتبه ده آندن بلند
معارفده آندن فائده منددر . بر صورتده که آنک اوستنه سایه صاله بیلیر و باشنه
درافشانلق قیله بیلیر . فقیر بو ایکی بزرگوار عالی مقداره نیاز مندک و کدائق
طریقیه تبعیت قیلوب (تحفة الافکار) ی یازدم که مطلی بودر :

آتشین لعلی که تاج خسروانرا زیورست
اخگری بهر خیال خام پختن درس سرست

بو شعره نیجه معنی انکیز عبارات و تعمیه آمیز اشارات وضع قیلمشمدر که
بوفن اهلینک ماهرلری تسلیم ایلمکده درلر . بو باده تردد ایدن اولورسه حضرت
مخدومک (بهارستان) آدلی بهارستان حیات و نکارستان نجاتنه مراجعت ایلسون .
آنده قصیده مک مطلی برای استشهاد تسطیرو (بو منشور دولت سپهر طاقنه
اصیله یری وار و بو طغرای سعادتق مشتری بوینه آویزه قیلسه سزاوار
افتخاردر .) یولنده تقدیر بیورمشدر . کتاب مزبورک محل مذکورینه

مراجعت اولنورسه شو ایراد ایتدیکم سوزلری حضرت مخدومك تعریفندن
ناقص بولورسك . كذلك خلاق معانی خاقانی شیروانینك تنظیر ایلدیکی
امیر خسروك :

دلم طفلیست و پیر عشق استاد زبانداش
سواد الوجه سبق ومسكنت کنج دبستانش

مطلعی و (مرأت الصفا) نامنده کی قصیده سی - که حضرت مخدوم مکرم
طرفندن :

معلم کیست عشق و کنج خاموشی دبستانش
سبق نادانی ودانادلم طفل سبق خوانش

مطلعی و (جلاء الروح) عنوانیله تنظیر ایدلشدر - طرف فقیرانه مدن دخی :
معلم عشق و پیر عقل دان طفل سبق خوانش
پی تأدیب طفل اینك فلك شد چرخ کردانش

مطلعی و (نسیم الخلد) سرلوحه سی ایله تنظیر ایدلشدر . بوقصیده یه ده پك
چوق! معانی کوهری درج و عمر نقدی خرج ایدلشدر . كذلك (روح القدس)
قصیده سنی بلند آوازه قیلوب قدسیلر روحنی آنك شوقیله تروتازه ایلام که
مطلعی بودر :

زهی بخامه قدرت مصور اشیا
هزار نقش عجب هرزمان ازو پیدا

(عین الحیات) قصیده سنی دخی وجوده کتیروب ارباب غفلتك مرده بدنلرینه
تازه حیات بخش ایلام . مطلعی شودر :

حاجبان شب چوشا دروان سودا افکنند
جلوه درخیل بتان ماه سیما افکنند

(منهاج النجاة) قصیده سنده دخی هدایت طریقنی تعریف ونجات شهره نی
توصیف ایلام . مطلعی بودر :

زهی از شمع رویت چشم مردم کشته نورانی
جهانرا مردم چشم آمدی از عین انسانی

(قوت القلوب) قصیده سنی کلام ثبت ایله کده راه حقیقتده بولنان قلوب
ضعیفه اربابنه اول قوتدن قوت ایرشمشدر . مطلعی بودر :

جها نکه مرحله تنك شاهراه فناست
درومساز اقامت که راه شاه وکداست

بوالتی قصیده حمد و نعت و ثنا و موعظت و اهل تصوف و حقیقت لسانیله یازلش
بر طاقم اسرار و معرفتدر .

کذلک ظاهر شعرا سی طریقنده (فصول اربعه) نامیله موسوم درت قصیده م
وارد در که درت فصلک خاصیتی اثری کبی ربع مسکونه شایع اولمشدر . قصیده
میداننک چاپکسواری و زمانینک بی نظیر سخن کزاری اولان استاد عالی شان
خواجه کلیم الدین سلیمان مشهور قصیده مصنعه سنی ترتیبه وضع خامه قیلوب اون
سکرده اتمام ایله مشدر . واقعا بر نظم وجوده کتیر مشدر که ارباب نظم آنک
تعمقنده حیران و تأملنده سرگرداندر . ترصیع صنعتی کیم مطلعدن باشقه بیتده
بولنمز . واقعا بوقصیده نك مستخرج مطلعی راستدر ، فقط اصل مطلعده اولکی
مصرعک بر لفظنده تخلف قیلنمشدر . مطلع بودر :

صفای صفوت رویت بر یخت آب بهار
هوای جنت کویت به یخت مشک تزار

بومطلعی تنظیره اوغراشان بر چوق سخنور و نظم کسترلر عاقبت سیلی حرمانه
اوغرامشدر . فقیرک نظیره مک مطلعی شودر :

چنان وزید ببوستان نسیم فصل بهار
کز ان رسید بیاران شمیم وصل نکار

بصارت اهلی ملاحظه قیلسه لر بیلیرلر که بومطلع عیبندن مبرا و اعتراضدن
معرا بر صورتده ترصیع واقع اولمشدر . ینه بونوع شعرک تأکید و مبالغه سی
یعنی بوبابده کی قوت طبعمک اثباتی اینچون بر رباعی دخی دیمشدر که (خلیل بن
احمد) رباعی قاعده سنی وضع قیلدیغندن بری ترصیع صنعتنده رباعی سویلندیکی
ایشیدله مشدر بلکه یوقدر . رباعی شودر :

ای روی تو کوکب جهان آرای وی بوی تو اشهب روان آسای
بی موی تو یارب چنان فرسای کیسوی تو چون شب فغان افزای

جميع سخن آراى و نظم پيرال نظرندہ مستحسن و مطبوع اولان خواجہ حافظ
طورندہ التى بیک بیتدن زیادہ بردیوان ترتیب ایله مشہدرکہ اکثری حافظک
شعرینہ ، بعضی غزل طورینک مخترعی اولان حضرت شیخ مصلح الدین
سعدی بہ ، بعضی عشق آتشکده سنک شعلہ انگیزی و درد غریب خانہ سینک
اشک ریزی اولان امیر خسروہ ، بعضی کمال اوجینک مہرلامعی و عزیزان
مذکورہ حالاتک جامعی اولان حضرت جامی بہ نظیرہ واقع اولمشدر . اشبو
دیوانم میان خلقده شایع و روزکار اہلینک طبعلى اوجہتہ راجعدر . و آندہ
کونا کون دلکش ادالر و دلپذیر معالرجع ایدلمشدرکہ تفصیلی بکا مناسب
دکدر . مقطعات ، رباعیات ، مثنوی ، تاریخ ، لغز کبی اصناف نظم آندہ جمع
ایدلمشدر . بش یوزہ قریب اولان معیاتک چوغی حضرت مخدوم سامینک مبارک
نظرلرندن کچوب آنلرک اصلاح و تحسینلری شرفی کسب ایله دکدن صوکرہ
خامہ مدن روزکار صفحہ سینہ یازلش و قلم لیل و نہار اوراقندہ نقش قیلنمشدر .
بونلردن دہ باشقہ اوان شبا بمده پک چوق شعرده سحر ساز و نظمده فسون پرداز
شعرانک شیرین اشعارى ورنکین ابیاتندن اللى بیکدن زیادہ سنی حفظ ایلدم
و آنلرک ذوق و حالاتندن کنیدی متسلى قیلدم . و ہر شعرک صلاح و فسادینی
تأمل ایدوب نیجہ مخفی دقایقہ مطلع اولدم . فارسی الفاظک عیب و ہنرینی ملاحظہ
بابندہ طبع مشکلات چکمز . بلکہ اول وادینک قطعی اثناسندہ روندہ کلکمک
تیزکاملقدہ قدم اورمدینی بر تصور ایدلز . ممالک عالمده فضل و کمال اہلنک مصر
معظمی و سواد اعظمی اولان خراسان ملکندہ اوتوز ییلدن افزون و قرق
ییلدن دون برمدت جسیمہ دہ بتون شعرای شیرین کلام و فصحاى واجب الاحترام
ہرہانکی معنای کیم روی اوراقہ نقش ایله مشہ بنم مجلسہ کتیروب حک و اصلاح
التاسین قیلنقدہ درلر . بن دخی خاطر مہ کلن نکتہ بی اضافہ ایلدیکمدہ کمال انصافلہ
تسلیم ایله مکدہ درلر . تسلیمدن ابا قیلانلرہ دخی ایراد دلائلہ ایضاح مہرام
ایلدیکمدہ قبول قیلوب کندیلرینی شا کروعمنون بیلرلر . نیجہ معانی اہلی خردہ دانلر
و دقایق اربابی دقیق بیانلر انوری و سلمانک شعرندہ ہربری بر جانی طوتوب
یکدیگری اقناع و الزام ایله مدکلرندن برای محاکمہ بوقیرہ کتیرہ رک ہرنہ
صورندہ حکم ویرمشہم مسلم طوتمہ لرلہ مناقشہ لری برطرف اولمشدر . کذلک
غزلدہ میر شامی ایله مولانا کاتبینک و مثنویدہ شیخ نظامی ایله امیر خسرو
دہلویک موازنہ سی بابندہ دخی بویولدہ مراجعتلر پک چوق واقع اولمشدر .

هېسندن دها عالی سند بودرکه حضرت ارشادپناهی [ملاجامی] نورمرقدہ نوراً جنابلرینک لسان فارسیده کندیلرینه تفوق ایدہ جک برادیب تصور اولنمز . حال بویله ایکن برچوق کتب ورسائل و غزلیات و قصائد - که معانی کوهرلری نظم سلکنه ادخال ایلر و ضمیر نهانخانه سندن انجمن تماشا کاهنه جلوہ ویرر ایدیلر - التفات واعتقاد طریقله اولامسوده سنی بوقفیره و یرووب « بواوراقی باشند اشاغی اوقو خاطریکه هر نه کلیرسه علاوه ایت » بیوررلر و بکا کشف و اشارت اولنان معانی بی علاوه ایلدی کمده عند شریف لرنده مستحسن دوشردی . بودعوایه دلیل بوکیم اوندن زیاده کتب ورسائلده اول حضرت بوقفیرک آدینی ذکر قیلوب طبع و ادراک و بوکل ممائل اوصافله فقیری یاد ایدرلر . ایشته بوقبول نظرلری اثری اولق اوزره ارباب فضل و کمالک جمعی و علم و فضلک منبعی اولان سلطان السلاطین سپهر آیین [۱] محبت و خدمت لرنده برقرندن زیاده بوقفیرک سوزومک مرتبه سی رفیع و مقالک درجه سی وسیعدر . اوزمه سوزم جهتندن عظیم اعتبار و سوزمه اوزم جهتندن هزاران پایه و مقدار ابراز بیورلمشدر . مظهر لطف الهی و مظهر انوار حقایق نامتناهی اولوب فرخنده ضمیری علوم کوهرینک دریاسی و خجسته خاطری خاکسار بنده لر ذاتینک کیمیاسی بولنان سلطان السلاطین حضورنده طائفه ادبانک اصطلاح و قواعدندن بحث اولسه مخاطبلری بوقفیر ، فصاحت و بلاغت اهلی نتایج طبعندن هر نه ذکر ایدلسه مشارالیهلری بو حقیر اولورم . اول مقدار بو طو پر اغک رتبه سنی فلکه یتیروب اول رتبه بو ذره نک پایه سنی کونشدن آشیردیلرکه کندیلرینک خرشید فیض طبع لرندن ظهور قیلوب و کندی کوهریز قلم لرندن نکارش بولان و موضوعی کندی حالات شریفه لرینک صورت کذارشی حاوی بولنان رسالرنده بو بنده لرینی نظم طریقنک جمله بو عنده پک بیوک توصیف لره سزاوار بیوروب (صاحب قرانلق) لقیله سرافراز و بی مثل و انبازلق و صفیه ممتاز قیلمش لردر . مقرر در که طبع همایونلری مشکلات زمانک معیاری و فرخنده ذهنلری دقایق طالمک حلالی و صاحب اصراریدر . بنده خاکسار اگرچه طو پراقدن آلیقاق ایدم . اما اول کونشک تربیت لره رنگا رنگ کلر آچدم . بوافکنده بی اعتبار اگرچه ذره دن کمتر ایدم . اول سحاب فیوضک تقویت لره کونا کون درلر صاچدم . دلسوز ابیات مناجات اهلنه آشوب و غوغا صالیدی . بزم افروز غزلیاتم خراباتیلری آه و اویلایه دوشوردی . الحاصل فن ادبک فارسی

[۱] سلطان حسین بایقرا حضرتلری

وترکی نظمنده بوفقیق و قوفی ، بلکه مهارتی بونجه دلائل قویه وشواهد عظیمه ایله بررتبه ثابت و روشن اولمشدرکه اگر بوایکی لساندن هر هانکیسنی دیگرینه ترجیح قیله جق اولسه ابدادن هیچ بریسی برهانی رده مجال بوله من . دها او قدر برهانلرم وارکه آنلری سرد و ایضاحه بورساله نك حجمی مساعد دکدر . بوقدر جفندن ا کلاشیلورکه بوایکی لسانك موازنه سنده ترکیه پی ترجیح موافق نفس الامر اولوب غرضدن سالمدر . دیگر برجهت دها واردرکه سلطنت اسلامیه عرب خلفا و سلاطیننده ایکن فلك اول وقتده نظم دبیرینه عرب لسانیه جلوه ویردی . حسان و لقیط کبی ملك الکلام سخن گذارلر ومعنی آفرین فصاحت شعارلر پیدا اولدیلر . کندی لسانلریله نظم اداسنك یادیخی ویردیلر . بومناسبتله سلاطین عربدن ابراهیم مهدی ، مأمون خلیفه و دها بونلردن باشقه سلاطین زاده لرغرا نظملردن قصاید سویلدیلر . وفوائد ظاهر قیلدیلر . ممالک اسلامیه نك بعض اقالیمنده سارت سلاطینی مستقل اولدقده اول مناسبتله فارسی کوی شعرا ظهور قیلدیلر . قصیده ده خاقانی و انوری و کمال اسماعیل و ظهیر و سلیمان کبی . مثنویده استادفن فردوسی و نادر زمان شیخ نظامی و جادوی هند میر خسرو کبی . غزلده مخترع وقت شیخ مصطفی الدین سعدی و یکانه عصر خواجه حافظ شیرازی کبی ، بومناسبتله سارت سلاطینندن سلطان طغرل و شاه شجاع کبی عالی قدر پادشاهلر و رفیع مرتبه انجم سپاهلر رنگین ابیات و شیرین غزلیات سویلدیلر . کذالك ترك خانلری دخی مقام امارته کچدکده هلاکوخان و تیمور کورکان زمانندن بدأ ایله فرزند خلفی شاهرخ سلطانك زمانی آخربنه قدر ترك لساننده ده شاعرلر ظهوره کلدی . وامرای ترکدن ده خوش طبع لسانلر وجود بولدی . شعرا سکاکی ، حیدر خوارزمی ، اتابی ، مقیمی ، یقینی ، امیری ، کدابی کبی . اما فارسیده مذکور اولان شعرا مقابلنده ترکهده شاعر پیدا اولدی . یالکز مولانا لطفی واردرکه ارباب طبع حضورنده اوقونمغه چسپان نیجه مطلع لری واردر :

اول که حسن ایتی بهانه ایلنی شیدا قیغالی
کوز کودیک قیلدی سینی اوزنی تماشای قیغالی [۱]

[۱] اول که حسن ابتدی بهانه خلقی شیدا قیغله
قیلدی آینه سنی کنیدن تماشا قیغله

اوجله دندر . سلاطيندن دخى سارت امراسنه مقابل شاعر كوستريله من .
ياكز ايجلرنده سلطان با بر قوت طبعه مالكدركه شومطلع انكدركه :
نيجه يوزونك كوروب حيران بولايين
الهى مين سنكا قربان بولايين [١]

الحاصل بودوره قدر تركده عرب وعجم قدر شاعر ظهور ايتدى . وقتاكه
ملك اسلامك بر قسمى بودودمانك تحت سلطنته مربوط اولنجه اصالت بحرينك
در شاهواري . عدالت معدنيك كوهر عالي مقداري ، سهبدلك ميدانيك سام نريمانى ،
سرافرازلق تاجينك كوهر زينده سى ، بزم سازلق سهپرينك اختر فرخنده سى ،
جهاندارلق بزمينك اسكندر جمشيد جامى ، جهانكيرلك انجمنك خرشيد عالم پناهى ،
رفت جهانينك قله كردون خراشى ، عدالت سهپرينك سحاب كوهر پاشى ، فضل
وكمال حدقه سينك مردمك بيناسى ، تكلم ومقال حدقه سينك بلبل خوش نواسى ،
السلطان بن السلطان والخاص بن الخاص معز السلطنة والدنيا والدين ابوالغازى
سلطان حسين بهادر :

كيم تا فلك آفاق اوزره دور قيلور انجم كللى هر شب بوچندن آچيلور
نه شاه آنك ذاتى كې ياد اولنور نه طبع آنك طبعى وش اصلا بولنور
ديكر :

تا كيم بوفلك دونر دوام اولسون اكا اقبال بساطنده مقام اولسون اكا
هم نطق ايله جانبخش كلام اولسون اكا هم نظم كلام مستدام اولسون اكا

اشبو سلطان مذكورالعنوان جهانباناق تختنده مقام وكشورستانلق مسندنده
آرام طوتدقده ملكنه امنيت كوهرلرني چكدى وجهان مزرعنه جمعيت دانه لرني
اكدى . سليم قلبى كوهركان معانى ومستقيم ذهنى مورد فيض سبحانى اولمغه
كلام اهلنه ترفيه وابتهاجر وكلام صنفنه رونق ورواجلر ميسر اولوب هر علمده
مفيد تاليفلر وهر فنده منتج تصنيفلر وجوده كلدى . غريب ونادر رسائل
معنوى ظهوره كلدى . عجيب وى نظير دواوين غزل وقصايد ومثنوى ياپيلدى .
كندى شريف ولطيف ذهنلرى دخى هر نه قدر فارسى سويللكه قادر وترجمه
نظمده ماهر ايسه ده طبع اصليسى اقتضاسى وشايع اولان تكلمك مناسبت اداسى
ملاسه سيله تركى ديوان تدويننه ميل قيلديلر . دلپذير ابيات وى نظير غزليات

ظهوره کتیردیلرکه عطار دفلک دیوانخانه سینک قلمزن وراقی و سپهر بیت الانتظامینک
رقم کش و ناظمی اولدقجه آنک کبی دقایق کل وریاحینیله آراسته برکشن واول
نوع معانی جواهر ثمینیله پیراسته بر مخزن کورمه مشدره . دقیق معنا کلعدارلری
سلیس الفاظ کسوه لرنده جلوه نما و غریب مقصود ماه رخسارلری لطیف ادا
حله لرنده چهره کشادر . دیوان دکل که بحر عماندر . هرغزلی جواهرله مملو
برسفینه در . سفینه دکل که خزینه در . هریدی بیتی معانی کوهرلرینی حاوی یوز
دینه در . سوزناک ایاتتی او قویانلرک نفسی خلقت کوکلنی یاققلغه سموم آفت
والفاظ درد مندانه سنی ادا قیلانلرک صداسی خراشی محزونلر باغرینه بادی
جراحتدر . عبارتی نشاطلی ضمیرلری ماتمزده و حرارتی یوز کبی صوغویان
کوکلری آتشکده قیلچیدر . حروفی ترتیبنده سحر سازقلر واداسی ترکیبنده
فسون پردازقلر حاصلدر . اشبو صفتله تعریفی مذکور و بو آیین ابله توصیفی
مسطور اولان بودیوان کبی بر اثر کزیز ترک دیلنده . دکل سلاطین مکرم دارا
حشمدن . بلکه شعرای قدسی نفس مسیحا دمدن بیله ظهوره کله مشدر .
بواثر انجق طرف سلطانیدن صادر و میان ناسه شایع اولدی . و آنک زلال
حیاتی نک فیضی چشمه خرشیددن بالاتر اولمغه یاقلاشدی . طائفه شعرانک بی بهره لری
بوروح نقدندن بهره یاب و لب تشنه لری بو آب حیاتدن سیراب اولدیلر . علی
الخصوص حضرت سلطان السلاطینک خاطر کیا اثری و ضمیر خرشید آثاری
دخی بوجهته مائلدرکه ترک شاعرلری کندلی لسانلریله شعره مشغول اوله لر .
کوکل غنجه سی داغندن بهار نسیمی کبی انفاس ترکیه ابله کل مثالی آچیله لر .
کذلک التفات واهتمام جهتندن بعض معاینک نظمینه حکم شریفلری جاری اولدی .
اشعارک انواعنه و حسن اداسنه نسبتاً عطیه لر تعیین و تشویقلر اجرا قیلندی .
حال بوکه ترکلرک خوش طبع بکری و میرزاده لری و صاحب ذهن پاک و آزاده لری
لایق وجهله تشویقات و تحریصاتدن استفاده ابله اشتغال اسبابی دوزمه مدیلر واول
نوع طبع کامل اثرینی کوستره مدیلر . بوتشبدن ایه هم قریحه لرینه رقت و وسعت
همده کندی دورلرینه پک بیوک خدمت مأمول ابدی . دهانحنی بودرکه بویله
برپادشاه سخندانک ترغیب و تلقیننه و احسان و تحسیننه موافقت و امتثال واجب
ایکن بو موافقتی بو متابعتی اونوتوب و نافرمانلق راهنی طوتوب چوغی ، بلکه
جمله سی فارسی به مائل و اودیل ابله نظمه قائل اولدیلر . دنیا ده بوندن عجب ایش
اولز . بالاده تفصیل ابدلیکی وجهله ترک دیلینک کثرت الفاظ و وسعت عبارت

وغرابت معنی وسلامت اداسیله برابر دلپذیر بر صورتده نظم وانشادنده صعوبت و دلپسند بر حالده ترتیبینده طبعه رنج و عقوبت اولفله اشبو لسانك ماهیتنده و نشر و توسیعی اسبابك توضیحینده بر رساله یازمق و دروینده حضرت سلطان السلاطینك ملایمت طبع و مهارت ذهنلرینی شرح ایتمك و رأی هایونلرینك ترتیب قیلدینی دیوانه عائد بر نیجه سوز سوبله مك لازم کلدی . اول حضرت کمال دانالقی و وقوف توانالقی قصواسنه بالغ اولدیغندن طولایی ترك دیلنده شعر انشاد ایدنلره انواع تعلیم و تنقیی ابدال و عواطف و احساساتی مالامال قیلدینی حالده بوامیر زاده لر و سائر شاعر آزاده لر یا اول حضرتك دقیق سوزینی اكلامبورلر : و یا اكلادقلری حالده بوبولده اتعاب فکر ایتمك ایسته میورلر و یا اللرندن کلمبور . بو ضعیف خاکسار اول حضرتك قدسی نفسنی قبول و واجب الاذعان حکملرینه اطاعت و فرمان بردارلق قیلوب دلمدن و دیلدن کله بیلدیکی قدر و قلمده و المده قوت و استطاعت بولدیئم مدنده — اول حضرتك بنده سی و بنده لکله سعادتمند فرخنده سی اولقانهمله برابر — شاگرد لکیله ده کندی می مشرف و ارجمند و مباهی و سربلند قیلدم . سنه لرحه ترك دیانك ، ترك شمرینك قاعده و اسلوبنه عائد بیلدک لری می کندیلرندن صورت و مشکلریمی حلال مشکلات اولان حضور همایونلرینه عرض ایدوب عظیم فائده لر و کلی نتیجه لر حاصل ایلدم . اول حضرتك تعلیم و تربیتیه و ره نمالغی تقویتیه ایشم اول محله بندی که اول حضرت کندی طبع پاکلری نتیجه سنندن ظاهر اولان و کندی معارف نکار کک شریفلری تحریری اولان رساله لرنده القابمی نه بولده یازدقلرینی بالاده سوبلدم ، تکراره حاجت یوقدر . بو بنده حق تعالانك (المتکلم) اسم شریفنه مظهر اولمه سی و خلائق آراسنده تکلمده اقران و امثالندن امتیاز بولوب آواز اشتهاری عالمه ولوله صالمه سی اول حضرتك عنایت و اهتماملری سایه سننده در . بالاده مذکور اولان دو اوین و مثنوی و کتب و رسائل معنوی — که بنای عالم قائم اولدقجه ابدادن هیچ برنده اجتماعی میسر اولمز — بکا نصیب اولمش و جمله سی اول حضرتك اسمنه مخیل و همایون القابنه مذیل قیلنمشدر . آثار مذکوره ده کی توصیفاتی سائر عنایات شریفه لری مقابلنده طوتوب (المتکلم) اسم شریفنه مظهریم شکرانیچون دخی ترك و سارت لغتیرینك کیفیت و حقیقتی شرحنده اشبو رساله بی تحریر ایدوب (محاکمة اللغتين) نویسم ایلدم . بور رساله ده دخی اول حضرتك بولسانله نظم انشاد ایدوب مسیحا انفاسی و خضر زلالندن احیای اموات ابله مك بابنده بویه فصاحت و رقتی و بلاغت و وسعتی و مع مافیه هر

استاد مڪلكشايه ميسر اولميان صعبوتي دركار بولسان برلسان بدايع نشاندهي
قوت خارق العاده لريني ظاهر قيلم . كذلك خياله شوده وارد اولوركه كندی
الفاظ و عبارت لرینك حقیقتنه ولسان لرینك ماهیت و کیفیتنه واقف ایلدیکمدن و فارسی
کویلرک ترك عبارت و الفاظی بابنده طعن و سرزنش لرندن قورتاردیغمدن طولانی
تورك قومی اوزرنده بر بیوک حق قازاندم، انلرده بو ظاهر قیلدینم علم مخفی ایچون
چکدیکم رنج و مشقت مقابلنده — امید ایدرم که — بوقیری خیر دعا ایله یاد،
روحي بوقدر جقله شاد بیوره لر :

بونامه که یازدی قلم ای عاقل تاریخ ختامیدر طقوز یوز بش ییل
چارشنبه کونی شهر جمادی الاولی حق لطفی ایله اولدی فراغت حاصل

§

عثمانلیجه به ناقلی اولان (ابن حضرت مولانا محمد ولد) حقیرک دخی

سویلدیکی تاریخ ختام شور باعیدر :

بونامه نامی که بولمز بوکاش عثمانلیجه کیدی بر لباس دلکش
بر جمعه کونی بیتوب یازیلدی تاریخ کیم سلخ محرم و بیك اوچیوزاون بش
اللهم اغفر لمؤلفه و ناقله و مان نشر به و اشتراه و انتفع عنه . آمین بحباه النبی
الامین و آله و صحبه اجمعین .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله امتاز الانسان على ساير المخلوقات بشرف النطق واللسان
واظهر من عذوبة لسانه وحلاوة بيانه سكر الشكر وشهد الشهود
والامتان (رباعى) اى سوز بيله قيلغان آفرينش آغاز انساني
ارادا ايلكان محرم راز چون كن فيكون صفحه سى غه بولدى طراز
قيلغان آنى نطق ايله باريدىن ممتاز سبحان الله نى قدرت كامله دور كيم
انسان نى (خمرت طينه آدم بيدى اربعين صباحا) كريمه سى مضمونى
بيرله (علم الاسماء كلها) قابلىتى بيردى و آنى المتكلم اسمى مظهرى
قيلدى و تا اول بومظهريت شرفى دين جمع مخلوقات قه سرافراز بولدى
و بو تشریف بيله باريسى دين امتياز تابتى (رباعى) يعنى كه چو عالم نى
ياراتى معبود عالم ايليكا قدرت ايله بيردى وجود انسان ايدى
مقصود كه بولدى موجود انسان دين هم حيبى ايردى مقصود متكلمى
كه عرب فصحا سى بلاغت كلبانكين سپهر كلشنى دين آشور غاندا آينيك
بلبل نطقى (انا افصح) ترنمى بيله آلارنى زبان بست و دعوى لارى
آواز مسين يركا پست قيلدى (رباعى) اول وقت كه نى عالم ايدى
نى آدم قلمای دور ايدى بولارنى صنع ايلكى رقم چون اول اوزى

نېنك خلقتى دین اوردی دم منطوقی ایدی کنت نیاً فافهم وصلى
الله عليه وآله الطيبين واصحابه الطاهرين وسلم تسليماً كثيراً. تكلم
اهلى خرمى نېنك خوشه چینی وسوزدر ثمنی مخزنی نېنك امینی ونظم
كلستانى نېنك عندليب نغمه سرايى يعنى على شير المتخلص
بالنوايى غفر ذنوبه وستر عيوبه مونداق عرض قیلور کیم سوزدری
دور کیم آنېنك دریاسی کونکول دور، وکونکول مظهری دور کیم
جامع معانی جزو وکل دور آنداق که دریا دین کوهر غواص واسطه سی
بیله جلوه نمایش قیلور و آنېنك قیمتی جوهری غه کورا ظاهر بولور.
کونکول دین داغی سوز دری نطق شرفی غه صاحب اختصاص،
وسيله سی بیله گزارش و آرایش کور کوزور و آنېنك قیمتی هم مرتبه سی.
نسبتی غه باقا انتشار و اشتہار تپار. کوهر قیمتی غه نیچوک که مراتب
اسرو کوپ دور، حتی که بیر درم دین یوز تومان کاچه دیسا بولور.
(قطعه) اینجونی آلسه لار مفرح اوچون مینك بولور بیردرم غه
بیر مثقال بیر بولور هم که شه قولاق قه سالور قیمتی ملک عبره سی
اموال سوزدری نېنك تفاوتی موندین داغی بی غایت راق و مرتبه سی
موندین هم بی نہایت راق دور. آنداق که شریفی دین اولکان بدن غه
روح پاك یتار کشیفی دین حیات لیق تن غه زهر هلاک خاصیتی ظهور
ایتار. (قطعه) سوز کوهری دور که رتبه سی نېنك شرحی دا دور
اهل نطق عاجز آندین که ایرور خسیس مهلك کور کوز کوچه
دورر مسیح معجز وبوسوز نېنك تنوعی تعقل دین ناری و تصور
دین تاشقاری دور؛ اکر مبالغه سیز اجمال یوزیدین قلم سورولسه و اختصار
جانی دین رقم اورولسه یتیمیش ایکی نوع بیله تقسیم تپاری دا خود
هیچ سوز یوقتور که یتیمیش ایکی فرقه کلامی غه دلالت قیلغای؛ اما

اولچه تفصیلی دور اولدور کیم ربع مسکون نینک یتتی اقلیمی دین
 هر اقلیم دا نیچه کشور بار و هر کشور دا نیچه شهر و قصبه و کینت؛ و هر دشت
 دا نیچه خیل خیل صحرائشین اولوس و هر تاغده نیچه طوائف بار هر جماعت
 الفاظی اوزکا لاریدین و هر گروه عبارتتی یانالاریدین متغیر و بیر نیچه
 خصوصیت بیله متمیز دور که اوزکالاردا یوقتور؛ آنداق که طیور و بهایم
 و سباع نینک قیل لاری کیم هربری نینک اوزکاچه خروش و تکلم لاری
 بار و غیر مکرر نوا و ترنم لاری. اما چون الفاظ و عبارت دین مراد
 معنی دور و مذکور مخلوقات دین مقصود انسان دور و اول مظهر
 معانی و بیان؛ سوز آنینک سوزیندا دور و تکلم آنینک کلامی دابارور.
 ایمدی کیلدوک سوز بیانی غه و کلام داستانی غه : مونجه متنوع
 شهر و قری و جبال و صحرا و یشه و دریا خلقی کیم یتیلدی و تنوع
 و تغیری نی شرح ایتیلدی که مجموعیدا معنی اداسی دا الفاظ تیل-
 کا کیلور و اول الفاظ دین معنی فهم بولور بارچاسی دین عرب تیلی
 فصاحت آیینی بیله ممتاز و بلاغت تزینی بیله معجزه طراز دور کیم
 هیچ تکلم اهلی نینک مونددا دعویسی یوقتور و سوزی صدق و ایشی
 تسلیم اوق دور کیم ملک علام جل و علا نینک کلام معجز نظامی اول
 تیل بیله نازل و رسول علیه الصلوة والسلام نینک احادیث سعادت
 انجامی اول لفظ بیله وارد بولوب دور و اولیای کبار و مشایخ عالی مقدار
 قدس الله اسرارهم کوپراک حقایق و معارف که سور و بتورلار و معانی
 زیبالارین تقریر لباسیغه کیور و پ دورلار اول فرخنده عبارت و اول
 خجسته الفاظ و اشارت بیله واقع بولبتور الله الله اول روضه روح افزادا
 نی نصارت و اول کلشن دل آسادا نی نزاهت دور کیم آنینک باغبانی
 (وانزلنا من المعصرات ماء ثجاجاً لنخرج به حباً و نباتاً و جنات الفافأ)

کریمه سی بیه تکلم قیلور و عندلیب خوش نواسی نبوت بیانی بیه
 ورسالت نغمه والحنانی بیه سرود کور کوزور و مذکور بولغان طیوری
 دین بعضی (لوکشف الغطاء ما ازددت یقینا) اداسی بیه ترنم نهایتی غه
 یتار وسایر قوش لاری ولایت اظهاری و هدایت آناری دین نوای
 ارشاد آیین و صدای رشاد تلقین اظهار ایتار . (بیت) که تا بولغای
 جهان باغی بوکلشن میوه دار اولسون حریمی دا بوبلبل لار غه
 بوکلبانک بار اولسون موندین سونکرا اوچ نوع تیل دور کیم
 اصل و معتبر دور و اول تیل لار عبارتتی کوهری بیه قایلی نینک اداسی غه
 زیور؛ و هر قایسی نینک فروعی بغایت کوپتور اما ترکی و فارسی و هندی
 اصل تیل لار نینک منشائی دور که نوح پیغمبر صلوات الله علیه نینک اوچ
 اوغلی غه کیم یافث و سام و حام دور یتیشور و بو مجمل تفصیلی بود دور که
 نوح علیه السلام طوفان تشویریدین نجات و آنینک مهلکه سیدین
 حیات تاپتی عالم معموره سیدابشر جنسی دین آثار و انسان نوعی دین
 نمودار قالمایدور ایردی. یافث نی که تواریخ اهلی ابوالترک بیتیرلار خطا
 ملکی کایباردی و سام نی که ابوالفرس بیتیرلار ایران و توران ممالکی
 نینک وسطی دا والی قیلدی و حام نی که ابوالهنددیب دورلار هندستان
 بلادی غه اوزاتتی. و بو اوچ پیغمبرزاده اولاد و اتباعی مذکور بولغان
 ممالک دا یاییلدی لار و قالین بولدی لار و یافث اوغلان نی که ابوالترک
 دور تاریخی اهلی اتفاقی بیه دیب دورلار که نبوت تاجی بیه سرافراز
 ورسالت منصبی بیه قارداش لاریدین ممتاز بولدی و اوچ تیل که ترکی
 و فارسی و هندی بولغای بو اوچا و نینک اولاد و اتباعی آراسیدا
 شایع بولدی. چون حام نوح علیه السلام غه بی ادب لیق قیلغان جهت.
 دین آنینک مبارک تیلی کا حام باره سیدا قارغیش اوتوب ایردی.

بوسبب دین آئینک رنکی بیاضی سوادغه مبدل بولوب تیلی شکسته
لیک صاعر بیلیم فصاحت و بلاغت حلیه سیدین عاری قالدی واولاد
واتباعی که هند کشوری اهلی بولغایلار لون لاری مکتب اهلی مشقی
ورقی دیک شبه رنک بلکه شبکوز وتیل لاری اطفال نینک اوچی
اوشالغان قلمی دیک اوزکاچه ادا بیه تخریر و تقریر زیوریدین عاجزو
زبون قالدیلار. آنسیر هم بولماغای کیم بیرارورق یوزینی مرکب قراسی
اور یوزلاری صحنه سی دیک قرا قیامانایلار و اوزتیل لاری دیک شکسته
قلم تیلی بیه ادا ایتمکایلار. اما اول صحنه رقیب اوزلاریدین اوزکا
کیشی بیلیماس واول کلاغ بالارنی اول سواد اعلیدین اوزکا بیر او
اوقوماس وفهم قیلیماس. چون عرب تیل و مقال بیه کلام و هندی الفاظ
بیه مزخرفات نافر جام بیری غایت شرف و علو منزله دین و بیری نهایت
نحوسنت و دو مرتبه دین ارادین حیثیتی لار. قالدی ترکی الفاظ بیه
مقصودا داسی و فارسی عبارت بیه کلام معناسی : آنداق معلوم بولور که
ترك سارت دین تیز فهم راق و بلند ادراک و خلقتی صاف راک و پاک راک
مخلوق بولوبتور و سارت ترك دین تعقل و علم دا دقیق راق و کمال و فضل
فکرتی دا عمیق راق ظهور قیلیب دور و بوحال ترك لار نینک صدق
وصفا و توز نیتی دین و سارت لار نینک علم و فنون و حکمتی دین ظاهر
دورور ولیکن تیل لاریدا کمال و نقصان حیثیتی دین فاحش تفاوت لار
دور که الفاظ و عبارت وضع قیلوردا ترك سارت قه فایق کیلیب دور
واوز الفاظیدا اشارت عبارتیه مزیت لار کور کوزو پتور که اوز محلی دا
انشاء الله مذکور بولغای. یانا ترك نیک ملایمت طبعی نینک سارت دین
آرتوغلوغی غه دلیلی موندین واضح راق و شاهدی موندین لایح راق
بولا آلور موکیم بویکی طایفه نینک بیکیتی و قاریسی بلکه اولوق دین

کیچیک باریسی آراسیدا اختلاط علی السویه دور هر مقدار که بویری
 نینک اول یری بیله آمیزش و کفت و کذاری بار اول بیر نینک هم بویری
 بیله هانجه تکلم و کفتاری بار و سارت آراسیدا اهل طبع و دانش و زمره
 علم و ذهن و ینش کوپراک دور. ترک ایلی دا اجلاف و ساده ایل سارت
 دین زیاده دور اما ترک نینک اولوغ دین کیچیکی کا دیکینچه و نوکردین
 بیکی کا دیکینچه سارت تیلی دین بهره مند دورلار آنداق کیم اوز خورد
 احوالی غه کورا آیتا آلورلار بلکه بعضی فصاحت و بلاغت بیله هم تکلم
 قیلورلار. حتی ترک شعراسی کیم فارسی تیل بیله رنگین اشعار و شیرین
 کفتار ظاهر قیلورلار اما سارت اولوسی نینک ارزالی دین اشرافی غه چا
 و عامی سیدین دانشمندی غه چه هیچ قایسی ترک تیلی بیله تکلم قیلا
 آلماسلار و تکلم قیلغان نینک معنی سین هم بیلماسلار. اکر یوز دین
 بلکه مینک دین یری بوتیل نی اورکانیب سوز آیتسه هم هر کیشی
 ایشیتسه بیلور و آنینک سارت ایکانین فهم قیلور و اول متکلم اوز تیلی
 بیله اوز رسوالینی غه اوزی اقرار قیلغان دیک دور. ترک نینک اصل خلقت دا
 سارت دین طبعی ملایم راق ایرکان کا موندین بوالعجب راق تانوغ
 یوق دور که هیچ قایسی مونونک مقابله سیدام اورا آلماسلار و سارت
 باجمههم اکر ترک عبارتیی اداسیدا عاجز دور محق هم بار. نیو چون که ترک
 الفاظی واضی اسر و کوپ وقت دامبالغه اظهاری قلیب جزوی مفهومات
 او چون الفاظ وضع قلیب دور که صاحب وقوف کیشی نا ظاهر قیلماس
 اینانسه هم بولماس آنداق که ، قووارماق ، وقور و قشماق ، واوشارماک ،
 وجیجایماق ، واونکدایماک ، وچیکریماک ، ودومسایماق ، واومونماق ،
 واوسانماق ، وایکیرماک ، وایکارماک ، واوخرانماک ، وتاریقماق ،
 والدماق ، وارغادماق ، وایشانماک ، وایکلانماک ، وایلانماق ، وایکرانماک ،

و آوونماق ، وقستماق ، وقينماق ، وقوزغالماق ، وساورولماق ،
 وچايقلماق ، وديوداشيماق ، وقيماتماق ، وقيزغانماق ، ونيكاماق ،
 وسيلانماق ، وتانلاماق ، وقيمرداماق ، وسيرپماق ، وسيرماماق ، وكنار
 كاماك ، وسيفريقماق ، وسيفينماق ، وقيلماق ، ويالينماق ، ومونكلانماق ،
 واينداماك ، وتيركاماك ، ويتوراماك ، وقنكغايماق ، وشغالداماق ،
 وسينكراماك ، وياشقماق ، وايسقارماق ، وكونكرانماق ، وسوخرانماق ،
 وسيپاماق ، وقارالاماق ، وسوركانماق ، وكويمانماق ، واينكرانماق ،
 وتوشالماق ، ومونغايماق ، وتانچقماق ، وتانچقالماق ، وكوروكساماك ،
 وبوشورغانماق ، وبوخساماق ، وكيركينماق ، وسوكاداماك ، بوسماق ،
 بورماك ، تورماك ، تامشيماق ، قاهاماق ، سيقارماق ، چيچاركاماك ،
 جوركانماق ، اورتانماق ، سيزغورماق ، كورپكلاشماق ، چوپروتماق ، جير -
 غاماق ، بچيماق ، قيكزانماق ، سنكورماك ، كوندالاتماق ، كومورماك ،
 بيكيرماك ، كونكورداماك ، كيناركامك ، كيزارماك ، دوپتولماق ، چيداماق ،
 توزماك ، قازغانماق ، فيچيغلاماق ، كانكيراماك ، ياداماق ، قاداماق ،
 چيقانماق ، كوندورماك ، سوندورماك ، سوقلاتماق ، بويوز لفظ دوركه
 غريب مقاصد اداسيدا تعين قليب دورلاركه هيچ قايسى اوچون سارت
 تيلي دالفظ ياسامايدورلاكه بارچهسى محتاج اليه دوركه تكلم چاغى دا
 كيشى آنكا محتاج بولور كوپي آنداق دوركه اصلا آينيك مضمونين
 تفهيم قيلماق بولماس وبعضى نى كه انكلا تسه بولغاي هر لفظ تفهيمى اوچون
 نيچه لفظنى تركيب قيلماغونچه بولماس اول داغى عربى الفاظ مددى
 بيله . وترك الفاظى دا بونوع لفظ كوپ تاپيلور . مثلاً بومذ كور بولغان يوز
 لفظ دين بير نيچه كا مشغول لوق قليب ثابت قيلالى تاخصم مقابله دالزام
 بولسون كه اوزكالارنى مونكا قياس قيلسون . شعرا كا بريدن كه بعضى مى

تعریفی دا مبالغه قلیب دورلار و بومعتدبه امری دور که می ایچماک
قواعدی دا سوز کوب سوروپ ظرافت نهایت سیز ظاهر قیلورلار؛
بیری سیقارماق لفظی دور که مبالغه موندین اوتماس ترکچه نظم دا بومطلع
بار دورور کیم (بیت) ساقیاتوت باده کیم بیر لحظه اوزومدین بارای
شرط بوکیم هر نیچه توتسانک لبالب سیقارای ایا بوسیقارای لفظی
مضمونیغه ییتکاندا فارسی شعر دانی علاج قیلغایلار و تاشیماق که غایت ذوق
دین بات ایچماس ولدت تاپا تاپا آزا آزا ایچار. بو عریب معنی اداسیدا ترکچه دا بو
مطلع بار کیم (بیت) ساقی چو ایچیب منکا توتار قوش تامشی تامشی
آنی قیلای نوش و بوخساماق لفظی اداسیدا ترک و بومطلع فی دیب
دور که (بیت) هجراندوهی دا بوخساب مین بیلا آلمان نیتای می علاجیم
دور قویوب دیر فناغه عزم ایتای فارسی کوی ترک بیکلار و میرزاده لار
بوخساماق فی فارسی تیل بیله تیلاسه لار که ادا قیلغایلار و شعر نینک بنا
و مداری عشق قه ایورولور و عاشیق لیق دا ییغلاماق دین کلی راک و دایمی
راک امری یوق تور و آنداتنوع بار ییغلامسینماق مضمونیدا که ترک مو انداق
دیب دور که (بیت) زاهد عشقین دیسه که قیلغای فاش ییغلامسینور
و کوزیکا کیلماس یاش و اینکراماک و سینکراماک کیم درد بیله یاشورون
آهسته ییغلاماق دور و آرالاری دا تفاوت آزا تاپیلور ترکچه دا بومطلع
بار کیم (بیت) ایستاسام دور اهلیدین عشقینکنی پنهان ایلاماک کیچه
لار که اینکراماک دور عادتیم که سینکراماک فارسیدا بومضمون که بولماغای
شاعرنی چاره قیلاغای و سیقتاماق کیم ییغلاماقه مبالغه دور ترک بونوع
ادا قلیب دور که (بیت) اول آی که کوله کوله قیراغلاتی مینی ییغلاتی
مینی دیمای که سیقتاتی مینی یانا بییک اون بیله که اعتدال سیز آشوب

بیله ییغلاغیلار آنی اوکورماک دیرلار وترکچه دا اول معنی دا بومطلع
 بارکیم (بیت) ایشیم تاغ اوزره هریان اشک سیلابینی سورماک دور
 فراق آشوبیدین مردم بولوت ینکلیغ اوکورماک دور چون اوکورماک
 مقابله سیدا فارسی تیل دا لفظ یوقتور. فارسی کوی شاعر مونونکدیک
 غریب مضمون اداسیدین محروم دور. یانا ییغلاماق نینک اوکورماکی
 مقابله سیدا اینچکیرماک داغی بار واول اینچکه اون بیله ییغلاماق دور واول
 ترک لفظی دا بونوع ترکیب بیله ادا تاییب دورورکیم (بیت) چرخ
 ظلمی دا که بوغزومنی قیریب ییغلارمین ایکیرور چرخ اورر اینچکیریب
 ییغلارمین اما ییغلاماقته های های لفظین ادا اوزلارین ترکی کوی لارکا
 شریک قلیب دورلار و بولفظ هم اصلا ترکی اسلوب دور و فقیرنینک
 بومقطعی مشهور دورکیم (بیت) نوایی اول کل اوچون های های
 ییغلامه کوپ که هی دیکونچه نی کلبن نی غنچه نی کل بار یانا ترک
 الفاظی دا قیمسانماق وقیزغانماق ایکی غریب لفظ دور که آنینک اداسی
 بویت دا بار که (بیت) عذارینک نی آچارغه قیمسانورمین ولی ایل
 کورما کیکا قیزغانورمین فارسی کوی شعرا مونداق خوب مضمون
 اداسیدین مهجور دورلار. عاشق ایاغی غه تیکن کیرما ککا آلا ر خار لفظی
 بیله تعرض قلیب دورلار اما چوکور که مالم راق دور بولفظ لاری
 یوقتور و بوترکچه دا مونداق ادا تاییب دورکیم (بیت) چوکورلارکیم
 سینینک یولونکدا تیور المیش ایاغیم غه چیکیب اول کوی کردین سرمه
 تارتارمین قاراغیم غه یانا عشق طریق دا محبوب نظاره سی میسر بولسه
 عاشق نینک نیاز یوزیدین تیل مورماکی آسرو مناسب ایش دور و بولفظ
 آلا ردا یوقتور و مونونکدیک لفظ لاری هم یوقتور و بوترکچه دا مونداق

دیلیب دورکه (بیت) توکادور قانینی هر دم کوزلارینک باقیب توروپ .
 کیم نیچه یوزومکا باققای سین یراق دین تیلیموروپ . یانا ترک لفظی
 نینک محبوب جانی دین یاسانماغی مقابله سیدا سارت لفظی دا آراسته
 و آرایش لفظی بار اما ییزانماک مقابله سیدا دیمایدورلار واول
 یاسانماغ نینک مبالغه سیدور و آنی مونداق دیب دورلار کیم (بیت)
 ایرور بس چو حسن وملاحت سنکا یاسانماق ییزانماک نی حاجت
 سنکا وخوبلار نینک کوز وقاشلاری اراسین که قباغ دیرلار فارسی دا
 بوعضونینک آتی یوقتور . مشوی دا بیرجماعت خوب تعریفی دا مونداق
 دیلیب دورکه (بیت) مینکز لاری کل کل مژهلاری خار قباغ لاری
 کینک کینک آغیزلاری تار یانا عشق اطواریدا کیم اشک وینغلاماق
 مقابله سیدا آه وایسیغ دم عمده دور ترکلار دمنی چاقین غه و آهنی
 ایلدیریم غه نسبت یریب دیب دورلار کیم (بیت) فراقینک ایچره
 اولوس اوتاما ککا ای ماهیم چاقین دورور دمیم وایلدیریم دورور
 آهیم سارت تیلی دا چاقین وایلدیریم دیک متعین ومعتبر ایکی نیمه کا
 آت قویما یدورورلار وعرب تیلی بیله برق وصاعقه بیله ادا قیلیب
 دورلارو حسن تعریفی دا اولوغراق خال غه کیم ترکلار مینک آت
 قویوپ تورلار آلار آت قویما یدورلار ترک بوتعریفی بو نوع ادا
 قیلیب دورکیم (بیت) آنینک کیم ال اینکیندا مینک یاراتتی بوی
 بیرله ساجینی تینک یاراتتی اکر بیرین بیرین الفاظ وضعی دا کیم
 آلارتقصیر قیلیب دورلار تعرض قیللسا سوزاوزار . نیوچون که کوپ
 واقع دور یانا شعردا بارچه طبع اهلی قاشی دا روشن ومجموع فصحا
 آلیدا مبرهن دورکه تجنیس وایهام بغایت کلی دور وبوفرخنده عبارت
 وخجسته الفاظ واشارت دا فارسی دین کوپراک تجنیس آمیز لفظ

وايهام انگيز نکته بار که نظم غه موجب زيب وزينت و باعث تکلف
 وصنعت دور مثلاً آت لفظی که بیرمعنی سی علم دور یانا بیر معنی سی
 مرکب دور و یانا بیر معنی سی امر دور که تاشنی یا اوقنی آت دیب
 بویور غایلار بوتجنیس دا مونداق دیلیب دور کیم (نظم) چون پری
 و حور دور آتینک بیکیم سرعت ایچره دیو ایرور آتینک بیکیم
 هر خدنی کیم اولوس آندین قاچار ناتوان جانیم ساری آتینک بیکیم
 و بویکی بیت که تجنیس تام دور هم ترک شعراسی خاصه سی دور که
 سارت دا یوقتور و مونی «تویوغ» دیرلار و مونونک تعریفین «میزان
 الاوزان» آتلیغ عروض که بیتلیب دور آندا قیللیب دور. یانا ایت
 لفظی و آندا داغی بونوع اوچ معنی بار آنداق که (بیت) ای رقیب
 اوزنی انکا توتسانک هم ایت ییزکا رحم آیلاپ آنینک کوییدین
 ایت کرچه بار دوزخ چاعشقینک شعله سی ییزنی اوزایلکینک
 بیله اول ساری ایت وتوش لفظی دا هم بونوع اوچ معنی بار و یانا
 یان لفظی دا و یاق لفظی دا هم بو حال دور و بونوع لفظ که آندا اوچ
 معنی بولغای حد و حصر دین کوپراک تاپیلور و خیلی لفظ هم تاپیلور که
 تورت معنی سی بولغای آنداق که بار لفظی که بیر معنی سی موجودلوع
 دور و بیر معنی سی امر دور باروغه و بیر معنی سی یوک دور و بیر معنی سی
 ثمر دور و آنداق لفظ هم تاپیلور که بیش معنی سی بولغای ساغین
 لفظی دیک که بیر معنی سی یاد قیلماق قه امر دور و بیر سی سوتلوك
 قوی آتی دور و عشق مستی و مجنونی و بیماری مقابله سیدا ساغین
 دیسه هر بیر یکا اطلاق قیلسا بولور. یانا آنداق که توز لفظی که نیچه
 معنی اراده قیلسا بولور: بیر سی توز که اوق یانیزه دیک نیمه نی دیرلار
 یانا توز هموار دشتنی دیرلار یانا توز راست کیشینی دیرلار یانا توز

سازنی توز ما ککا امر قیلماغنی یانا توز . ایکی کیشی اراسیدا موافقت
 سالماغنی یانا توز . بیر مجلس اسبابینی هم دیسا بولور . وکوک لفظین هم نیچه
 معنی بیله استعمال قیلورلار . بیر کوک آسماننی دیرلار . یانا کوک آهنگ
 دور . یانا کوک تیکردا کوللاماک دور . یانا کوک قاداغنی هم دیرلار . یانا
 کوک سبزه والنکنی داغنی دیرلار . بونوع الفاظ هم که اوچ معنی
 وتورت معنی و آرتوضراق کیم اراده قیلسا بولغای ؛ کوپ بارکه فارسی
 الفاظدا آنداق یوقتور . ومعروف ومجهول قافیهدا واوی یانی هم که
 فارسی اشعاردا واقع بولور ؛ ایکی حرکت دین آرتوق بولماس . واوی
 آنداق که خود ودود وزور ونور . ویانی آنداق که بیر وشیر . وترکی
 الفاظدا بومعروف مجهول حرکت تورت نوع تاپیلور . هم واوی
 وهم یایی سی . واوی سی آنداق که اوت که شیء محرق دور . واوت مرور
 معنی سی بیله . واوت مقمرغه برد جهتی دین امر . واوت که باریدین
 ارق حرکت دور کلهنی اوتقه توتوپ توکین آرتور معنی دا دور . یانا
 بیر مثال تور که دام دور . یانا تور که آندین دقیق راق دور که قوش
 اولتور ییغاج دور . وتور که آندین دقیق راق دور اوی نینک توری
 دور . وتور که بارچادین آریق دور ؛ تورلوغنی یا ایشیکنی تورماک اوی
 دور . ویانی مثال اوچ حرکت دین آرتوق تاپیلماس . ییز که سارت قدود
 دیر . وییز که ماونحن معنیسی بیله دور . وییز که درفش دیرلار . یانا بیر
 مثال تیر که تیرماک معنیسی بیله دور . تیر که آندین دقیق دور اول
 دور که سارت لار آنی عرق وخوی دیرلار . وتیر که باریدین ارق دور
 اوق معنی سی بیله دور . وبونوع الفاظ کوپ اوچ حرکت بیله وضع

قیلیب دورلار که حالا شایع دور. ونیچه حروف قه عبارت وسعتی او چون بلکه قافیه سهولتی او چون بیر بیریکا شرکت بیریب دورلار. اولجمله دین بیرى الف بیله ها ارسیدا مناسبت ومشارکت بیریب دورلار که بیر لفظنی هم اخیری الف لفظ بیله قافیه قیلسا بولور آنداق که ارا لفظین سرا و درا بیله قافیه بولور سره و دره بیله هم قافیه قیلسه بولور. یانا بیر مثال آنداق که یدا لفظین صدا بیله قافیه قیلسا بولور باده بیله هم قیلسا بولور. ووا بیله ضمه اراسیدا هم اول نوع شرکت دور. آنداق که ایرور لفظین حر، در لفظی بیله قافیه قیلسا بولور غرور و ضرور لفظی بیله هم جایز دور. ویا بیله کسره اراسیدا داغی بونوع دور. آنداق که آغیر وباغیر الفاظین صادر وقادر الفاظی بیله قافیه قیلسا بولور تأخیر وتغیر الفاظی بیله هم بولور که فارسی الفاظدا بوسهولت لار یوقتور. وبوالفاظ واضع لاری کوپ نیمه دا جزییات قه تعرض قیایب غریب مضمون ومفهوم لار او چون الفاظ وضع قیلیب دورلار. آنداق که بعضی مصادر دا اوتی. یانا غذا وهر طعام که ییسه بولور ییکولوک دیرلار. وسارت ایلی نینک کوپی بلکه بارچاسی یماکنی هم وایچماکنی هم خوردنی لفظی بیله ادا قیلورلار. و اولوق قارداش وکیچیک قارداش نی ایکالا سین برادر دیرلار. و ترک لار اولوغنی آغا وکیچیکنی اینی دیرلار. و آلاز اولوغ کیچیک قیز قارداش نی هم خواهر دیرلار و بولار اولوغنی ایکاچی وکیچیکنی سینکیل دیرلار. و بولار اتانینک آغا اینی سین اباغه دیرلار. و انانینک آغا اینی سین طغایی. و آلاز هیچ قایسی غه آت تعیین قیلما یدورلار. و عرب تیلی بیله عم وخال دیرلار وکوکلتاش نی ترکیه تیل بیله دیرلار واته که واینکه نی هم بوتیل بیله آیتورلار. بیرمتعین نیمه کیم آق اوی دور انکا خرگاه آت قویو پتورلار. اما آنینک اجزاسی نیک کوپینی ترک

تیلی بیلە آیتورلار. آنداق که تونکلوك واوزوك و تورلوع و باسروغ و چینگ و قنات و کوزنک و اوغ و باغیش و بوساغه و ایرکنه و علی هذا القیاس. و آو و قوش که سلاطین آداب و رسمى دا هر قایسی باشقه متعین ایشیتور ایکالاسین شکار دیرلار. و آودا عمدە که کییک دور ترک آنینک ایرکانین هونه و تیشی سین قلچاچی دیر. یانا سویقون نینک هم ایرکانین بوغو و تیشی سین مرل دیر سارت آهو و کوزن دین اوزکا نیمه دیماس. و بیر شوروشین لیغ آو که تونکوز اوی دور آنینک هم ایرکا کی قبان تیشی سین میکچین و اوشاغین چورپه دیرلار و سارت بارچاسین خوک و کراز لفظی بیلە آیتور. و کیدوک قوشقه که آندا مقرر و مشهور ایلباسون اوردک دور و سارت ایل ایلباسوننی خود بیلماس. تاغی ترک اوردک نینک ایرکانن سونه و تیشی سین بورچین دیر. و سارت مونکاهم آت قویمايدور. و نر و ماده ایکالاسین مرغابی دیر. و اوردک نینک انواعی بیلور قوشچی لار قاشیدا مثلا جورکه و ایرکه سوقتور و المه باش و چاقر قنات و تیمور قنات و الدلغه و الهپکه و بانچال و بویوسونلوق دیرلار که یتیمیش نوع بولور کیم سارت باریسین مرغابی اوق دیر و اگر بیر بیریدین متمیز قیلسا ترکه آت بیلە اوق آیتور. پانا آت انواعی دا که توبوچاق و ارغوماق و یکه و یابو و تاتویوسونلوق بارینی ترکه اوق آیتورلار. و آت نینک یاشین داغی کوپراکین ترکه آیتورلار. بیر قولوننی کره دیرلار اوزکا تای و غونان و دونان و تولان و چیرغا و لانغه دیکونچه فصیح راق لاری ترکه دیرلار و کوپراکی مونی هم بیلماسلار. و آت نینک ایبارین اگرچه زین دیرلار اما کوپراک اجزاسین مثل جبلکر و حنا و توقوم و جارلیغ و اولارچاغ و غنجوغه و جیلبور و قوشقون و قانتار و توفک و توقه یوسونلوق کوپین ترکه آیتورلار. و قامچی نی اگر تازیانه

دیرلار اما بولدور که سین وچو بچور غه سین ترکه آیتورلار. وجیه
 وجوشن وکوهه و قالغان دوروق و قاریجی و کیچیم واهه یوسونلوق
 اوروش اسبابین هم ترک تیلی بیله آیتورلار. و معهودی البسه دین مثل
 دستار و قالپاق و نوروزی و توبی و شیرداغ و دکل و یلک و یاغلیغ و تیرلیک
 و قور یوسونلوق نیمه لارنی باری سین ترک تیلی بیله آیتورلار. ییکولولک لار دین
 اگرچه قوی موچه لاری دین بعضی غه آت قویو پتورلار. اما ارقه نی
 و آشوغلوغ ایلیک نی و یان سونکاک نی و قابور غه نی و ایکیک نی و اورتا
 ایلیک و بوغوز لاغونی ترکه آیتورلار. و یانا بعضی یماک لار دین قایماغ
 و قاتلامه و بولاماغ و قوروت و اولابه و مانتو و قویماغ و اورکه مچنی هم
 ترکه آیتورلار. و قمیز نی و سورمه نی و باخسوم نی و بوزه نی داغی ترکه
 آیتورلار. یانا تماج و اوماج و کوماج و تالغانی هم ترکه آیتورلار. و بونوع
 جزییات قه مشغول لوق قیلسا بغایت کوپ تاپیلور. اما کلی راک کلمات نی
 ادا قیلالی: عرب تیلی نینک صرفی اصطلاحی نینک ابوابی دا بیر باب
 دور که آنکا مفاعله بابی آت قویو پتورلار که لفظ بیر مذکور بولور اما
 ایکی فعلی غه مشتمل دور که بیرنوع واقع بولغای. آنداق که معارضه
 و مقابله و مشاعره و مکالمه؛ و کلی باب دور. موند ا عظیم فواید حاصل.
 و فارسی کوی لار مونجه فصاحت و بلاغت دعویسی بیله بوفایده دین
 محروم. اما ترک بلغاسی بوفایده غه تعرض قیلیب دورلار و مصدر غه
 بیرشین حرفی الحاق قیلنماق بیله اول مقصودنی تاییب دورلار.
 آنداق که چایشماق و تایشماق و قوچوشماق و اوپوشماک؛ و بوشایع
 لفظ دور. بولفظ واضعی عزیزلار غه جای تسلیم و تحسین دور که
 بغایت خوب قیلیب دورلار و بوفصاحت بیله سارت فصحا سیدین تمام

سجیلیب دورلار. یانا عربی صرف اصطلاح دا ایکی مفعول لوق فعل لار
 بار که آنینک اداسی داغی معتبر وکلی دور. آندین داغی سارت لار
 عاری قالب دورلار و اتراک آنکا هم خوبراق وجه بیله متابعت قیلیب
 دورلار. عربی آنداق که: أعطیت زیدا درهما. بو ترکیب دا اوج لفظ
 مذکور بولور. آلا لفظغه بر حرف آرتورغان بیله مونکا اوخشاش
 بیر ضمیرنی آرتورو بتورلار؛ بغایت مختصر و مفید توشو بتور آنداق که
 یوکورت و قیلدورت و یاشورت و جیقارت. یانا بیر ادالاری بار که بعضی
 الفاظ نینک سونکنی دا چ ی که چی لفظی دور آرتورلار؛ یامنصب
 نینک یا هنر نینک یا پیشه نینک اظهاری اوچون؛ فارسیدا یوقتور. بلکه
 آلا هم ترکیه آیتورلار. منصب دا آنداق که قورچی و سوچی و خزانه چی
 و کراک یاراجچی و چوکانچی و نیزه چی و شوکورچی و یورت چی و شیلانچی
 و اخته چی یوسونلوق کوپ تور. هنر و پیشه دا آنداق که قوش چی و بارس چی
 و قوروقچی و تمغا چی و جیه چی و یورغه چی و حلواچی و کیمه چی
 و قویچی. قوش هنریدا داغی بوا اصطلاح باردور. آنداق که قازچی
 و قوچی و تورناچی و کیک چی و تاو و شقان چی که سارت لفظیدا یوقتور.
 و آلا مذکور بولغانلار نینک کوپین ترکیه آیتورلار. یانا بیر نوع
 عبارت و ادالاری بار کیم بیر اودین بیرایشنی کمان ایلتماک بیله اول
 ایشنی اول کیشیکا نسبت کونه بیرورلار. یوق که تحقیق یوزیدین ؛
 بلکه مظه و کمان حیثیتی دین. اماموندا دقت کوپتور. آنداق که بارغودیک
 و یارغودیک و کیلکودیک و بیلکودیک و آیتقودیک و قایتقودیک
 و اورغودیک و سورغودیک ؛ و بوفارسیدا بولماس. و بعضی الفاظ نینک
 آخریدا بیر جیم حرفی وصل قیلورلار. و آنینک بیله اول فعل دا
 سرعت یوسونلق اراده قیلورلار. آنداق که تیکاج و ایتکاج و بارغاج

ویارغاج و تاپقاج و ساتقاج. یانا بیر ری حرفی که بعضی لفظ نینک آخریغه الحاق قیلورلار آندین مبالغه و سعی اراده قیلورلار. آنداق که بیله کور و قیلا کور کیتا کور و ییتا کور. ویانا بیر رنک یا بیر صفت نینک همول حالی غه مبالغه اوچون آنینک اولی دا اول حرفی غه بیر پ یامیم اضافه قیلیب اول شی غه زاید قیلورلار پ مثالی آپ آق قپ قراقپ قیزیل ساپ ساریغ یوپ یومالاق یاپ یاسی آپ آچوغ چوپ چوقور. بونوع خیلی هم ناپیلور. میم مثالی کوم کوک یام یاشیل بوم بوز یانا بیر واوولام بعضی لفظ غه الحاق قیلیب بیر مخصوص صفت قه تعیین قیلور که سلاطین نینک خواه رزم اسبابی اوچون و خواه بزم جهاتی اوچون معتبر دور. آنداق که هراول و قراول و چنکداول و ینکاؤل و سوزاول و پتاؤل و کیتاؤل و یاساول و بکاؤل و شغاؤل و دقاؤل کیم الار موندین علوی دورلار. یانا بعضی لفظ غه بیر لام الحاق قیلورلار کیم اول شی نینک اول صفت دا رسوخی غه دلالت قیلور. آنداق که قهال و یاسال و قبال و تونقال و بوقال و توسقال و سیوارغال. بوالفاظ و عبارت دا بونوع دقایق کوپ دور کیم بوکونکا دیکینجه هیچ کیشی حقیقتی غه ملاحظه قیلماغان جهت دین بویاشورون قالب دور. و هنر سیز ترک نینک ستم ظریف ییکیت لاری آسانلیق قه بولا فارسی الفاظ بیله نظم آیتور غه مشغول بولوبتورلار. و فی الحقیقه اکر کیشی یخشی ملاحظه و تأمل قیلسه چون بولفظ دا مونچه وسعت و میدانی دا مونچه فسحت تاپیلور. کیراک کیم موندا هر نوع سخن گذارلیغ و فصیح گفتارلیغ و نظم سازلیغ و فسانه پردازلیغ آسانراق بولغای. و واقع آسانراق دور. آندین سونکرا کیم ترک تیلی نینک جامعیتی مونچه دلایل بیله ثابت بولدی. کیراک ایردی کیم بو خلق اراسیدین پیدا بولغان طبع اهلی صلاحیت و طبع لارین

اوز تیل لاری تورغاچ اوزکاتیل بیله ظاهر قیلماسه ایردی . وایشکا
 بویورماسه لار ایردی . واکرایکالاسی تیل بیله آیتور قابلیت لاری
 بولسه اوزتیل لاری بیله کوپراک آیتسه لار ایردی . ویانا بیرتیل بیله
 آزاراق آیتسالار ایردی . واکر مبالغه قیلسه لار ایکالاسی تیل بیله تینک
 آیتسه لار ایردی . بواحتمال غه خود یول بیرسه بولماس کیم ترک اولوسی
 نینک خوش طبع لاری مجموعی سارت تیلی بیله نظم آیتقایلار وبالکل ترک
 تیلی بیله آیتماغیلار . بلکه کوپی آیتا آلتماغیلار و آیتسالار هم سارت ترک
 تیلی بیله نظم آیتقان دیک فصیح ترک لار قاشیدا اوقوی و اوتکارا
 آلتماغیلار . و اوقوسالار هر لفظ لاریغه یوزعیب تاپیلغای ؛ و هر ترکیب
 لاریغه یوز اعتراض وارد بولغای . پس بو حیثیت لاردین آنداق معلوم
 بولور کیم بوتیل دا غریب الفاظ و ادا کوپ دور . مونی خوش آینده
 ترتیب ورباینده ترکیب بیله باغلاماغی نینک دشوارلیغی بار . مبتدی طبیعی
 اول نظم نی دشوارلیغ بیله باغلاماق دین کوفت تاپپ متفر بولور
 و آسانراق ساری میل قیلور . چون نیچه قاتلا بونوع واقع بولدی طبیعی
 خوی قیلدی . چون طبیعت معتاد بولدی اوز معتادین قویوب غیر معتادغه
 کیم مشکل راک هم بولغای میل قیلماغی متعذر دور . یانا اولکیم فهم جنسی
 عاجزلارنی هم مایل بلکه مشغول اوشبو نوع غه کورار و زمان و رسم
 اهلی طریق دین چیقماغنی مناسب کورماس ؛ و بونوع بیله قالور .
 و مبتدی غه یانا عادت دور کیم طبیعی دین اول نیمه باش اورسه چون
 اوززاده طبیعی اوزیکا محبوب ایکانکا مجبول دور . تیلار که آنی بوفن
 اهلی غه عرض قیلیب جلوه بیرکای . چون بوفن اهلی فارسی کوی
 دورلار . و ترک الفاظی دین بهره مند ایماس لار . طبیعی اول جانب دین
 اعراض قیلیب بوفن غه مشغول ایل ساری میل کور کوزور . ایمدی که

میل کور کوزدی مناسبت لار تایب هم بوخیل دین بولور. آندق که بو زماندا بولوبتور. باری هر تقدیر بیله که بار با وجود ترك الفاضی نینک فارسی غه مونچه مزیتی و نفس امردا مونچه دقتی و وسعتی نظم طریقیدا شایع ایماس ایردی. و کتمان نهان خانه سیغه توشوپ ایردی. بلکه متروک بولور غه یاووشوپ ایردی. بوخا کسار غه صبا اوایلیدا کیم آغیز حقه سیدین پیراز کوهر ظاهر بولاباشلار. اول کوهرلار هنوز نظم سلکیکا کیرمایدور ایردی کیم ضمیر دریاسی دین نظم سلکیکا تارتیلغان کوهرلار طبع غواصی سعی بیله آغیز ساحلی غه کیلا باشلاماق کور کوزوپ ایردی. چون مذکور بولغان قاعده بیله کیم ادا تاپتی فارسی ساری بولدی. اما چون شعور سنی غه قدم قویولدی. چون حق سبحانه و تعالی طبع غه غرابت ساری میل نی ذاتی ودقت و دشوار پسندلیق قه شروع نی جبلی قلیب ایردی. ترك الفاضی غه داغی ملاحظه نی لازم کورولدی. عالمی نظر غه کیلیدی اون سیکیز مینک عالم دین آرتوق. آندا زیب و زینت سپهری طبع غه معلوم بولدی توقوز فلک دین آرتوق. آندا فضل و رفعت مخزنی اوچرادی درلاری کوا کب کوهرلاریدین رخشنده راق. و کلشنی یولوقتی کل لاری سپهر اختریدین درخشنده راق. حریمی اطرافی ایل ایاغی یتماک دین مصون واجناس غرایبی غیر ایلکی تیکماک دین مامون. اما مخزنی نینک ییلانی خونخوار و کلشنی نینک تیکانی بی حد و شمار. خیالغه کیلیدی کیم همانا که بوییلانلار نیشی نشتری دین طبع اهلی خردمندلاری بو مخزن دین بهره تاپمای اوتوبتورلار. و کونکولکا آنداق ایورولدی کیم کویا بوتیکن لار سرزنی ضرریدین نظم خیالی کلدسته بندلاری بو کلشن دین بزم توز کوچه کل ایلک لای آلمای یول توتوبتورلار. چون بو طریق داهمت عالی ایردی و طبع بی باک و لاابالی؛

اوتارکا قویمادی و تماشاسیدین تویمادی . اول عالم فضا سیدا طبع سپاهی
 ترک تازیغ لارتوزدی . و اول سپهر هواسیدا خیال قوشی بلند پرواز لیغلار
 کور کوزدی . و اول کنج جواهری دین ضمیر صیرفی سی نهایت سیز
 قیمت لیغ لعل و در ثمن آلدی . و اول کلشن ریاحینی دین کونکول کل
 چینی حد و غایت سیز نکمت لیغ کل و یاسمن قوینی غه سالدی . چون
 بومواهب بیله غنالار و بوغنائیم بیله استغنالار میسر بولدی . مونونک
 نتایجی کل لاری روزکار اهل یغ بی حد و مقدار آچیللا باشلادی .
 و باشلاریغ بی اختیار ساچیللا کیریشتی . اول جمله دین یری غرایب
 الصغر دیوانی دور کیم کیچیک یاش دا تقریریم کذارش و تحریر یم دین
 نکارش تاپیب دور کیم معانی غریب سیدین غریب الفاظ لباسیغه کیوروپ
 مین و خلق کونکلین اول غریبستان اهلی اوتی بیله کوی دوروپ مین .
 یانانوادر الشباب دیوانی دور که ییکیت لیک اوایللی دا بیانیم کلکی دین
 نمایش دیوانی غه و آرایش بستان غه کیریب دور کیم اول نوادر
 تماشاسیدین ییکیت لیک ملکی دا غوغا سالیب مین و ملک ییکیت لاری
 کونکلیدین آرام و قرارنی آلیب مین . یانا بدایع الوسط دیوانی دور کیم
 عمر اوسطی دا خیالیم خامه سی آنینک زیغ غه نقش بند لیغ وزینتی غه
 سحر پیوند لیغ قلیب دور کیم اول بدیع لار واسطه سیدین شیدا
 کونکول لار ایشیکین عشق تاشی بیله قاقیب مین و اول اویکا فته
 و آفت اوتین یاقیب مین . یانا فواید الکبر دیوانی دور کیم حیات اواخریدا
 تخلیوم خامه سی آنی رشک نکارخانه چین و غیرت خلد برین قلیب
 دور کیم آندا اولوغلار غه فایده لار زلالین یتکوروب مین و هوس
 لاری شعله سیغه نصایح زلالیدین سواوروب مین . بوتورت دیوان
 آواز دسین چون ربع مسکون غه یتکوروب مین ؛ خسه پنجه سیغه پنجه

اوروپ مین. اول کیم حیرت الابرار باغی دا طبعیم کل لار آجیب دور
 شیخ نظامی روحی مخزن الاسرار دین باشیمغه درلار ساجیب دور.
 یانا چون فرهاد و شیرین شبستانیمغه خیالیم یوزتوتوبتور. میرخسرو دمی
 شیرین و خسرو اوتی دین چراغیم نی یاروتوبتور. یانا چون لیلی و مجنون
 وادی سیدا عشقیم پویه اوروپ خواجو همتی کوهرنامه سیدین شاریمغه
 کوهرلار. یتکور و پتور. یانا چون سبعة سیاره رصدین ضمیریم
 باغلابتور اشرف هفت پیکری نینک یتی حوروشین پیشکشیمغه
 یاراغلابتور. یانا چون سدسکندری اساسین خاطریم مهندسی سالیب دور
 حضرت مخدوم خردنامه سیدین کوس اصلاح و امداد چالیب دور. بو
 خمسة شغلی دین چون فراغت تایب مین تخیلوم کیتی نوردین سلاطین
 تاریخی دشتی غه چایب مین. چون نامه سوادى ظلمتی دین زبدة التواریخ
 اداسین توزوپ مین سلاطین اولکان آتین بو حیوان سویی بیله تیر
 کوزوپ مین. چون نسایم المحبة نفحاتی بیانی دین کلکیم فیض رسان
 بولوبتور اولیاءالله مقدس روحی فیضی دین عالم تولوبتور. چون لسان
 الطیرالحانی بیله ترنم توزوپ مین قوش تیلی اشارتی بیله حقیقت اسرارین
 مجاز صورتیدا کور کوزوپ مین. چون نثراللائلی خزانی ترجمه سیغه
 یتیم نظم الجواهر بیله معنی ابکارین حله لارین مرصع ایتیم. چون میزان
 الاوزان بحرلاری دا غواص بولدوم اول معیار بیله نصیرطوسی عذرین
 قولدوم. یانا داغی رسایل غه قلم سوروپ مین و مکاتیب غه رقم اوروپ
 مین که فارسی سحر سازلار و پهلوی افسانه پردازلار هم آندا اوراق
 آراسته و اجزا پیراسته قلیب دورلار کیم دانا حکم عدالت یوز یدین
 کوز سالسه و بورونگی فارسی و سونکنی ترکی لطایف و دقایق دین
 بهره آلسه حکم سورار زمانی دا وهرقایسی نینک مرتبه سی نی تعیین

قیلور اوانیدا امیدیم اولدور وخیالیم غه آنداق کیلور کیم سوزوم مرتبه‌سی اوج دین قوی اینماکای و بوترتیم کوکبه‌سی اعلی درجه دین اوزکایرنی بیکانماکای . بوسوز لاردین خصم مونداق بیلماسون و مدعی بونوع کمان قیلماسون که مینیک طبعیم ترک الفاضلی غه ملایم توشکان اوچون تعریفیدا مبالغه اظهار قیلور مین وفارسی عبارت قه مناسبتیم آزاراق اوچون انکار ونفی غه اصرار کور کوزورمین کیم فارسی الفاظ استیفاسین واول عبارت استقصاسین کیشی میندین کوپراک قیلما یدور ایرکین وصلاح وفسادین میندین یخشیراق بیلما یدور ایرکین کیم عمروم کلشنی نینک تازه بهاری نینک طراوتی چاغی و حیات روضه‌سی نینک نورس سبزه زاری نینک نزاهتی وقتی کیم اون بیش یاشتین قیرق یاشقه چا دور که انسان خیلی نینک طبعی بلبلی هرکل جمالیغه شیفته وروحی پروانه‌سی هرشمع حسنی غه فریفته بولور؛ وقت بو اوقات دور. بو اوقاتدا کوپ غریب واقع حادث دور که اول واقعه بیر اوحسن ونازین یا اوز عشق و نیازین شرح ایتارکا باعث بولور . و بو حال غزل طریقیدا منحصر کیم یا آیتور غه متأمل بولولغای یا او قورینغه مشغول . او قور غه دواوین دین بوفقیرمطالعہ سیغه کوپ مشغول بولماغان دیوان آزار ایرکین . بتخصیص عشق و درد اهللی نینک راهبر و پیش روی امیر خسرو دهلوی دیوانی کیم عاشق لیق دادرد و نیاز و سوز و کداز طریقین اول منتشر قیلدی و آنینک عشقی مشعلی دین بو پرتو عالم تیره خاکدانی غه یاییلدی . یانا حقیقت اهللی نینک سرخیل و سرافرازی خواجه حافظ شیرازی نکات و اسرارین که انفاسی روح القدس دین نشان آیتور و روح الله انفاسی دین اثر یتکورور . یانا بوفقیرنینک بیری و اوستاذی و طریقت اهللی نینک صاحب ارشادی جمیع اهل الله نینک مقتدا و شیخ الاسلامی حضرت

مخدومی نورالملة والدين مولانا عبدالرحمن جامی قدس سره نينک
روح پرور لطایفی و روح کستر ظرایفی کیم آندین هر غزل کالوحي المنزل
و هر رساله کالا حاديت النبي المرسل عالی شان و رفيع مکان دور کیم
آلاردين هر لفظ قيمت دا در ثمين دين آبدار راق و حرقت دالعل آتئين
دين برق کردار راق. و ايكالاسی مذکور بولغان عزيز کلام معجز نظامی
دين آندا چاشنی و نصيب و اوز عشق و کمالاتی و نهايت حالاتی مونکا
اضافه که هذا شیء عجيب. بارچه سیغه کوپ قاتلا او توپ مین بلکه کوپین
یاد تو توپ مین. و قصاید و غزلیات لاری نينک غریب و لطافتین بلیب
مین. بلکه غریب راق و لطیف راق لاریغه تتبع داغی قلیب مین. قصاید
دين امیر خسرو نينک دریای ابراری کیم مشهور مونداق دور که
دیر ایمیش: بولغای که یوز مینک بیت دين ارتوغ دیوان لاریم غزلیاتی
و قصاید و مثنوی لاریم ابیاتی اگر عالم صحیفه سیدین یویولسه و دوران
صفیحه سیدین محو بولسه و بوقصیده قالسه که آندا معنی استیفاسی وافی
دور و بوفن اهل یغه مینینک فضایلیم دلیلی غه کافی دور. مطلق مشهور
دور کیم (نظم) کوس شه خالی و بانک غلغلش درد سرست هر که
قانع شد بخشک و ترشه بحر و برست بوشعر غه حضرت مخدومی
نوراً جواب آیتیب دور لارو آتین لجة الاسرار بیتیب دور لارو مطلق
بودور کیم (بیت) کنکر ایوان شه کز کاخ کیوان برترست رخنه ادان
کش بدیوار حصار دين درست که اگر اول دریای ابرار دور بو
ابر بهار دور که مرتبه دا آندین بلند راق و بهره دا آندین فایده مند راق
دور که آنینک اوستیکا سایه سالور غه یاییله آلور و باشیغه در افشان لیغ
داغی قیلا آلور. فقیر ایکالاسی بزر کوار رفیع مقدار غه نیاز مند لیغ
و کدالیغ بوزیدین تتبع قلیب مین و آتین تخفة الافکار دیب مین و مطلق

بودور کیم (بیت) آتشین لعلی که تاج خسروانرا زیورست اخکری
 بهر خیال خام پختن درسرسست و کوپ معنی انکیز عبارات و تعمیه
 آمیز اشارات اضافه قلیب مین که بوفن اهلی نینک ماهرلاری مسلم
 توتوپتورلار . و هر کیشیکا بوباب دا تردد بولسه حضرت مخدومی نوراً
 نینک بهارستان آتلیغ کتاین کیم آنی بهارستان حیات و نکارستان
 نجات دیسه بولور بومطلع نی بتیب دورلار و استشهاد یوزیدین تعریفین
 آیتیب دورلار که بومنشور دولت سپهر طاقی غه آسیلسه ییری بارو
 بو طغرای سعادت نی مشتری بویغنه آویزه قیلسه موجب مباحات
 و افتخاردور . اول کتابی آلدیک و بومحل نی تاپیب نظر سالدیک و بیلدیک
 که اولجه مین تعریفیدا تحریر قلیب مین تقصیر قلیب مین . یانامیر خسرو
 نینک مرآت الصفا آتلیغ قصیده سیغه کیم خلاق المعانی خاقانی شیروانی
 تتبعی قلیب دورو مطلعی بودور کیم (بیت) دلم طفل است و پیر عشق
 استاذ زبان دانش سواد الوجه سبق و مسکنت کنج دبستانش
 و حضرت مخدومی نوراً نینک جوابی دا جلاء الروح آتلیغ قصیده نی
 دیب دورلار و مطلعی بودور کیم (بیت) معلم کیست عشق و کنج
 خاموشی دبستانش سبق نادانی و دانادلم طفل سبق خوانش و فقیر
 هم نسیم الخلد قصیده سین ایکالاسی بزرگوار غه تتبع قلیب مین و مطلعی
 بودور کیم (بیت) معلم عشق و پیر عقل دان طفل سبق خوانش پی
 تادیب طفل اینک فلک شد چرخ کردانش بوقصیده کاداغی کوپ
 معانی کوهری درج و عمر نقدی خرج بولوب دور . یانا روح القدس
 قصیده سین بلند آواز قلیب مین که قدسی لار روحین آندین تازه
 قلیب مین و مطلعی بودور کیم (بیت) زهی بخامه قدرت مصور
 اشیا هزار نقش عجب هر زمان ازو پیدا یانا عین الحیات قصیده سی

زلالین یتکوروپ مین که غفلت اهلی نینک اولوک بدن لاریغه جان
 کیوروپمین ومطلعی بودور کیم (نظم) حاجبان شب چوشادروان
 سودا افکنند جلوه درخیل بتان ماه سیما افکنند یانا منهاج
 النجات قصیده سیدا هدایت طریقین توزوپ مین وضالالت اهلغه
 نجات شهر اهین کور کوزوپ مین ومطلعی بودور کیم (بیت) زهی
 ازشمع رویت چشم مردم کشته نورانی جهانرا مردم چشم آمدی
 ازعین انسانی یانا قوت القلوب قصیده سین که کلکیم ثبت ایتیب دور
 حقیقت یولیدا ضعف لیغ کونکول لارکا اول قوت دین قوت بیتیب
 دور ومطلعی بودور کیم (بیت) جهان که مرحله تنک شاه راه
 فناست درو مساز اقامت که راه شاه وکداست بوآلتی قصیده حمد
 ونعت وشنا وموعظت دور واهل تصوف وحقیقت تیلی بیله معرفت. یانا
 ظاهر شعراسی طریقیدا هم تورت قصیده که فصول اربعه غه موسوم
 دور؛ و آندین تورت فصل حرارت وبرودت ورطوبت ویبوستی کیفیتی
 معلوم؛ خام رقم قلیب دور که تورت فصل خاصیتی اثری دیک ربع مسکونغه
 یاییلیب دور. یانا سخن پرداز استاذ عالی شان خواجه کلیم الدین سلمان
 که قصیده میدانی نینک چابکسواری دور واوزمانی نینک بی نظیر
 سخن گذاری . مشهور دور که چون مصنوع قصیده سی ترتیبی غه قلم
 سور وبتور اون سیکیزدا اتمام یتکوروب دور. واقعا ایشی قلیب دور که
 نظم اهلی آنینک تعمقی داحیران وتاملی دا سرکردان دورلار. ترصیع
 صنعتی کیم مطلع دین اوزکایت دابولا آلماس. اول قصیده نینک اگرچه
 مستخرج مطلعی راست دور اما اصل مطلع دا اولغی مصراع نینک
 بیرلفظی دا تخلف قلیب دور ومطلع بودور کیم (بیت) صفای صفوت
 رویت بریخت آب بهار هوای جنت کویت به یخت مشک تار

بومطلع غه تتبع قیلغان کوپ سخن ورلار ونظم کسترلار چون مقابله دا
 دیب دورلارلت ییب دورلار. بوفقیئر نینک مطلبی بودور کیم (بیت)
 چنان وزید ببوستان نسیم فصل بهار کزان رسید بیاران شمیم
 وصل نکار بصارت اهلی ملاحظه قیلسهلار بیلورلارکه بومطلع
 ترصیع غه واقع بولور عیب دین معرا ومرصع غه کیلور اعتراض دین
 مبرا دور. بونوع شعر نینک تا کید ومبالغه سی اوچون یانا بیر رباعی
 هم دیب مین که تا خلیل بن احمد رباعی قاعده سین وضع قیلیب دور
 ترصیع صنعتی دا رباعی آیتیلغان ایشیتیلما یدور بل که یوقتور. واول
 بودور کیم (بیت) ای روی تو کوکب جهان آرای وی بوی
 تواشهب روان اسایی بی موی تو یارب چنان فرسای کیسوی
 توچون شب فغان افزای یانا فارسی غزلیات دیوانی خواجه حافظ
 طوریدا کیم جمیع سخن ادالار ونظم پیرالار نظریدا مستحسن ومطبوع
 دورترتیب بیریب مین کیم آلتی مینک دین ابیاتی عددی کوپراک دورکه
 کوپراک اول حضرت شعر یغه تتبع واقع بولوبتور. وبعضی حضرت
 شیخ مصلح الدین سعدی قدس سره غه کیم غزل طوری مخترعی دور.
 وبعضی میر خسرو غه کیم عشق آتشکده سی نینک شعله انکیزی دور
 ودرد غریب خانه سی نینک اشک ریزی. وبعضی حضرت مخدوم
 نورآغه کیم کمال اوجی نینک مهر لامعی دورومذکور بولغان عزیزلار
 حالاتی نینک جامی که بودیوان خلائق اراسیدا شایع دور وروزکار
 اهلی نینک طبع لاری اول ساری راجع. وآندا کوپ تورلوك دلکش
 ادالار و دلپذیر مغسالار واقع دورکه تفصیلی بوفقیئر دین مناسب
 ایماس. وآندا هر نوع نظم اصنافی دین مثل مقطعات ورباعیات ومثنوی
 وتاریخ ولغز واولجمله دین یش یوزکا یاقین معما کیم کوپی حضرت

مخدومی نوراً مبارك نظری غه یتیب دور . واولحضرت نینک اصلاح
 وتحسینین شرفین کسب ایتیب دوز کیم خامه م دین روزکار صفحه سیغه
 یازیلیب دور و قلمیم لیل ونهار اوراقی دا نقش قلیب دور . بولاردین
 داغی باشقه بیکیک لیکیم زمانی وشباب ایامی اوانیدا کوپراک شعردا
 سحر ساز ونظم دا فسون پرداز شعرانینک شیرین اشعاری ورنکین
 اییاتی دین ایلیک مینک دین ارتوق یاد توتوپ مین و آلاز ذوق
 وخوشحال لینی دین اوزومنی آوتوپ مین . وصلاح وفسادلاریغه
 فکرایتیب مین ومخفی دقایق غه تامل وتفکرلار بیله یتیب مین . وفارسی
 الفاظ عیب وهنری ملاحظه سی اورا کیدا طبعیم اوزین سالمایدور
 بل که اول وادی قطعی دا کلکیم رونده سی تیز کام لیغ بیله قدم اورماغان
 بیر قالمايدور . واولتوز ییل دین آرتوق وقیرق ییل غه یاقین دور کیم
 خراسان ملکی کیم فضل وکمال اهل یغه عالم ممالکی نینک مصر معظمی
 وسواداعظمی دور . بوملک نینک جمیع نظم اهلی شعرای شیرین
 کلامی وفصحای واجب الاحترامی هر معنی بیله کیم اوراق یوزیکا
 آرایش وهر الفاظ بیله کیم اجزا عذار یغه نمایش یریب دورلار . بوفقی
 صحبتی غه یتکوروب دورلار . وبوضعیف آلیندا اوتکار یب دورلار .
 وحک واصلح التماسین قلیب دورلار . وخاطر غه قیلغان نکته که ایتیلیب
 دور انصاف یوزیدین مسلم توتوپتور . واکر بعضی ابا قلیب دورلار
 دلایل بیله آلاز غه خاطر نشان قلیلیب دور ؛ آندین سونکرا قبول
 قلیب اوزلارین شا کر وممنون بیلیب دورلار . وبسا معانی اهلی
 خرده دان لارو دقایق خیلی دقیق بیان لار که انوری وسلمان شعری دا
 هربری نینک جانین توتوپ بحثلار قلیب سوزلاری بیر بیریدین
 اوتما کان دین سونکرا بوفقی آلیغه محاکمه او چون کیاتوروب

تورورلار وهرنی حکم تایب دورورلار مسلم توتوپ مناقشه لاری
بر طرف بولوبتور. وغزل دا میر شاهی ومولانا کاتبی وآلار غیر
طرفیدین داغی بویوسونلوق ومشتویدا حضرت شیخ نظامی ومیر
خسرو دهلوی جانبی دین داغی بودستورلوق کوپ واقع بولوب دور.
بارچا دین کلی راک سند بوکیم حضرت ارشاد پناهی نور مرقدہ نوراً که
کلام ملک علام واحادیث معجز نظام خیر الانام علیه الصلوة والسلام
دین سونکرا فارسی سوزدا جمیع آلار سوزیدین یوقاری راق سوز
یوقتور؛ کوپ راک کتب ورسایل وغزلیات وقصاید دا که معانی کومر.
لارین نظم سلکیکا کیدورور ایردیلار وضعیر نهان خانه سیدین انجمن
تماشا کاهی غه جلوہ بیورور ایردیلار؛ آئینک مسوده سین بوروزراق
بوفقیر غه التفات واعتقاد یوزیدین بیورور ایردیلار کیم بواوراقی آل
وباشتین ایاغی غه نظر سال خاطرینکغہ هرنی آیتقودیک سوز کیلسه
آیت دیب وهرنی اشارت بولغانی کیم مذکور بولدی ظاهر قیلسام
مقبول توشار ایردی. بودعوی غه دلیل بوکیم اوندین آرتوق کتب
ورسایل دا اولحضرت بوفقیر نینک آتین مذکور قلیب دورلار
وکوپنی طبع وادراک ومونکا مناسب نیمه لار کا نسبت بیریب مسطور
قلیب دورلار. بوقبول نظری اثری دین بیر قرن دین آرتوق سلطان
السلطین سپهر آیین صحبت لاریدا وفردوس تزین خدمت لاریدا
کیم اهل کلام دین ومقال دین فضل وکمال زمره سی نینک مجملی دور
وعلم وفضل نینک منبى دور. بوفقیر نینک سوزیکا مرتبه رفیع ومقاله
وسیع ایردی. واوزیکا سوز جهتی دین عظیم اعتبار وسوزیکا اوز
جهتی دین نینک پایه ومقدار. وسلطان السلطین که مظهر لطف الهی

ومظهر انوار حقایق نامتناهی دور . وفرخنده ضمیری علوم کوهری
 نینک دریاسی و خجسته خاطری خاکسار بنده لار ذاتی نینک کیمیاسی
 دور . بوطایفه نینک کوپراک اصطلاح وقواعدی دین عالی مجلس داسوز
 اوتسه مخاطب بوفقیر ؛ فصاحت و بلاغت اهلی نتایج طبعی دین هرانی
 مذکور بولسه مشارالیه بوحقیرنی قیلور ایردیلار . واول مقدار
 بوتوفراغ نینک رتبه سین فلک کایتکوروپ و آنچه بوذره نینک پایه سین
 قویاش دین آشوروپ ایردیلار کیم اوزلاری نینک خورشید فیض
 طبع لاریدین ظهور قیلغان رساله که اوز کوهریز قلم لاریدین نکارش
 تایب دور واوز کاهی حالات لاری کیفیتی دا کذارش صورتی توتوپ
 دور ؛ بوبایری بنده لارینی نظم طریق نینک بارچا نوعی دا تعریف لار
 یتیب صاحب قران لیق لقبی بیله سرافراز قلیب دورلار و بی مثل
 وانبازلیغ وصفی بیله ممتاز ایتیب دور . ومقرر دور که هایون طبع لاری
 زمان مشکلاتی نینک معیاری دور ؛ فرخنده ذهن لاری عالم دقایق
 نینک حلالی وصاحب اسراری . بنده خاکسار اگرچه توفراغ دین
 اوکسوک ایردیم اما اول قویاش تربیتی بیله رنگا رنگ کل لار آچتیم .
 وبوافکنده بی اعتبار ا کرچه ذره دین کم راک ایردیم اول سحاب
 تقوی بیله کونا کون درلار ساچتیم . ودلسوز ایباتیم مناجات اهلیغه
 آشوب وغوغا سالدی وبزم افروز غزلیاتیم خراباتی لارغه آه وواویلا
 سالدی . حاصل کلام آندین سونکرا کیم مونچه قوی دلایل وعظیم
 شواهد بیله بوفقیر نینک وقوفی بلکه مهارتی بوفن نینک فارسی وترکی
 نظمی دا ثابت وروشن بولدی . اگر بیرنی یانا بیریکا ترجیح قیلسام
 کیراک که بوطایفه دین هیچ کیشیکا مسلم توتوپ صدق دیما کدین اوزکا
 مقال ومجال بولماغای . بتخصیص که مونچه برهان قاطع بیله هم قطع

تاپقاي . واستشهادغه بومسوده نينك هم لفظى يوق كه هر حرفى فریاد
 اورغایلار وغوغا کوتار کایلار . یانا بیر کلیه بوکیم تاملک عرب خلفاسی
 وسلاطینی دا ایردی . فلک اول وقت د انظم دیرغه عرب تیلی بیله
 جلوه یردی . آنداق که حسان ثابت دیک ولقیطدیک ملک الکلام
 سخن گذارلار ومعنی آفرین فصاحت شعارلار پیدا بولدیلار ؛
 واوز تیل لاری بیله نظم اداسی نینک دادین یردیلار . بومناسبت
 بیله عرب سلاطینی داغی ابراهیم مهدی دیک ومأمون خلیفه دیک
 وبولاردین اوزکا هم سلاطین زاده لار غرا نظم لاردین قصاید
 آیتی لار وفواید ظاهر قیلدیلار . چون ملک دین بعضی اقالیم
 وکشور دا سارت سلاطینی مستقل بولدیلار . اول مناسبت بیله
 فارسی کوی شعرا ظهور قیلدیلار . قصیده دا خاقانی وانوری وکمال
 اسمعیل وظهر و سلیمان دیک ومثنوی دا استاذ فن فردوسی ونادر
 زمان شیخ نظامی وجادوی هند میر خسرو دیک وغزل دا مخترع وقت
 شیخ مصلح الدین سعدی ویکانه عصر خواجه حافظ شیرازی دیک که
 بولار نینک تعریفی یوقلری راق چون شمه سورولوپ دور ووصف لاریغه
 قلم اورولوپ دور . سوزنی اوزاتماق حاجت ایماس وکلام تطویلین
 معنی اهلی مستحسن دیماس . وبومناسبت بیله سارت سلاطینی دین هم
 سلطان طغرل دیک وشاه شجاع دیک عالی قدر پادشاه لار ورفیع مرتبه
 انجم سپاه لار رنگین ابیات وشیرین غزلیات آتی لار وزمان لاریدا
 مشهور بولدی وروزگار لاری اوراقیدا مسطور . تاملک عرب وسارت
 سلاطینی دین ترک خانلارغه انتقال تاپتی . هلاکوخان زمانی دین سلطان
 صاحب قران تیمور کورکان زمانی دین فرزند خلفی شاهرخ سلطان
 نینک زمانی نینک آخریغه چا ترک تیلی بیله شعرا پیدا بولدیلار . واولحضرت

نينك اولاد واحفادی دين هم خوش طبع سلاطینی ظهورغه کيلدی.
 شعرا سکاکی وحیدر خوارزمی واتایی ومقیمى و یقینی وامیری و کدایی
 دیک لار. وفارسی مذکور بولغان شعرا مقابله سیدا کیشی پیدا بولمادی
 بیر مولانا لطفی دین اوزکا کیم بیر نیچه مطلع لاری بار کیم طبع ایلی
 قاشیدا اوقوسه بولور. اولجمله دین ییری بودور کیم (بیت) اولکه
 حسن ایتی بهانه ایانی شیدا قیلغالی کوزکودیک قیلدی سینی اوزینی
 پیدا قیلغالی و سلاطین دین هم اولکوچه طبع اثری هیچ قایسی
 دین ظاهر بولمادی و ورق یوزیکا نقش قیلغوچه نیمه قالمادی سلطان
 یاردین اوزکا کیم بومطلع آلا رطبی اثری دور کیم (بیت) نیچه
 یوزونک کوروپ حیران بولایین الهی مین سنکا قربان بولایین تابو
 وقت قهچه کیم ملک بودودمان نینک تحت سلطتی غه خاتم وتاج خلافتی غه
 سزاوار و مسلم ؛ اصالت بحری نینک در شاهواری، عدالت معدنی نینک
 کوهر عالی مقداری، سپهدلیغ معرکه سی نینک رستم دستانی، سپهدارلیغ
 میدانی نینک سام نریمانی، سرافرازلیغ تاجی نینک کوهر زینده سی، بزم
 سازلیغ سپهری نینک اختر فرخنده سی، جهاندارلیغ بزمی نینک اسکندر
 جمشید جاهی، جهانگیرلیغ انجمنی نینک خورشید عالم پناهی، رفعت
 جهانی نینک قله کردون خراشی، عدالت سپهری نینک سحاب کوهر پاشی،
 فضل و کمال حدقه سی نینک مردمک بیناسی، تکلم و مقال حدیقه سی نینک
 بلبل خوش نواسی السلطان بن السلطان والحقان بن الحقان معز السلطنة
 والدینا والدین ابوالمغازی سلطان حسین بهادر خان خلدالله تعالی
 ملکه وسلطنته وافاض علی العالمین بره ومکرمته (رباعی) کیم تافلک
 آفاق اوزه دور قیلور انجم کلی هرتون بوچمن دین آچیلور نی شاه
 آنینک ذاتی کیبی یاد بیلور نی طبع آنینک طبعی دیک ایستاپ تاپیلور

(دیگر) تا کیم فلك ایورولور دوام اولسون آنکا اقبال بساطی دا مقام
 اولسون آنکا هم نطق ایله جانبخش کلام اولسون آنکا هم نظم
 کلامی مستدام اولسون آنکا جهان بانلیق تختیدا مقام توتی
 وکشور ستانلیق مسندی دا آرام تاپتی. ملک سلکی کا امنیت کوهرلارینی
 چیکتی وجهان مزرعی دا جمعیت دانه لارین ایکتی. چون سایم قلبی کوهر
 کان معانی ایردی و مستقیم ذهنی مورد فیض سبحانی. کلام اهلینغه ترفیه
 وابتهاج لار وکلام خیلی غه رونق ورواج لار دست ایردی. وهر علم دا
 مفید تالیف لار وهر فن دا منتج تصنیف لار قیلدیلار. و غریب رسایل
 معنوی ظهور قیلدی و عجیب دواوین و غزل و قصاید و مثنوی یابیلدی.
 واوز شریف طبع و لطیف ذهن لاری دین داغی اکرچه هم فارسی
 دیما ککا قادر و هم ترکیه آیتما فقه ماهر ایردی. اما اصلی طبع اقتضاسی
 و شایع تکلم مناسبتی اداسی بیله ترکی دیوان تدوینی غه میل قیلدیلار
 و دلپذیر ابیات و بی نظیر غزلیات ترتیب ایردی لار که تا عطار د فلك
 دیوانخانه سی نینک قلم زن وراقی دور و سپهر بیت الانتظامی نینک رقم
 کش و ناظمی. آنداق کلشنی دقایق کل وریاحینی بیله آراسته واول نوع
 مخزنی معانی جواهر ثمنی بیله پیراسته کورمایدور. دقیق معنی کل
 عذارلاری سلیس الفاظ کسوت لاریدا جلوه نمای و غریب مقصود
 ماه رخسارلاری لطیف ادا حله لاریدا چهره کشای. دیوان دیمای که
 بحر عمان دور هر غزل آندا جواهر دین مملو بیر سفینه. سفینه دیمای که
 خزینه دور هریقی پیراوی معانی کوهرلاریدین آندا یوز دفینه. سوزناک
 ابیاتی نی اوقوغوچی نینک نفسی ایل کونکلین اورتاما ککا سموم آفت
 و درد مندانه الفاظی نی ادا قیاغوچی نینک اونی خراشیدین مخزونلار
 باغری جراحت. عبارتی نشاط لیغ ضمیرلارنی ماتم زده قیلغوچی

وحرارتی موزدیک ساووغان کونکول لارنی آتشکده قیاغوجی. حروفی
 ترتیبی داسحر سازلیغ لار واداسی ترکیبی دا فسون پردازلیغ لار حاصل که
 ترکیب تیل بیله بونوع دیوان که مذکور بولدی و تعریفی بوصفت و آیین
 بیله که مسطور بولدی کیم بو یوسونلوق غرایب یوق که سلاطین مکرم
 دارا حشم دین بلکه شعرای قدسی نفس مسیح دم دین واقع بولمایدور
 واراغه کیرمایدور واقع بولدی واراغه توشتی. و آنینک زلال حیاتی
 نینک فیضی قویاش چشمه سیدین اوتکالی یاووشتی. و بو طایفه نینک
 بی بهره لاری بوروح نقدی دین بهره یاب ولب تشنه لاری بو آب حیات
 دین سیراب بولدیلار. باوجود بوسلطان السلاطین نینک کیمیا اثر
 خاطری وخورشید آثار ضمیری داغی مونکا مایل که ترک ناظم لاری
 اوز الفاظ لاری بیله شعرغه مشغول لوق قیلغایلار وکونکول غنچه سی
 داغی دین که بیج لار چیرمانیپ دور بهار نسیمی دیک انفاس بیله کل دیک
 آچیلغایلار. والتفات واهتمام یوزیدین بعضی معنی لار تاییب نظم قیلورغه
 حکم لار هم جاری بولدی وسوز اسلوبیغه تعیین لار وادا سیغه تعلیم لار
 هم اظهاری بولدی. ترک اولوسی آنینک خوش طبع بیک لاری
 ومیرزاده لاری وصاحب ذهن پاک طبع لاری وآزاده لاری آنداق که
 کیراک مشغول لوق اسباین توزا آلمادیلار واول نوع طبع نتیجه سی
 کورکوزا آلمادیلار که آندین خوشکوی لوق امید ی توتسه بولغای
 بلکه بوامیدنی آلا رنینک روزکاری حالی غه یاووتسه بولغای. طرفه
 راق بوکیم بونوع پادشاه سخن دان ترغیبی وتلقینی واحسانی وتحسینی
 قاعده متابعت وموافقتنی اونوتوپ وجاده نافر مانلیغ وضلالتنی
 توتوپ کوپی بلکه باریسی فارسینه مایل بولدیلار واول تیل بیله نظم غه
 قایل. بوایش موندین اوزکا بولا آلماس که ترک تیلی تعریفی دا آنداق که

یوقاری راق مذکور بولدی - باوجود الفاظ کثرتی و عبارات وسعتی
و معانی غرابتی و ادا سلاستی - دلپذیر باغلاماقته صعوبت بار و دلپسند
ترتیب یرما کته طبع رنج و عقوبت تاپار . لازم کوروندی ترک تیلی
شرحی دا یرنجه ورقه زیب آرایش یرماک و آندا حضرت سلطان
السلطین ملایمت طبع و مهارت ذهن لارین شرح ایتماک . وهایون
رأی لاری ترتیب یرکان دیوان بابی دا یرنجه سوز کستاخ لیغ یوزیدین
سورماک و اولحضرت کمال دانالیق و وقوف توانالیغ نهایتی دین بوفن
اصحابی غه و بوفضل اربابی غه تعلیم لار یریب و تلقین لار قلیپ بولاراول
حضرت نینک دقیق سوزین یا انکلامای ، یا انکلاسار بویورولغان
یوسون بیله عمل قیلمای ، یا قیلا آلمای . و بوضعیف خاکسار اولحضرت
نینک قدسی نفسی پاسی نی آسراپ و واجب الاذعان حکم لاریغه اطاعت
و فرمان بردارلیق قلیپ کونکلو مدین و تیایم دین کیلکانچه و قلمیم
و ایلیم دین قوت فهم قیاغانچه اولحضرت قه - باوجود بنده لیغ و اول
بنده لیغ بیله سعادت مند لیغ و فرخنده لیق - شا کردلیک کا داغی اوزومنی
مشرف وارچند و مباهی و سر بلند قیلیم . ویل لار ترک تیلی و نظمی
قاعده واسلو پیدا بیلماکان لاریمنی سوروپ و مشکل لاریمنی حلال
مشکلاتیم تا بوغیدا عرض غه یتکوروب عظیم قایده لار تاپیب کلی
نتیجه لار کوردوم . اولحضرت نینک تعلیمی و تربیتی بیله ورهنمای لیغی
و تقوی بیله ایشیم اول یرکه یتی کیم اولحضرت اوز پاک طبع لاری
نتیجه سیدین ظاهر بولغان رساله دارکه اوز معارف نکار کلکی تحریری
ایردی و اوز لطایف آثار نطقی تقریری - القایم نی یوقاری ادا قیلیم که نی
عنوان بیله ثبت قیلدی لارکه مکرر قیلساق حاجت ایرماس . بو بنده غه
هم چون بونوع عظیم دولت که حق سبحانه و تعالی نینک المتکلم دیکان
اسمی غه مظهریت بولغای . و خلایق اراسیدا تکلم دا اقران و امثال دین

امتیاز و اعتبار اولوغ آت بيله آواز و اشتارغه که اولحضرت نینا
 غایت و اهتمام لاری باعث بولدی . و یوقاری مذکور بولغان دواو
 و مثنوی و سایر کتب و رسایل معنوی - که تا عالم بناسی دور بو طایفه
 هیچ کیمکا اجتماعی دست بیرمایدور و اختراعی میسر بولمایدور - دس
 یردی و میسر بولدی . اگرچه بارچانی اول حضرت نینک شریفه
 اسمیغه بخیل و هایون القانیغه مذیل قلیب مین بولارنی سا
 غایت لار مقابله سیدا توتوب المتکلم اسمیغه مظهر یتیم عذریغه تر
 و سارت لغتی کیفیت و حقیقی شرحیدا بوساله فی جمع قلیب یتدیچ
 و آنکا (محاکمة اللغتين) آت قویدوم تا ترک ایلی تیلی فصاحت و دق
 و بلاغت و وسعتی که اولحضرت بوتیل و عبارت بيله نظم بساطی توزور
 دورلار و مسیحا انقاسی و خضر زلالی دین اولوک تیرکوزماک طریق
 عالم اهلیغه کورکوزوب دورلار ظاهر قیلدیم . و خیالیمغه مونداق کیلو
 کیم ترک اولوسی فصیح لاریغه اولوغ حق ثابت قیلدیم که اوز الفاء
 و عبارت لاری حقیقی و اوز تیل و لغت لاری کیفیت دین واقف
 بولدی لار و فارسی کوی لار نینک عبارت و الفاظ بابی دا طعن قیل
 سرزنشی دین قوتولدی لار . آلا ر داغی رنج و مشقتم مقابله سیدا چ
 بو مخفی علم دین ظاهر قلیب مین و قوف تاپسه لار امید اولکیم بوفقی
 خیر دعاسی بيله یاد قیلغای لار و روحومنی آنینک بيله شاد قیلغای لار
 (رباعی)

بو نامه که یازدی قلمیم تارتیب تیل
 تار یخین آنینک جادی الاول بیل
 کون نینک رقینی چار شنبه قیلغیل
 توقوز بوزیل دین او توپ ایردی یش بیل

